

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
**Εθνικόν και Καποδιστριακόν
Πανεπιστήμιον Αθηνών**

— ΙΔΡΥΘΕΝ ΤΟ 1837 —

ΣΧΟΛΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΤΟΥΡΚΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΚΑΙ ΣΥΓΧΡΟΝΩΝ ΑΣΙΑΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

Γεωπολιτική Ανάλυση, Γεωστρατηγική Σύνθεση

και Σπουδές Άμυνας και Διεθνούς Ασφάλειας

Τίτλος: Ο ρόλος της Ισλαμικής Δημοκρατίας του Ιράν στη διαμόρφωση των ενεργειακών ισοροπιών στο Σύμπλοκο Μέσης Ανατολής-Ελλάδος-Κύπρου

Επόπτες: Καθηγητής Ιωάννης Θ. Μάζης, κύριος επιβλέπων

Δρ Νικόλαος Δενιόζος, Δρ Ιωάννης Κωτούλας

Όνοματεπώνυμο: Τεντολούρης Φίλιππος

Αθήνα, 2018

Ευχαριστίες

Η συγκεκριμένη εργασία αποτελεί την αποκρυστάλλωση των θεωρητικών γνώσεων που αποκόμισα κατά τη διάρκεια της διετούς συστηματικής ενασχόλησής μου στον επιστημονικό τομέα της Γεωπολιτικής, καθώς και το επιστέγασμα μιας σειράς ερευνητικών εργασιών αναφορικά με το ρόλο της Ισλαμικής Δημοκρατίας του Ιράν και του σιιτικού συστήματος ισχύος του οποίου ηγείται στη γεωγραφική έκταση της Μέσης Ανατολής.

Για την εκπόνηση του ερευνητικού αυτού εγχειρήματος θέλω να ευχαριστήσω από καρδιάς όλους τους διδάσκοντες μου για τις εποικοδομητικές διαλέξεις και την όλη καθοδήγησή τους κατά τη διάρκεια του διετούς προγράμματος σπουδών, αλλά και τη γραμματεία του τμήματος για τη συνεχή τεχνική υποστήριξη που μου προσέφερε.

Μα πάνω από όλα θέλω να ευχαριστήσω την σύζυγό μου Χαρούλα και την αγέννητη κόρη μας για την αμέριστη συμπαράσταση τους και την ιώβεια υπομονή που επέδειξαν κατά την τετράμηνη καθημερινή ενασχόλησή μου με την εργασία αυτή.

Τέλος, επιζητώ την επιεική κριτική των αναγνωστών για τυχόν παραλείψεις ή ασάφειες που εντοπίσουν.

Λάρισα, Ιούνιος 2018

Φίλιππος Γ. Τεντολούρης

Πίνακας περιεχομένων

Λίστα Ακρωνυμίων	5
Εισαγωγή	6
1. Επισκόπηση βιβλιογραφίας	9
2. Μεθοδολογία	10
2.1. Περιγραφή της εφαρμοσθείσας μεθοδολογίας	10
2.2. Ανάλυση του θέματος με βάση την ορολογία της ΣΓΑ	12
2.3. Περιγραφή της έρευνας	14
2.4. Ερευνητικοί περιορισμοί	16
3. Συστημική Γεωπολιτική Ανάλυση	18
3.1. Γεωγραφικά υποσυστήματα και αντίπαλοι υποσυστημικοί και υπερσυστημικοί δρώντες	18
3.1.1. Υποσύστημα Ανατολικής Μεσογείου	22
3.1.1.α. Πυλώνας Άμυνας/Ασφάλειας	22
3.1.1.β. Πυλώνας Οικονομίας	25
3.1.1.γ. Πυλώνας Πολιτισμού/Πληροφορίας	26
3.1.2. Υποσύστημα Αραβοπερσικού Κόλπου	26
3.1.2.α. Πυλώνας Άμυνας/Ασφάλειας	26
3.1.2.β. Πυλώνας Οικονομίας	29
3.1.2.γ. Πυλώνας Πολιτισμού/Πληροφορίας	30
3.1.3. Υποσύστημα Μεσοποταμίας	31
3.1.3.α. Πυλώνας Άμυνας/Ασφάλειας	31
3.1.3.β. Πυλώνας Οικονομίας	33
3.1.3.γ. Πυλώνας Πολιτισμού/Πληροφορίας	34

3.1.4. Υποσύστημα Ερυθράς Θάλασσας	34
3.1.4.α. Πυλώνας Άμυνας/Ασφάλειας	34
3.1.4.β. Πυλώνας Οικονομίας	36
3.1.4.γ. Πυλώνας Πολιτισμού/Πληροφορίας	36
3.2. Αναλυτική επεξεργασία και παρουσίαση των Γεωγραφικών Χώρων του Συμπλόκου και των Γεωπολιτικών Δεικτών ανά Πυλώνα ισχύος	36
3.2.1. Στοιχειώδεις Γεωγραφικοί Χώροι: Φυσικός χώρος και Στοιχειώδης Ανθρωποχώρος (πρωτογενείς, Αιτιακοί υποδομικοί)	36
3.2.2. Σύνθετοι Ανθρωποχώροι	37
3.2.2.1. Πολιτικός (δευτερογενής, Αιτιατικός υπερδομικός)	37
3.2.2.2. Οικονομικός (δευτερογενής, Αιτιατικός υπερδομικός)	38
3.2.2.3. Πολιτισμικός (τριτογενής, Αιτιατικός υπερδομικός)	46
3.2.2.4. Εθνικοκρατικός (τριτογενής, Αιτιατικός υπερδομικός)	47
3.2.3. Δείκτες Πυλώνα Άμυνας/Ασφάλειας	48
3.2.3.1. Πρώτος σύνθετος δείκτης: Παραστρατιωτικές οργανώσεις / μη συμβατικές δυνάμεις που δρουν για τα συμφέροντα του Ιράν	48
3.2.3.1.α. «Φρουροί της Επανάστασης» (Sepah)	48
3.2.3.1.β. Ένοπλη πτέρυγα της οργάνωσης Χεζμπολάχ	50
3.2.3.1.γ. Σιιτική πολιτοφυλακή του Ιράκ – PMF	52
3.2.3.1.δ. Χαμάς και Παλαστινιακή Ισλαμική Τζιχάντ	53
3.2.3.1.ε. Αντάρτες Χούτι	53
3.2.3.2 Δεύτερος Σύνθετος Δείκτης: Πυραυλικά συστήματα και βεληνεκές	55
3.2.3.2.α. Τακτικό-επιχειρησιακό επίπεδο	55

3.2.3.2.β. Υποστρατηγικό επίπεδο	57
3.2.3.2.γ. Στρατηγικό επίπεδο	59
3.2.3.2.δ. Αεράμυνα-Άρνηση πρόσβασης περιοχής	61
3.2.4. Σύνθετος δείκτης Οικονομικού Πυλώνα: Φυσικά αποθέματα, διαθέσιμα και κοιτάσματα υδρογονανθράκων και αγωγοί διαμετακόμισης	62
3.2.4.1. Πρώτος απλός δείκτης: φυσικά αποθέματα, διαθέσιμα και κοιτάσματα του Ιράν	62
3.2.4.2. Δεύτερος απλός δείκτης: φυσικά αποθέματα, διαθέσιμα και κοιτάσματα των χωρών που βρίσκονται στη σφαίρα επιρροής κι ελέγχου του Ιράν	63
3.2.4.3. Τρίτος απλός δείκτης: έλεγχος επί οδών και αγωγών διαμετακόμισης των εξαγόμενων υδρογονανθράκων	64
3.2.5. Σύνθετος δείκτης Πυλώνα Πολιτισμού/Πληροφορίας: ισχύς επιρροής πολιτισμικών και θρησκευτικών προτύπων: Δόγμα του σιιτικού Ισλάμ	65
3.3. Στάθμιση δεικτών και Πυλώνων Ισχύος	68
3.4. Κατευθύνσεις διανυσμάτων ιρανικής ισχύος	72
3.5. Σημεία αστάθειας και κέντρα βάρους	74
3.5.1. Υποσύστημα Μέσης Ανατολής	74
3.5.2. Υποσύστημα Ανατολικής Μεσογείου	77
4. Γεωπολιτικό υπόδειγμα τάσεων ανακατανομής της ισχύος	78
5. Γεωστρατηγική Σύνθεση	82
Επίλογος	85
Προτάσεις για περαιτέρω έρευνα	86
Παράρτημα Χαρτών	88
Βιβλιογραφία	103

Λίστα ακρωνυμίων

ΣΓΑ.: Συστημική Γεωπολιτική Ανάλυση

ΓΠ: Γεωπολιτικός Παράγων

LNG: Liquefied Natural Gas (Υγροποιημένο Φυσικό Αέριο)

Bpd: Barrels per day

BTC: Baku-Tsibili-Ceyhan

ΗΑΕ: Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα

ΗΠΑ: Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής

ΗΒ: Ηνωμένο Βασίλειο

SDF: Syrian Democratic Forces (Συριακές Δημοκρατικές Δυνάμεις)

NDF: National Defence Forces (Εθνικές Αμυντικές Δυνάμεις)

FSA: Free Syrian Army (Ελεύθερος Συριακός Στρατός)

PMF: Popular Mobilization Forces (Δυνάμεις Λαϊκής Κινητοποίησης)

PIJ: Palestinian Islamic Jihad (Παλαιστινιακή Ισλαμική Τζιχάντ)

STC: Southern Transitional Council (Μεταβατικό Συμβούλιο του Νότου)

ICBM: Intercontinental Ballistic Missiles (Δηπειρωτικοί Βαλλιστικοί Πύραυλοι)

ΟΠΕΚ: Οργανισμός Εξαγωγών Πετρελαιοπαραγωγών Κρατών

BP: British Petroleum

CNPC: China National Petroleum Corporation

OBOR: One Belt One Road

ΑΠΕ: Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας

Εισαγωγή

Στο πλαίσιο της παρούσας εργασίας, σύμφωνα με τη μεθοδολογία και ορολογία της Συστημικής Γεωπολιτικής Ανάλυσης του καθηγητή Ιωάννη Θ. Μάζη θα διενεργηθεί γεωπολιτική ανάλυση με εξεταζόμενο γεωγραφικό σύμπλοκο την Ανατολική Λεκάνη της Μεσογείου και Ευρύτερη Μέση Ανατολή και με γεωπολιτικό παράγοντα το ρόλο της Ισλαμικής Δημοκρατίας του Ιράν στη διαμόρφωση των ενεργειακών ισορροπιών στην περιοχή.

Το σύμπλοκο αυτό ορίζεται γεωγραφικά από τον Ινδό Ποταμό στα ανατολικά, την Κασπία Θάλασσα, τον ορεινό όγκο του Καυκάσου και τον Εύξεινο Πόντο στα βόρεια (40^{ος} παράλληλος), την Αδριατική Θάλασσα, το Ιόνιο Πέλαγος και τον Κόλπο της Σύρτης στα δυτικά και την Έρημο Σαχάρα, τον Κόλπο του Άντεν και την Αραβική Θάλασσα στα νότια (15^{ος} παράλληλος). Η συνολική του χερσαία έκταση φθάνει τα 8.866.000 τ. χλμ., ή αλλιώς το 6% περίπου της χερσαίας επιφάνειας του πλανήτη.

Στο μεγαλύτερο μέρος του βόρειου τμήματος του συμπλόκου, δηλαδή βορείως του 32^{ου} παραλλήλου, το ανάγλυφο της επιφάνειας της γης είναι ορεινό και ημιορεινό. Οι σημαντικότεροι ορεινοί όγκοι του συμπλόκου είναι τα όρη Ζάγρος και Ελμπρούζ στο Ιράν, οι οροσειρές των Χίντου Κους, Κούχε Μπάμπα, Μπαντ-έ Μπάγαν και Σαφίντ Κοχ στο Αφγανιστάν, οι οροσειρές Καρακορούμ και Παμίρ στο Πακιστάν, οι οροσειρές του Πόντου, του Ταύρου, του Αντιταύρου στην Τουρκία, η οροσειρά της Πίνδου και ο Όλυμπος στην Ελλάδα, οι οροσειρές του Λιβάνου, του Αντλιβάνου και των Ανσαριτών στη Συρία και το Λίβανο. Ακόμη, μεγάλο μέρος της έκτασης της Μέσης Ανατολής καλύπτεται από απέραντα οροπέδια που το υψόμετρό τους ξεπερνά τα 2000 μέτρα. Αυτά απαντώνται κυρίως ανατολικά της Μεσοποταμίας, στο κεντρικό και ανατολικό Ιράν και το Αφγανιστάν, καθώς και στην κεντρική και ανατολική Τουρκία, αλλά και στην κεντρική Υεμένη.

Όσον αφορά τις μεγάλες υδάτινες αρτηρίες, ξεχωρίζουν οι ποταμοί Τίγρης και Ευφράτης στο Ιράκ, τη Β. Συρία και την ανατολική Τουρκία, ο κάτω Νείλος στην Αίγυπτο, ο μεγάλος Ζαμπ στο Ιράν, ο Άλυσ και ο Σαγγάριος στην Τουρκία, ο Αλιάκμονας, ο Αχελώος και ο Πηνειός στην Ελλάδα, ο Ορόντης στη Συρία, ο Λιτανί στο Λίβανο και ο Ιορδάνης στο Ισραήλ και την Ιορδανία. Οι κυριότερες λίμνες είναι η Βαν στην ανατολική Τουρκία και η Νεκρά Θάλασσα στα όρια της Ιορδανίας με το

Ισραήλ. Σημαντικό ποσοστό του πληθυσμού του συμπλόκου κατοικεί στις ομόνυμες κοιλάδες και κοίτες των σημαντικών αυτών υδροφόρων οριζόντων και των παραποτάμων τους, όπως και στις παραθαλάσσιες περιοχές της Ανατολικής Μεσογείου και των λοιπών θαλασσών που περιστοιχίζουν τις χώρες του συμπλόκου, καθώς το κλίμα στην ενδοχώρα είναι ξηρό και ηπειρωτικό, με υψηλές θερμοκρασίες την ημέρα και χαμηλές τη νύκτα. Χαρακτηριστικές είναι οι απέραντες ερημικές εκτάσεις που απλώνονται στο νότιο τμήμα του συμπλόκου και συγκεκριμένα νοτίως του 34^{ου} παραλλήλου, τόσο στο ασιατικό τμήμα όσο και στην Αίγυπτο.

Όσον αφορά το νησιωτικό χώρο της Ανατολικής Μεσογείου, πέραν του νησιωτικού συμπλέγματος του Αιγαίου και του Ιονίου Πελάγους, ξεχωρίζουν οι μεγαλόνησοι Κρήτη και Κύπρος, οι οποίες βρίσκονται στον 35^ο παράλληλο, δηλαδή στον οριζόντιο άξονα που διέρχεται από το μέσο του Γεωγραφικού Πλάτους της Ανατολικής Μεσογείου.

Σημεία-κλειδιά υψίστης γεωστρατηγικής αξίας για τον έλεγχο του θαλάσσιου εμπορίου και μεταφορών και των ναυτικών στρατιωτικών επιχειρήσεων στην επιφάνεια του υπό μελέτη γεωσυμπλόκου αποτελούν πρωτίστως τα τέσσερα παγκόσμια «σημεία πνιγμού» (chokepoints) που περιέχει, τα οποία από ανατολικά προς δυτικά είναι: α) τα στενά του Ορμούζ μεταξύ Αραβικής Θάλασσας και Περσικού Κόλπου, β) τα στενά του Μπαμπ ελ Μαντέμπ μεταξύ Αραβικής και Ερυθράς Θάλασσας, γ) η διώρυγα του Σουέζ μεταξύ Ερυθράς και Ανατολικής Μεσογείου και δ) τα στενά των Δαρδανελλίων μεταξύ Ανατολικής Μεσογείου και Ευξείνου Πόντου. Δευτερευόντως, περιοχές υψηλού γεωστρατηγικού ενδιαφέροντος αποτελούν α) το αρχιπέλαγος του Αιγαίου και τα στενά του Οτράντο μεταξύ Ιονίου Πελάγους και Αδριατικής Θάλασσας στην Ανατολική Μεσόγειο και β) το οροπέδιο της Ανατολίας και το ιρανικό οροπέδιο στη Μέση Ανατολή, καθώς εκεί βρίσκονται τα ανάντη των ποταμών Τίγρη και Ευφράτη, ενώ από εκεί πηγάζουν και οι διάφοροι παραπόταμοί τους που τους τροφοδοτούν κατά μήκος της λεκάνης της Μεσοποταμίας. Τα δυο προαναφερθέντα οροπέδια της μεσανατολικής ενδοχώρας καθιστούν τα κράτη που τα

ελέγχουν τους ηγεμόνες στο υδρογεωπολιτικό και κατ' επέκταση ενεργειακό παίγνιο της περιοχής¹.

---

¹ Βλ. Ι. Θ. Μάζης, *Γεωπολιτική των Υδάτων στη Μέση Ανατολή*, Παπαζήσης, Αθήνα, 2001

1. Επισκόπηση βιβλιογραφίας

Από την έναρξη του εμφυλίου της Συρίας και της Υεμένης έχουν γραφτεί πολλά για την προβολή ισχύος της Ισλαμικής Δημοκρατίας του Ιράν στο Λεβάντε και την Αραβική Χερσόνησο, δηλαδή στο δυτικό και το νότιο τμήμα του γεωσυμπλόκου που εξετάζεται. Συγκεκριμένα, έχουν αναφερθεί πολλά τόσο για την φανερή αρωγή του Ιράν σε συμμαχικούς του κρατικούς δρώντες στην περιοχή, όπως η μπααθική Συρία, όσο και για τη λανθάνουσα και υπόγεια υποστήριξη που προσφέρει σε μη κρατικούς, δηλαδή παραστρατιωτικούς ενίστε και τρομοκρατικούς δρώντες της περιοχής, οι οποίοι δρουν μεταξύ άλλων και για τα συμφέροντά του. Παραταύτα, παρατηρείται μια αδυναμία τόσο στη συλλογή όσο και στη σύνθεση των δεδομένων που στοιχειοθετούν την υψηλή στρατηγική του Ιράν στο γεωσύμπλοκο. Δηλαδή, έρχονται μεν στο φως επιχειρησιακοί σχεδιασμοί και τακτικοί ελιγμοί, δεν έχει, όμως, διευκρινιστεί με ποιο τρόπο ενορχηστρώνονται τα μεμονωμένα κομμάτια του ιρανικού παζλ στο πλαίσιο μιας ενιαίας εθνικής στρατηγικής επέκτασης της επιρροής της χώρας στη Μέση Ανατολή και την Ανατολική Μεσόγειο, με τελικό στόχο συν τοις άλλοις και την ενεργειακή πρωτοκαθεδρία της Ισλαμικής Δημοκρατίας στο σύμπλοκο.

Με την παρούσα εργασία θα επιχειρηθεί να καταδειχτούν η δυναμική, οι προοπτικές και τα όρια της ιρανικής προσπάθειας να επηρεάσει τις ενεργειακές ισορροπίες στο Γεωπολιτικό Σύμπλοκο της Μέσης Ανατολής-Ανατολικής Μεσογείου. Στον αγώνα για γεωπολιτική κατίσχυση στον ασταθή τομέα της υψηλίου, όπως είναι αλλιώς γνωστή η γεωγραφική αυτή έκταση, δρουν τόσο σημαντικές περιφερειακές όσο και παγκόσμιες δυνάμεις. Στόχος της εργασίας είναι να εστιάσει στα δυνατά σημεία και τα γεωπολιτικά πλεονεκτήματα της Ισλαμικής Δημοκρατίας του Ιράν στον κυκεώνα των συμφερόντων και των ανταγωνισμών των διάφορων γεωπολιτικών δρώντων στην ευρύτερη περιοχή της Μέσης Ανατολής στην προσπάθειά τους να ελέγξουν τους κρίσιμους ενεργειακούς συντελεστές ισχύος στην περιοχή. Κατά δεύτερον, η εργασία αποσκοπεί στο να υποδείξει πώς οι διάφορες συνιστώσες ισχύος του Ιράν στη Μέση Ανατολή δύνανται να προεκταθούν και συνεπώς να επηρεάσουν τη δυναμική των ενεργειακών ισορροπιών στη ζωτική για τα συμφέροντα των κρατικών δρώντων της Ελλάδος και της Κύπρου θαλάσσια έκταση του υποσυστήματος της Ανατολικής Μεσογείου.

2. Μεθοδολογία

2.1. Περιγραφή της εφαρμοσθείσας μεθοδολογίας

Στην παρούσα εργασία θα πραγματοποιηθεί επιλογή των βασικών θεωρητικών αρχών της μεθοδολογίας της Σ.Γ.Α. και προσαρμογή τους στο πλαίσιο του θέματός της. Στη βάση αυτή αναφέρονται οι παρακάτω μεθοδολογικές αρχές²:

- Τα εμπειρικά καινοφανή γεγονότα αποτελούν το τελικό μέτρο αξιολογήσεως της θεωρίας. Η θεωρητική ανάλυση: α) καταδεικνύει τι αναμένεται να συμβεί στο άμεσο μέλλον, β) δίνει μια νέα, πληρέστερη εξήγηση ενός παλαιού γεγονότος, γ) το φαινόμενο που αναλύεται δεν εξηγείται και δεν προβλέπεται καλύτερα από τις ανταγωνιστικές θεωρητικές αναλύσεις.

- Χρήση των αιτιακών και αιτιατικών εννοιών των Πλήρων και Συνθετικών Χώρων: Πρωτογενών αιτιακών, Δευτερογενών και Τριτογενών αιτιατικών, καθώς και των συνδυασμών τους.

- Η δράση του Γ.Π. επηρεάζει την κατανομή ισχύος στο εσωτερικό και το εξωτερικό του συμπλόκου και αλληλοπλέκεται σε μία συνολική συστημική εξίσωση ισχύος με αυτή των διάφορων υποσυστημικών και υπερσυστημικών πόλων ισχύος που επηρεάζουν τη δυναμική του συστήματος. Μέσω της ανάλυσης αναζητούνται γεωπολιτικές δυναμικές και τάσεις που υποδαυλίζει ή διαμορφώνει η συνισταμένη της ισχύος του υπό εξέταση γεωπολιτικού παράγοντος στο περιβάλλον του επιλεγέντος συμπλόκου, δηλαδή στη συμπεριφορά-δράση του επιλεγέντος συστήματος, σε συνάρτηση με τις επιδράσεις του υπερσυστήματος³.

- Μη Κλαδική Συστημική Γεωπολιτική Ανάλυση: λαμβάνονται υπόψη σύνθετοι και απλοί δείκτες ισχύος από συγκεκριμένους πυλώνες ισχύος για να διαπιστωθεί το συνολικό μέγεθος της ισχύος του εξεταζόμενου γεωπολιτικού παράγοντα και της

² Βλ. Ιωάννης Θ. Μάζης, 2012, *Μεταθεωρητική κριτική Διεθνών Σχέσεων και Γεωπολιτικής: Το νεοθετικιστικό πλαίσιο*, Παπαζήση, Αθήνα, 2012, 347-408. Ι. Θ. Μάζης, «Γεωπολιτική Ανάλυση 1: Η Μέθοδος στο πλαίσιο της Συστημικής Γεωπολιτικής Αναλύσεως: μια πρόταση θεωρητικής διανυσματικής προσέγγισης» (23/11/2016) . Ι. Θ. Μάζης, «Η χρήση της Συστημικής Γεωπολιτικής Ανάλυσης ως επιστημονικής μεθοδολογίας των μεταπτυχιακών διπλωματικών εργασιών»(15/11/2018).

³ Βλ. Ξ. Μ. Δωματιώτη, «Η διεπιστημονική Προσέγγιση της Συστημικής Γεωπολιτικής Αναλύσεως», *Civitas Gentium*, Τόμος 5, Αριθμός 4, ΕΚΠΑ, Αθήνα, 2017, 149-157

επιρροής αυτού στην ανακατανομή της ισχύος αρχικώς στο υποσύστημα της «σιτικής ημισελήνου» (Ιράκ-Συρία-Λίβανος) και δευτερευόντως στο σύνολο του Συμπλόκου της Μέσης Ανατολής και της Ανατολικής Μεσογείου. Ιδιαίτερη βαρύτητα λαμβάνουν δείκτες των Πυλώνων της Άμυνας/Ασφάλειας, της Οικονομίας και του Πολιτισμού/Πληροφορίας στο πλαίσιο της παρούσης ανάλυσης.

- Οι σταθμοδείκτες είναι σταθεροί για μεγάλο χρονικό διάστημα σε ένα συγκεκριμένο σύμπλοκο. Η συνθήκη *σταθερότητας* είναι αναγκαία για να πραγματοποιηθούν οι επιμέρους συγκρίσεις. Η διάχυση τεχνολογίας, τεχνογνωσίας, πληροφοριών στο πλαίσιο της παγκοσμιοποιημένης κοινωνίας καθιστά κοινούς τους παρανομαστές στη δράση όλων των κρατικών δρώντων (ίδιο νόημα για τους επιμέρους δείκτες στη μεταβιομηχανική εποχή). *Υφίσταται ιστορικάς ομοιογενές πλαίσιο*⁴.

- Δεν απαιτείται αυστηρός υπολογισμός της τιμής του μέτρου της ισχύος, αλλά ένα μέτρο σύγκρισης της δυναμικής των ενεργειών των κρατικών δρώντων (σχετική, αναλογική ισχύς).

- Η αλληλεπίδραση των επιλεχθέντων δεικτών ισχύος του ΓΠ με τους αντίστοιχους των λοιπών εθνικοκρατικών δρώντων του υποσυστήματος της «σιτικής ημισελήνου» (Ιράκ-Συρία-Λίβανος), του εξεταζόμενου συμπλόκου, αλλά και του υπερσυστήματος καθιστά απαραίτητο τον προσδιορισμό των αντίστοιχων διανυσμάτων ισχύος (Υποσύστημα-Σύστημα-Υπερσύστημα). Η τελική αυτή υπερσυστημικής κλίμακος προσδιορισθείσα συνισταμένη ισχύος αποτελεί και την πρόβλεψη της υφιστάμενης ανάλυσης

- *Ο χρόνος χρησιμοποιείται ως δείκτης και όχι ως μεταβλητή, καθώς η σχέση περιγραφής της ισχύος είναι μία μοναδική στιγμιαία τιμή μιας μη γραμμικής σχέσης*⁵. ($\Gamma\Delta = d^{(t)}/D$).

---

⁴ Βλ. Ιωάννης Θ. Μάζης, *Μεταθεωρητική κριτική Διεθνών Σχέσεων και Γεωπολιτικής: Το νεοθετικιστικό πλαίσιο*, ο.π.

⁵ Βλ. Ιωάννης Θ. Μάζης, *Μεταθεωρητική κριτική Διεθνών Σχέσεων και Γεωπολιτικής: Το νεοθετικιστικό πλαίσιο*, ο.π.

2.2. Ανάλυση του θέματος με βάση την ορολογία της ΣΓΑ⁶

Ο εξεταζόμενος Γ.Π. είναι η Ισλαμική Δημοκρατία του Ιράν και το γεωπολιτικό σύμπλοκο που μελετάται αυτό της Μέσης Ανατολής – Ελλάδος – Κύπρου. Αυτό αποτελείται από επιμέρους υποσυστήματα με ενιαία γεωγραφική βάση και διακριτό ιδεολογικο-πολιτικό προσανατολισμό. Με μια πρώτη ανάγνωση, τα υποσυστήματα αυτά είναι: α) δίπολο Ελλάδας-Κύπρου, β) Τουρκία, γ) Αίγυπτος, δ) Συρία-Λίβανος, ε) Ισραήλ, στ) Ιράκ, ζ) Κατάρ, η) Ομάν, θ) λοιπά κράτη της Αραβικής Χερσονήσου, συμπεριλαμβανομένης και της επίσημης κυβέρνησης της Υεμένης, ι) Ισλαμική Δημοκρατία του Ιράν, που αποτελεί και τον Γ.Π., ια) Αφγανιστάν και ιβ) Πακιστάν. Δευτερευόντως, στο σύμπλοκο περιέχονται και τα θαλάσσια υποσυστήματα: ιγ) της Ανατολικής Μεσογείου, ιδ) της Ερυθράς, ιε) της Αραβικής Θάλασσας και ιστ) του Αραβοπερσικού Κόλπου, οι θαλάσσιες ζώνες των οποίων ανήκουν στην υφαλοκρηπίδα των παράκτιων κρατών. Σε τρίτο επίπεδο, μπορούν να προστεθούν και ορισμένοι μη κρατικοί υποσυστημικοί δρώντες, όπως οι Κούρδοι, οι Παλαιστίνιοι, οι ισλαμιστικές οργανώσεις της Μέσης Ανατολής, η Μουσουλμανική Αδελφότητα και οι αντάρτες Χούτι.

Από άλλη οπτική, κυρίως για πρακτικούς λόγους, στο εξεταζόμενο γεωσύμπλοκο εντοπίζονται ορισμένα υποσυστήματα τα οποία αποτελούν υπερσύνολα κάποιων από τα προαναφερθέντα υποσυστήματα. Αυτά είναι: α) το υποσύστημα Ιράκ-Συρία-Λίβανος (Χάρτης 26), β) το υποσύστημα των κρατών του Κόλπου, που περιλαμβάνει τα αραβικά κράτη Κουβέιτ, Μπαχρέιν, ΗΑΕ και τις ανατολικές επαρχίες της Σ. Αραβίας και τις ΑΟΖ τους (Χάρτης 5), γ) το σιτικό υποσύστημα ισχύος που αποτελείται από το Ιράν, το Ιράκ, τη Συρία, το Λίβανο και τους Χούτι της Υεμένης (Χάρτης 6), δ) το υποσύστημα Τουρκίας-Κατάρ-Ιράν-Χαμάς⁷ με κοινό συνδετικό κρίκο τους στενούς δεσμούς με τη Μουσουλμανική Αδελφότητα⁸, ε) το υποσύστημα Ισραήλ-Ιορδανία-Σ.Αραβία-ΗΑΕ που αποτελεί και τον κύριο γεωπολιτικό αντίπαλο

⁶ Βλ. Ι. Ε. Κωτούλας, «Εισαγωγή στην Γεωπολιτική της Επανάστασης του 1821», *Civitas Gentium*, Τόμος 5, Αριθμός 4, ΕΚΠΑ, Αθήνα 2017, 135-148

⁷ Βλ. Ι. Θ. Μάζης, «Οι νέοι μοχλοί εξέλιξης στη Μέση Ανατολή», *Foreign Affairs the Hellenic Edition*, 10/10/2012, διαθέσιμο στο <https://bit.ly/2O826LV> (11/11/2017)

⁸ Βλ. Ι. Θ. Μάζης, *Γεωγραφία του Ισλαμιστικού Κινήματος στη Μέση Ανατολή*, Παπαζήσης, Αθήνα 2012

των δύο τελευταίων υποσυστημάτων, στ) το υποσύστημα Ελλάδος-Αιγύπτου-Κύπρου-Ισραήλ στην Ανατολική Μεσόγειο και ζ) το δίπολο Αφγανιστάν-Πακιστάν στο ανατολικό άκρο του γεωσυμπλόκου. Ο τελευταίος αποτελεί τον προτιμώμενο για τους σκοπούς της εργασίας τρόπο διαχωρισμού του γεωπολιτικού συμπλόκου σε υποσυστήματα.

Οι κυριότεροι υπερσυστημικοί πόλοι ισχύος που με τη δράση τους επηρεάζουν τους συσχετισμούς ισχύος, άρα και τις ενεργειακές ισορροπίες στο πλαίσιο του συμπλόκου είναι: α) οι Η.Π.Α. και β) η Ρωσία. Δευτερεύοντες υπερσυστημικούς δρώντες αποτελούν η Κίνα και οι ισχυροί στρατιωτικοί κρατικοί δρώντες της Ευρώπης (σκοπίμως αποφεύγεται η αναφορά της Ε.Ε., καθώς αυτή αποτελεί ετερόκλητο σύνολο κρατικών δρώντων με αποκλίνοντα συμφέροντα και πολιτικές κατευθύνσεις και όχι ενιαίο πόλο διεθνούς ισχύος), ήτοι η Γαλλία και το Η.Β.

Η δράση των συμμαχικών και των αντίπαλων προς τον ΓΠ υποσυστημικών δρώντων μετά της επίδρασης των δρώντων του υπερσυστήματος σε κρίσιμα για τη διαμόρφωση των ενεργειακών ισορροπιών υποσυστήματα του εξεταζόμενου συμπλόκου θα παρουσιαστεί αναλυτικά παρακάτω.

Οι πυλώνες ισχύος στους οποίους κατισχύει ο ΓΠ στο πλαίσιο του εξεταζόμενου συμπλόκου κατά την κρίση του ερευνητή και μέσω των οποίων δύναται να επηρεάσει τις ενεργειακές ισορροπίες σε αυτό είναι ο αμυντικός, ο οικονομικός και ο πολιτισμικός. Οι βασικότεροι σύνθετοι δείκτες των πυλώνων αυτών που έχουν επιλεγεί από τον γράφοντα για την εξέταση του θέματος της εργασίας είναι: α) οι παραστρατιωτικές οργανώσεις που δρουν για τα ιρανικά συμφέροντα στη Μέση Ανατολή και β) τα πυραυλικά συστήματα που διαθέτει τόσο το Ιράν όσο και οι άτυποι πληρεξούσιοί του σε διάφορα σημεία του συμπλόκου, όσον αφορά τον Πυλώνα Άμυνας/Ασφάλειας, γ) τα φυσικά αποθέματα, διαθέσιμα και κοιτάσματα φυσικού αερίου και αργού πετρελαίου, καθώς και οι αγωγοί διαμετακόμισης που βρίσκονται υπό τον έλεγχο του ίδιου του Ιράν ή των συμμάχων του, όσον αφορά τον Πυλώνα Οικονομίας γ) η ισχύς επιρροής πολιτισμικών και θρησκευτικών προτύπων από την πλευρά του Ιράν και συγκεκριμένα το δόγμα του σιτικού Ισλάμ, αναφορικά με τον Πυλώνα Πολιτισμού/Πληροφορίας.

Ο σύνθετος δείκτης των παραστρατιωτικών οργανώσεων διακρίνεται στους επιμέρους απλούς δείκτες i) των Φρουρών της Επανάστασης, ii) της Χεζμπολάχ, iii) των σιιτικών πολιτοφυλακών, iv) των Χαμάς και PIJ και v) των ανταρτών Χούτι. Ο σύνθετος δείκτης των πυραυλικών συστημάτων διακρίνεται στους επιμέρους απλούς δείκτες i) των βαλλιστικών συστημάτων και πυραύλων τύπου κρουζ στρατηγικού επιπέδου, ii) των βαλλιστικών συστημάτων και πυραύλων τύπου κρουζ υποστρατηγικού επιπέδου, iii) των ρουκετών και των βλημάτων τακτικού επιπέδου και iv) των αντιαεροπορικών / αντιβαλλιστικών συστημάτων άρνησης πρόσβασης περιοχής. Ο σύνθετος δείκτης του οικονομικού πλώνα διακρίνεται στους επιμέρους απλούς δείκτες i) των ενεργειακών αποθεμάτων, διαθεσίμων και κοιτασμάτων στην επικράτεια του Ιράν και της ΑΟΖ αυτού, ii) των αποθεμάτων, διαθεσίμων και κοιτασμάτων υδρογονανθράκων των συμμαχικών και φιλικών προς το Ιράν κρατών του συμπλόκου και iii) των αγωγών διαμετακόμισης των εξαγόμενων υδρογονανθράκων που διέρχονται από ζώνες του γεωσυμπλόκου τις οποίες ελέγχει το Ιράν. Οι δείκτες αυτοί εκφράζουν τη θετική υποσυστημική συνιστώσα τάση ισχύος του ΓΠ στο εσωτερικό του υπό μελέτη συστήματος.

Πριν γίνει αναλυτική παρουσίαση των δεικτών ανά πλώνα ισχύος, κρίνεται μεθοδολογικώς αναγκαίο να παρουσιαστούν κάποια βασικά γεωγραφικά δεδομένα για το υπό εξέταση σύμπλοκο, ώστε να σχηματιστεί το φόντο πάνω στο οποίο θα αποτυπωθούν η γεωπολιτική ανάλυση και η γεωστρατηγική σύνθεση. Συγκεκριμένα, θα πραγματοποιηθεί παρουσίαση των απλών και των σύνθετων γεωγραφικών χώρων του συμπλόκου, όπως αναφέρθηκε και ανωτέρω, κατά την παρουσίαση των βασικών μεθοδολογικών αρχών της ΣΓΑ.

2.3. Περιγραφή της έρευνας

Ως προς τα στάδια της ερευνητικής πορείας, αρχικά εξετάσθηκε το σύμπλοκο επί χάρτου και συγκεντρώθηκαν κάποια θεμελιώδη γεωγραφικά, δημογραφικά, πολιτικά, πολιτισμικά, θρησκευτικά, εθνογραφικά δεδομένα όσον αφορά την έκταση της επιφάνειάς του και την κατανομή του πληθυσμού επ' αυτού, καθώς και στοιχεία για την οικονομική δραστηριότητα των κατοίκων του. Τα δεδομένα αυτά παρουσιάζονται αναλυτικά στην υποενότητα των γεωγραφικών χώρων του συμπλόκου. Αφού λοιπόν

δημιουργήθηκε το πλαίσιο της έρευνας, εξετάσθηκε αναλυτικά το θέμα της έρευνας. Έτσι προσδιορίστηκαν οι πυλώνες και κάποιοι βασικοί δείκτες τους, μέσα από τους οποίους ο ΓΠ, δηλαδή η Ισλαμική Δημοκρατία του Ιράν επηρεάζει ή δύναται να επηρεάσει τις ενεργειακές ισορροπίες του Συμπλόκου Μέσης Ανατολής-Ελλάδας-Κύπρου. Παράλληλα, εντοπίστηκαν τα σημεία του γεωσυμπλόκου στο χάρτη, στα οποία η ιρανική επιρροή είναι πιο έντονη, λόγω της θετικής υποσυστημικής συνιστώσας ισχύος που αναπτύσσει ο ΓΠ στα σημεία αυτά. Ταυτόχρονα, σκιαγραφήθηκαν οι συμπλέουσες και οι αντίρροπες συνιστώσες ισχύος των διάφορων υποσυστημικών και υπερσυστημικών δρώντων που επηρεάζουν την ανακατανομή της ισχύος στο σύμπλοκο, ώστε να αποδοθεί η συνισταμένη ισχύος του συστήματος για την διαμόρφωση των ενεργειακών ισορροπιών. Ακόμη, προσδιορίστηκαν τα κέντρα βάρους του συμπλόκου, αλλά και τα σημεία αστάθειας, στα οποία μία στρατιωτική κλιμάκωση έως και γενικευμένη σύρραξη είναι πιθανή λόγω της ανταγωνιστικής δράσης κάποιων από τους υποσυστημικούς και υπερσυστημικούς πόλους ισχύος. Τέλος, επιχειρήθηκε να προσδιοριστεί ο βαθμός της συμβολής του ΓΠ στη συνολική ανακατανομή της ισχύος στο σύμπλοκο κι επομένως η δυναμική, οι προοπτικές και τα όρια της επίδρασής του στη διαμόρφωση των ενεργειακών ισορροπιών του συμπλόκου.

Οι γεωπολιτικοί δείκτες που επιλέχθηκαν εκφράζουν την προβολή της σκληρής και της ήπιας ισχύος του ΓΠ στις χερσαίες και θαλάσσιες ζώνες του γεωσυμπλόκου, στις οποίες αυτό κάνει ιδιαίτερα αισθητή την παρουσία του επηρεάζοντας και διαμορφώνοντας σε σημαντικό βαθμό τις εξελίξεις. Συγκεκριμένα, εκφράζουν τα εργαλεία της εξωτερικής πολιτικής της Ισλαμικής Δημοκρατίας του Ιράν στο χώρο του Αραβοπερσικού Κόλπου, του Λεβάντε και της Ανατολικής Μεσογείου⁹, της Αραβικής Χερσονήσου και της Ερυθράς Θάλασσας, στην προσπάθειά της να ελέγξει μεταξύ άλλων τα υπόγεια και υποθαλάσσια κοιτάσματα της περιοχής, τους εμπορικούς δρόμους και τους αγωγούς διέλευσης των υδρογονανθράκων στις διάφορες μορφές τους και των προϊόντων αυτών, καθώς και στην προσπάθειά της να υπονομεύσει την

---

⁹ Βλ. W. Fulton et al., «*Iranian Strategy in Syria*», Institute for the Study of War, 31/5/2013, διαθέσιμο στο <https://bit.ly/1Moum6c> (5/2/2018)

παραγωγή, την αποθήκευση και τη διαμετακόμιση ενεργειακών προϊόντων των αντίπαλων δρώντων.

Σχετικά με τις δυσκολίες που παρουσιάστηκαν κατά τη διεξαγωγή της έρευνας, παρουσιάστηκαν δυσκολίες στην ανεύρεση πρωτογενών πηγών δεδομένων και ποσοτικών στοιχείων σχετικά με κάποιους από τους δείκτες που χρησιμοποιήθηκαν. Τέλος, παρουσιάστηκαν δυσκολίες κατά την επικοινωνία στο πλαίσιο της Εποπτείας.

2.4. Ερευνητικοί περιορισμοί

- Κατά την ανάλυση της αλληλεπίδρασης του γεωπολιτικού παράγοντος με τους λοιπούς εθνικοκρατικούς δρώντες του συστήματος και του υπερσυστήματος στο πλαίσιο του επιλεγέντος γεωσυμπλόκου, για τον υπολογισμό της συνισταμένης της ισχύος του συστήματος δε λαμβάνεται υπόψη η δυνατότητα χρήσης πυρηνικών όπλων ή όπλων μαζικής καταστροφής, τα αποτελούν δείκτη που ανήκει στον Αμυντικό Πυλώνα της ισχύος, για δύο λόγους: α) η δυνατότητα χρήσης πυρηνικών αποτελεί καταλύτη για τη διαμόρφωση των ισορροπιών ισχύος στην περιοχή σε περίπτωση που εφαρμοστεί στην πράξη, έστω και σε επίπεδο ρητορικής, ως απειλή, δηλαδή, σε διπλωματικό επίπεδο, με αποτέλεσμα να καθιστά ανούσια την ανάλυση και τη σύγκριση των συμβατικών δυνάμεων των αντίπαλων γεωπολιτικών δρώντων στο υπό μελέτη γεωπολιτικό σύμπλοκο. β) Η χρήση πυρηνικών όπλων ή όπλων μαζικής καταστροφής αποτελεί ριζική κλιμάκωση του επιπέδου της σύρραξης που μπορεί να οδηγήσει σε πυρηνικό ολοκαύτωμα (Mutual Assured Destruction). Επομένως, δε συνεισφέρει ως μεταβλητή στη συγκριτική αντιπαράθεση και τον υπολογισμό του συσχετισμού αμυντικής ισχύος μεταξύ των αντίπαλων υποσυστημάτων.

- Η πραγματοποιηθείσα ανάλυση βασίζεται σε ορθολογικές συμπεριφορές και δράσεις των εκάστοτε γεωπολιτικών δρώντων. Ως εκ τούτου δε λαμβάνει υπόψη τυχόν ιδεολογικές εμμονές και προκαταλήψεις από πλευράς των εκάστοτε αρχουσών ελίτ.

- Κατά την υφιστάμενη ανάλυση χρησιμοποιήθηκαν δείκτες από τους Πυλώνες Άμυνας/Ασφάλειας, Οικονομίας και Πολιτισμού/Πληροφορίας, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι ο Πυλώνας της Πολιτικής δεν παίζει σημαντικό ρόλο. Αυτό έγινε κυρίως για λόγους οικονομίας της εργασίας, για να μην ξεφύγει δηλαδή από το στενό

ερευνητικό της θέμα και επεκταθεί στο ακανθώδες πλέγμα πολιτικών σχέσεων, τύπων καθεστώτων, πολιτικών προσανατολισμών, κλπ των δρώντων του συστήματος.

- Παράλληλα, δε στάθηκε δυνατόν να πραγματοποιηθεί ποσοτικοποίηση ορισμένων δεικτών, ώστε να εξαχθεί ένα μαθηματικό υπόδειγμα τάσεων ανακατανομής της ισχύος, λόγω έλλειψης σημαντικών ποσοτικών στοιχείων, όπως για παράδειγμα ο αριθμός των βαλλιστικών συστημάτων του γεωπολιτικού παράγοντα, αλλά και των απαραίτητων μαθηματικών γνώσεων από την πλευρά του αναλυτή, καθώς η Σ.Γ.Α. αποτελεί διεπιστημονική μέθοδο και κατά συνέπεια απαιτεί τη συνέργεια πολλών διαφορετικών επιστημονικών ειδικοτήτων. Συνεπώς, αναφέρθηκαν όσα αξιόπιστα αριθμητικά χαρακτηριστικά για τα μεγέθη των επιλεχθέντων δεικτών υπάρχουν στις διάφορες πηγές που χρησιμοποιήθηκαν, με τα οποία επιχειρείται ο αντικατοπτρισμός της ιρανικής επιρροής και ισχύος ανά πυλώνα.

- Το ίδιο ισχύει για τα διανύσματα της ισχύος και το κέντρο βάρους του συστήματος, τα οποία υπολογίστηκαν και με βάση τα υφιστάμενα ποιοτικά δεδομένα, λόγω έλλειψης των απαραίτητων επιστημονικών γνώσεων Γεωπληροφορικής και Χαρτογραφίας από την πλευρά του αναλυτή.

- Το Κατάρ¹⁰ και η Τουρκία¹¹, παρότι ακολουθούν στην πλειοψηφία του πληθυσμού τους το σουνιτικό δόγμα, θεωρούνται ως τακτικοί σύμμαχοι του ΓΠ, λόγω των κοινών ενεργειακών και άλλων γεωστρατηγικών συμφερόντων και επιδιώξεων στο υποσύστημα της Μέσης Ανατολής¹², αλλά και λόγω της υποστήριξης από μέρους τους της Μουσουλμανικής Αδελφότητας. Αυτοί είναι οι κύριοι λόγοι που οδήγησαν στη ρήξη τους με τους πρώην συμμάχους τους στον αραβικό και το δυτικό κόσμο.

- Οι πληροφορίες και τα δεδομένα που χρησιμοποιήθηκαν για την παρουσίαση των γεωγραφικών χώρων και την επεξεργασία των δεικτών έχουν ληφθεί κατεξοχήν από ανοικτές πηγές.

---

¹⁰ Βλ. Κ. Μαυραγάνης, «*Το κοίτασμα αερίου που μοιράζονται το Κατάρ και το Ιράν και η διπλωματική κόντρα στη Μέση Ανατολή*», HuffPost Greece, 6/6/2017, διαθέσιμο στο <https://bit.ly/2OE1FKk> (29/3/2018)

¹¹ Βλ. Ι. Θ. Μάζης, *Γεωπολιτικά ζητήματα στην Ευρύτερα Μέση Ανατολή και την Μεσόγειο Τόμος Ι*, Λειμών, Αθήνα 2017

¹² Βλ. Η. Ι. Κουσκουβέλης & Σ. Ν. Λίτσας, *Το Στρατηγικό Βάθος και η Τουρκία* (Επιμέλεια), Ποιότητα, Αθήνα, 2013

3. Συστημική γεωπολιτική ανάλυση

3.1. Γεωγραφικά υποσυστήματα και αντίπαλοι υποσυστημικοί και υπερσυστημικοί δρώντες¹³

Πριν την αναλυτική επεξεργασία των γεωγραφικών χώρων του συμπλόκου και των εργαλείων και μέσων της εξωτερικής πολιτικής της Ισλαμικής Δημοκρατίας του Ιράν για την ανακατανομή της ισχύος στο εξεταζόμενο σύμπλοκο, τα οποία μέσα εκφράζονται με τους τέσσερις σύνθετους δείκτες που επιλέχθηκαν, θα παρουσιαστούν αναλυτικά τα γεωγραφικά υποσυστήματα στα οποία με τη δράση του ο ΓΠ δύναται να επηρεάσει και να αναδιαμορφώσει τις ενεργειακές ισορροπίες του συμπλόκου.

Συγκεκριμένα, υπάρχουν τέσσερα κομβικά γεωγραφικά υποσυστήματα του συμπλόκου, τα οποία συσχετίζονται άμεσα με την παραγωγή-εξόρυξη και διακομιδή υδρογονανθράκων είτε δια θαλάσσης είτε διά ξηράς και τα οποία θα παρουσιαστούν διεξοδικά στην ανάλυση του δευτερογενούς οικονομικού ανθρωποχώρου. Αυτά είναι:

α) το θαλάσσιο γεωγραφικό υποσύστημα της Ανατολικής Μεσογείου, και συγκεκριμένα η ισραηλινή, η αιγυπτιακή, η κυπριακή και η μη επίσημα ανακηρυγμένη ελλαδική ΑΟΖ¹⁴. Οι υποσυστημικοί αυτοί δρώντες, όπως αναφέρθηκε και ανωτέρω, δύναται να αποτελέσουν ένα διακριτό υποσύστημα, ανταγωνιστικό προς τα υποσυστήματα Ιράν-Συρία-Λίβανος και Ιράν-Τουρκία-Χαμάς¹⁵ για την κατίσχυση στην Ανατολική Μεσόγειο¹⁶ και το Σουέζ.

β) Το γεωγραφικό υποσύστημα του Κόλπου συμπεριλαμβανομένων των στενών του Ορμούζ, όπου ο ΓΠ μαζί με το Κατάρ¹⁷ ανταγωνίζονται τους υποσυστημικούς δρώντες της Σαουδικής Αραβίας, των ΗΑΕ, του Κουβέιτ και του Μπαχρέιν (Χάρτης 6). Για το λόγο αυτό συνθέτουν και τα δυο αντιμαχόμενα υποσυστήματα της περιοχής.

¹³ Ξ. Μ. Δωματιώτη, «Μελέτη και προσδιορισμός του σύνθετου δείκτη της «προβολής της αμυντικής ισχύος» στη γεωπολιτική ανάλυση του `Αρκτικού Κύκλου», *Civitas Gentium*, Τόμος 5, Αριθμός 3, ΕΚΠΑ, Αθήνα, Ιουλ. 2017

¹⁴ Βλ. [D. Wainer & Y. Benmeleh, «Israel-Egypt \\$15 Billion Gas Deal Boosts Energy Hub Prospects», Bloomberg, 20/2/2018](https://bloom.bg/2oayqD6), διαθέσιμο στο <https://bloom.bg/2oayqD6> (27/2/2018)

¹⁵ Βλ. Γ. Λυκοκάπης, «*Η Μέση Ανατολή διολισθαίνει σε «πλήρη πόλεμο»*», *SLpress*, 17/5/2018, διαθέσιμο στο <https://tinyurl.com/yb2nr9bx> (17/5/2018) · Μ. Τασσιόπουλος, «*Μην πυροβολείτε το Ισραήλ*», ο.π.

¹⁶ Βλ. Αθ. Πιτατζής, «*Ο πόλεμος των αγωγών στη Νοτιοανατολική Μεσόγειο*», ο.π.

¹⁷ Βλ. Ι. Πανοπούλου, «*Κατάρ: η νέα κρίση στη Μέση Ανατολή*», ο.π. · Λυκοκάπης Γιώργος, «*Η Μέση Ανατολή διολισθαίνει σε «πλήρη πόλεμο»*», ο.π.

γ) Το γεωγραφικό υποσύστημα της Μεσοποταμίας, όπου από τη μία πλευρά βρίσκονται ο κουρδικός και αραβικός σουνιτικός μη κρατικός υποσυστημικός δρών της περιοχής και από την άλλη το αντίπαλο υποσύστημα Ιράν-Ιράκ-Συρία-Τουρκία¹⁸, του οποίου οι δρώντες επιδιώκουν πλήρη κυριαρχία ή μερική επικυριαρχία στις κουρδικές ζώνες των επικρατειών τους¹⁹. Στο γεωγραφικό υποσύστημα της Μεσοποταμίας πέραν των υδρογονανθράκων σημαντικότερο διακύβευμα είναι και ο έλεγχος των πηγών παραγωγής υδροηλεκτρικής ενέργειας, δηλαδή των φραγμάτων και των υδροηλεκτρικών εργοστασίων κατά μήκος των ποταμών Τίγρη και Ευφράτη²⁰.

δ) Το θαλάσσιο γεωγραφικό υποσύστημα της Ερυθράς Θάλασσας, όπου για τον έλεγχο των θαλάσσιων ζωνών του και των στενών του Μπαμπ ελ Μαντέμ ανταγωνίζονται από τη μία το υποσύστημα Ιράν-Χούτι-Τουρκία και από την άλλη το υποσύστημα ΗΑΕ-Σ.Αραβία²¹-Αίγυπτος. Οι εξωσυστημικοί κρατικοί και μη δρώντες του Γεωπολιτικού Συμπλόκου της Ανατολικής Αφρικής δε λαμβάνονται υπόψη στο πλαίσιο της εργασίας.

Όσον αφορά τις υπερσυστημικές επιδράσεις στα προαναφερθέντα γεωγραφικά υποσυστήματα, λαμβάνονται υπόψη τα εξής:

α) ο κύριος υπερσυστημικός πόλος διεθνούς ισχύος των ΗΠΑ αναμένεται να δράσει ενεργά στον αμυντικό και τον οικονομικό πυλώνα²² εναντίον των υποσυστημάτων στα οποία συμμετέχει ο ΓΠ²³ και στα τέσσερα γεωγραφικά υποσυστήματα²⁴. Η επίδραση του θεωρείται ότι θα αυξήσει εκθετικά την ισχύ των υποσυστημάτων i) Ισραήλ²⁵ -

¹⁸ Βλ. B. B. Talebu & M. Tahiroglu, «Δεν ταιριάζουν ενθουσιασμοί για το Κουρδιστάν», Foreign Affairs the Hellenic Edition, 10/11/2017, <https://bit.ly/2OBD34J> (11/11/2017)

¹⁹ A. M. Tabatabai, «Το Ιράν και οι Κούρδοι. Τι σημαίνει το δημοψήφισμα για την Τεχεράνη», Foreign Affairs the Hellenic Edition, 29/9/17, διαθέσιμο στο <https://bit.ly/2vykCFg> (10/10/2017)

²⁰ Βλ. Α. Δήμου, «Γεωπολιτική της Ενέργειας στη συριακή κρίση: Σύγκρουση για αγωγούς και για φράγματα...», ο.π.

²¹ Βλ. T. Matthiesen, «Εκκαθάριση στο Ριάντ», ο.π.

²² Βλ. Οι πρώτες επιπτώσεις από την απόφαση Τραμπ για το Ιράν, SLpress, 9/5/2018, διαθέσιμο στο <https://tinyurl.com/y9ru6uhs> (9/5/2018)

²³ P. Mohseni & S. Nowrouzadeh, «Η επικίνδυνη αλλαγή του Τραμπ σχετικά με το Ιράν», Foreign Affairs the Hellenic Edition, 17/10/2017, διαθέσιμο στο <https://bit.ly/2vtD4il> (23/10/2017) · D.E. Sanger & D. D. Kirkpatrick, «Behind Trump's Termination of Iran Deal Is a Risky Bet», The New York Times, 8/5/2018, διαθέσιμο στο <https://tinyurl.com/y8ur44py> (9/5/2018)

²⁴ Βλ. A. MacDonald, «Iran considers deploying ground forces to counter US intervention in Syria», Middle East Eye, 30/4/17, διαθέσιμο στο <https://bit.ly/2oWsR9V> (16/5/2018)

²⁵ Βλ. Γ. Λυκοκάκης, «Γιατί ο Τραμπ «δωρίζει» την Ιερουσαλήμ», SLpress, 7/12/2017, διαθέσιμο στο <https://bit.ly/2vu21dG> (15/1/2018) · Σ. Λυγερός, «Ο Τραμπ βλέπει τη Μέση Ανατολή με τα μάτια του Ισραήλ», SLpress, 25/5/2018, διαθέσιμο στο <https://tinyurl.com/yb8plz4s> (26/5/2018)

Αίγυπτος – Ελλάδα - Κύπρος²⁶, ii) Σ.Αραβία – ΗΑΕ – Κουβέιτ - Μπαχρέιν, iii) Κούρδοι – Άραβες αντάρτες²⁷ και iv) ΗΑΕ - Σ. Αραβία - Αίγυπτος. Πέραν των 2000 στρατιωτών των ειδικών δυνάμεων που βρίσκονται στα κουρδοκρατούμενα κυβερνεία της Αλ-Ράκκα και της Αλ-Χασάκα στη Β.Α Συρία (Χάρτης 16), δύναται να προβάλλει αεροπορική ισχύ από τις βάσεις σε Ιορδανία, Μπαχρέιν, Τζιμπουτί (Κόλπος Άντεν), Αφγανιστάν, Κρήτη, αλλά και αεροναυτική ισχύ από τις πλατφόρμες του 5^{ου} και του 6^{ου} Στόλου στον Αραβοπερσικό (Χάρτης 21) και την Ανατολική Μεσόγειο (Χάρτης 19) αντίστοιχα. Στον οικονομικό πυλώνα οι υπερσυστημικές επιδράσεις των αμερικανικών κυρώσεων στην ιρανική οικονομία και ιδιαίτερα στον τομέα των εξαγωγών ενέργειας βαίνουν με κλιμακούμενη ένταση.

β) Ο κύριος υπερσυστημικός πόλος διεθνούς ισχύος της Ρωσίας αναμένεται να υποστηρίξει τα υποσυστήματα στα οποία συμμετέχει το Ιράν τόσο στο γεωγραφικό υποσύστημα της Ανατολικής Μεσογείου²⁸ όσο και σε αυτό της Μεσοποταμίας²⁹, καθώς θέλει να αποφύγει τη δημιουργία νέας πηγής ενεργειακής τροφοδοσίας της ευρωπαϊκής βιομηχανικής υποδομής³⁰, είτε μέσω της εκμετάλλευσης των υδρογονανθράκων της Μεσογείου από εταιρείες δυτικών συμφερόντων είτε μέσω της κατασκευής νέων αγωγών διαμετακόμισης κουρδικού πετρελαίου ή ισραηλινού, αιγυπτιακού και κυπριακού φυσικού αερίου προς την Ευρώπη³¹. Δύναται να προβάλλει αεροναυτική στρατιωτική ισχύ από τις βάσεις που διαθέτει στη Β.Δ Συρία, πλησίον της πόλης Λαττάκεια και στο λιμάνι της Ταρτούς (Χάρτες 17 και 18).

²⁶ Βλ. Μ. Ιγνατίου, «Η μεγάλη ευκαιρία: Τι εννοεί ο Πομπέο όταν ομιλεί για “στρατηγικό διάλογο” με την Αθήνα», 22/5/2018, διαθέσιμο στο <https://bit.ly/2LTWvfa> (23/5/2018)

²⁷ Βλ. Ι. Θ. Μάζης, «Οι νέοι μοχλοί εξέλιξεων στη Μέση Ανατολή», ο.π.

²⁸ Βλ. D. Trenin, «Το σχέδιο του Πούτιν για τη Συρία», Foreign Affairs the Hellenic Edition, 14/12/2017, διαθέσιμο στο <https://bit.ly/2LK4c7L> (18/12/2017) · Α. Δρίβας & Δ. Τσαϊλάς, «Η ρωσική πολιτική στη Μέση Ανατολή», Foreign Affairs the Hellenic Edition, 8/2/2018. Διαθέσιμο στο <https://tinyurl.com/y7o6lvtt> (9/2/2018)

²⁹ Βλ. Mohsen M. Milani, «Η άβολη συμμαχία του Ιράν με τη Ρωσία. Το πλαίσιο της συνεργασίας τους στη Συρία», Foreign Affairs the Hellenic Edition, 07/09/2016, διαθέσιμο στο <https://bit.ly/2vvFAVz> (20/11/2017)

³⁰ Βλ. A. Borshchevskaya, «Θα συνεχίσουν να βελτιώνονται οι σχέσεις Ρωσίας-Σ. Αραβίας;», Foreign Affairs the Hellenic Edition, 11/10/2017, διαθέσιμο στο <https://bit.ly/2Mctic6w> (14/10/2017)

³¹ Βλ. I. Th. Mazis & M. Troulis, “Geopolitical realities in the Greece-Cyprus dipole, Solutions and Alibis”, *Civitas Gentium*, Τόμος 5, Αριθμός 4, ΕΚΠΑ, Αθήνα, 2017, 193-199 · Ι. Θ. Μάζης, «Η γεωπολιτική των ρωσο-αμερικανικών ενεργειακών ανταγωνισμών», Foreign Affairs the Hellenic Edition, 17/12/2017, διαθέσιμο στο <https://bit.ly/2KkPPkA> (18/12/2017)

γ) Ο δευτερεύων υπερσυστημικός πόλος διεθνούς ισχύος της Κίνας αναμένεται να ενισχύσει τα υποσυστήματα στα οποία μετέχει ο ΓΠ καταρχήν στο γεωγραφικό υποσύστημα της Μεσοποταμίας, καθώς ο σιτικός άξονας που έχει δημιουργηθεί στη Μέση Ανατολή ανοίγει το δρόμο για την υλοποίηση σημαντικού μέρους του χερσαίου τμήματος του «Νέου Δρόμου του Μεταξιού» που σχεδιάζει³². Κατά δεύτερον στο γεωγραφικό υποσύστημα της Ερυθράς Θάλασσας, αφού από εκεί θα διέρχεται το θαλάσσιο σκέλος της OBOR (Χάρτης 11), με στόχο την αποδυνάμωση της αμερικανικής υπερσυστημικής ισχύος στην περιοχή. Στο τελευταίο δύναται να δράσει στον αμυντικό πυλώνα της ισχύος από τη νέα κινεζική βάση στο Τζιμπουτί, στον Κόλπο του Άντεν, αλλά και από τα νέα αεροπλανοφόρα που καθελκεί. Στο υποσύστημα της Μεσοποταμίας δε δύναται να προβάλλει επί του παρόντος αμυντική ισχύ, καθώς δε διαθέτει στρατιωτική βάση στην περιοχή. Αναμένεται, όμως, να υποστηρίξει πολιτικο-διπλωματικώς το φιλοϊρανικό υποσύστημα ισχύος στο Σ.Α του Ο.Η.Ε., προκειμένου να περιορίσει την αμερικανική επιρροή στην περιοχή³³.

δ) Οι δευτερεύοντες υπερσυστημικοί δρώντες της Γαλλίας και του ΗΒ, όσον αφορά τον αμυντικό πυλώνα, αναμένεται να ενισχύσουν τα ανταγωνιστικά προς το Ιράν υποσυστήματα, τόσο λόγω των συμφερόντων τους στον τομέα εξόρυξης υδρογονανθράκων στην Ανατολική Μεσόγειο, τον Αραβοπερσικό και τη Μεσοποταμία, όσο και επειδή δεν επιδιώκουν μια περαιτέρω γεωπολιτική ενίσχυση της Ισλαμικής Δημοκρατίας του Ιράν³⁴. Την αεροναυτική τους ισχύ δύναται να προβάλλουν πρωτίστως από τους στόλους τους στην Ανατολική Μεσόγειο (Χάρτης 19) και από τους αερολιμένες της Κύπρου³⁵. Συμπληρωματικώς, από τις αρχές του τρέχοντος έτους γαλλικές ειδικές χερσαίες δυνάμεις έχουν σταθμεύσει στη ΒΑ Συρία (Χάρτης 20), ενώ προσφάτως εγκαινιάστηκε νέα βρετανική ναυτική βάση στο

³² Κ. Γρίβας, «Άνοδος Κίνας, τήξη πάγων στον Αρκτικό & πιθανότητα δημιουργίας Υπερευρασίας» (9/11/2016) · Βλ. Α. Vatanka, «Η Κίνα φλερτάρει το Ιράν», Foreign Affairs the Hellenic Edition, 06/11/2017, διαθέσιμο στο <https://bit.ly/2LSg2Nk> (11/11/2017)

³³ Η θεματική αυτή ξεφεύγει από το πλαίσιο της παρούσας εργασίας

³⁴ Βλ. Μ. Τασιόπουλος, «Η προσέγγιση Τραμπ-Μακρόν και οι «δυνάμεις της θάλασσας», SLpress, 10/5/2018, διαθέσιμο στο <https://bit.ly/2LWDuZ3> (15/5/2018)

³⁵ Βλ. Β. Κοψαγέλης, «Το «αποχωρεπιστήριο» χτύπημα των ΗΠΑ, ο «σκελετός» της Sykes-Picot, και η συνέχιση του Μεσανατολικού matrix...», Liberal, 14/4/2018, διαθέσιμο στο <https://bit.ly/2ADBd0r> (26/4/2018)

Μπαχρέιν³⁶ (Χάρτης 21). Στον οικονομικό πυλώνα όμως δεν παρατηρείται να προβάλλουν κάποια αξιολογή αρνητική προς τον ΓΠ υπερσυστημική επίδραση, πέραν της διαφαινόμενης απόσυρσης ορισμένων γαλλικών εταιρειών που δραστηριοποιούνταν σε τομείς της ιρανικής οικονομίας, λόγω των επαπειλούμενων αμερικανικών κυρώσεων.

Στη συνέχεια θα γίνει συγκριτική αντιπαράθεση της ισχύος των αντίπαλων γεωπολιτικών υποσυστημάτων σε καθένα από τα τέσσερα γεωγραφικά υποσυστήματα που προαναφέρθηκαν.

3.1.1. Υποσύστημα Ανατολικής Μεσογείου

3.1.1.α. Πυλώνας Άμυνας/Ασφάλειας

i) Αεροπορική ισχύς

Σε όρους συμβατικών δυνάμεων το δυτικό υποσύστημα Ισραήλ-Αίγυπτος-Ελλάδα-Κύπρος συνεπικουρούμενο από τους υπερσυστημικούς δρώντες των ΗΠΑ, του ΗΒ και της Γαλλίας δύναται να παρατάξει εκατοντάδες σύγχρονα πολεμικά αεροσκάφη F-16, F-15, F-18, F-35, Rafale, M-2000, Eurofighter Typhoon και Tornado, έναντι δεκάδων σύγχρονων τουρκικών F-16 του αντίπαλου ανατολικού υποσυστήματος, δεκάδων αξιόμαχων αλλά πεπαλαιωμένων συριακών Mig-29 και Su-24 και των δεκάδων σύγχρονων Su-34 και Su-35 του ρωσικού υπερσυστημικού δρώντος στη ΒΔ Συρία³⁷. Παρόλο που σε όρους ποιοτικού δυναμικού δεν εντοπίζεται μεγάλη διαφορά μεταξύ των αντίπαλων αεροποριών, η χαοτική υπεροχή σε αριθμούς, αλλά και η ταχύτερη και αποτελεσματικότερη υποστήριξη των αεροπορικών επιχειρήσεων από την πλευρά του δυτικού υποσυστήματος, λόγω των ισραηλινών βάσεων, των βρετανικών στην Κύπρο, των αμερικανικών αεροπλανοφόρων, του γαλλικού «De Gaul» (Χάρτης 19), καθώς και της πρόσφατης δυνατότητας των γαλλικών αεροσκαφών να επιχειρούν από τους αερολιμένες της Κύπρου, καθιστά το

³⁶ Βλ. P. Stubbley, «UK opens permanent military base in Bahrain to strengthen Middle East presence», Independent, 6/4/2018, διαθέσιμο στο <https://ind.pn/2GGwyJE> (5/5/2018)

³⁷ Βλ. *Middle Eastern Powers Ranked by Military Strength*, GFP, 25/2/2018, διαθέσιμο στο <https://tinyurl.com/ydeca92n> (14/3/2018)

ισοζύγιο αεροπορικής ισχύος συντριπτικά αποκλίνουν υπέρ του δυτικού υποσυστήματος σε βαθμό τουλάχιστον 5:1.

ii) Ναυτική ισχύς

Σε όρους συμβατικών δυνάμεων το δυτικό υποσύστημα διαθέτει δεκάδες επιχειρησιακές ναυτικές πλατφόρμες όλων των τύπων, τόσο πλωτές (φρεγάτες, κορβέτες, πυραυλακάτους, αντιτορπιλικά) όσο και υποβρύχια. Από τις πλατφόρμες αυτές ξεχωρίζουν τα δύο σύγχρονα ελικοπτεροφόρα τύπου Mistral και η σύγχρονη φρεγάτα τύπου Fremm του αιγυπτιακού ναυτικού, καθώς και τα τέσσερα σύγχρονα υποβρύχια τύπου 214 του ελληνικού ναυτικού. Στη ναυτική αυτή στρατιωτική δύναμη πυρός έρχονται να προστεθούν οι σύγχρονες γαλλικές φρεγάτες τύπου Fremm, αμερικανικά και βρετανικά αντιτορπιλικά Arleigh Burk και Type 45 από τους αντίστοιχους δρώντες του υπερσυστήματος (Χάρτης 19).

Στο αντίπαλο υποσύστημα, συμβατικές ναυτικές δυνάμεις διαθέτει μόνο η Τουρκία, οι οποίες αντιστοιχούν σε μερικές δεκάδες πολεμικά πλοία διαφόρων τύπων, που δύνανται να επιχειρήσουν από τη ναυτική της βάση στην Αττάλεια, ενδεχομένως και από μικρότερες ναυτικές βάσεις στην επαρχία Αδάνων ή και στη Βόρεια Κύπρο. Στη δύναμη αυτή προστίθενται και οι μονάδες του ρωσικού στόλου που ναυλοχούν στη ρωσική βάση της συριακής Ταρτούς. Από αυτές ξεχωρίζουν τα ρωσικά υποβρύχια κλάσης Kilo.

Παρότι η διαφορά σε σύγκριση με τις αεροπορικές δυνάμεις είναι σαφώς μικρότερη, τόσο αριθμητικά όσο και ως προς τις ποιοτικές μεταβλητές, όπως η τεχνολογία και η εκπαίδευση, το δυτικό υποσύστημα υπερκερνά το ανατολικό σε σημαντικό βαθμό και ως προς τη ναυτική αμυντική ισχύ. Η αναλογία 3:1 αποτελεί μια μετριοπαθή εκτίμηση από τη πλευρά του αναλυτή για τη διαφορά δυναμικού ανάμεσά τους.

iii) Ασύμμετρες απειλές και μη συμβατικές επιχειρήσεις

Κι ενώ σε όρους συμβατικών δυνάμεων γίνεται φανερό ότι ο ΓΠ δε μπορεί να επηρεάσει την ανακατανομή της ισχύος και συνεπώς και τις ενεργειακές ισορροπίες στο υποσύστημα της Ανατολικής Μεσογείου, χάρη στις παραστρατιωτικές οργανώσεις

που ελέγχει και που τροφοδοτεί στο Λεβάντε, καθώς και στα ιρανικής κατασκευής πυραυλικά συστήματα που αυτές φέρουν δύναται να υπονομεύσει και να καταστρατηγήσει τις προσπάθειες των αντίπαλων υποσυστημικών και υπερσυστημικών δρώντων. Συγκεκριμένα, μέσω των πυραυλικών συστημάτων τύπου κρουζ που διαθέτουν οι Χαμάς και Χεζμπολάχ και τα βαλλιστικά υποστρατηγικά πυραυλικά συστήματα της Χεζμπολάχ και των Φρουρών του σώματος «Quds» στο Λεβάντε, τα οποία θα παρουσιαστούν αναλυτικά στη συνέχεια, είναι εφικτή η μερική ή ολοσχερής καταστροφή των υπεράκτιων πλατφορμών άντλησης φυσικού αερίου του Ισραήλ και των συμμαχικών του δρώντων, όπως και διερχόμενων μέσω Σουέζ τάνκερ μεταφοράς αργού ή LNG αντίπαλων συμφερόντων. Ακόμη κι αν μεταφερθεί σε πλωτές πλατφόρμες πλησίον των αντλιών εξόρυξης υδρογονανθράκων μέρος των πολύ αποτελεσματικών ισραηλινών συστημάτων αεράμυνας Arrow, David Sling και Iron Dome³⁸ εναντίον βλημάτων μεγάλου, μέσου και μικρού βεληνεκού αντίστοιχα, οι πυραυλικές επιθέσεις «σμήνωσης³⁹» θα προκαλέσουν αργά ή γρήγορα κορεσμό της ικανότητας αναχαίτισής τους και τελικά πλήξη των στόχων. Όπως θα αναφερθεί παρακάτω, μόνο η Χεζμπολάχ διαθέτει άνω των 100.000 πυραυλικών βλημάτων τακτικού και υποστρατηγικού επιπέδου. Πέρα από την οικονομική και οικολογική καταστροφή, τέτοιες ασύμμετρες επιθέσεις θα κλονίσουν την εμπιστοσύνη των επίδοξων επενδυτών, εμποδίζοντας την περαιτέρω πρόοδο των έργων. Σε ένα τέτοιο σενάριο το Ισραήλ εκτιμάται ότι θα επιχειρήσει να αντιδράσει με ευρείας κλίμακας στρατιωτική επιχείρηση στο Ν. Λίβανο και τη Ν. Συρία, με απρόβλεπτες εξελίξεις καθώς και η Χεζμπολάχ και οι λοιπές φιλοϊρανικές δυνάμεις του Λεβάντε έχουν προετοιμαστεί από καιρό για αυτό το ενδεχόμενο (η τελευταία εισβολή του ισραηλινού δρώντα το 2006 είχε καταλήξει σε ήττα του). Απέναντι στις ισραηλινές, αμερικανικές, βρετανικές και γαλλικές αεροπορικές επιδρομές που αναμένεται να ακολουθήσουν την πλήξη των συμφερόντων τους στην Ανατολική Μεσόγειο, οι παραστρατιωτικές δυνάμεις αναμένεται να αντιδράσουν με άρνηση επαφής με τον αντίπαλο. Δηλαδή, απόκρυψη των δυνάμεών τους σε τούνελ και σήραγγες, όπως και των πλατφορμών

³⁸ Βλ. Κ. Γρίβας, «*Η Στρατηγική Άνοδος της Κίνας και η Γεωπολιτική του Πολέμου στη Μέση Ανατολή*», ο.π.

³⁹ Δηλαδή ρίψη πολλών βλημάτων ταυτόχρονα στο στόχο. Βλ. Κ. Γρίβας, «*Η Στρατηγική Άνοδος της Κίνας και η Γεωπολιτική του Πολέμου στη Μέση Ανατολή*», ο.π.

εκτόξευσης πυραύλων σε υπόγειες εγκαταστάσεις. Το ενδεχόμενο οι δυτικοί γεωπολιτικοί δρώντες να αντιδράσουν με ολοκληρωτικό πόλεμο στη Συρία και το Λίβανο δε λαμβάνεται υπόψη, καθώς συνεπάγεται τη χρήση πυρηνικών και άλλων όπλων μαζικής καταστροφής, κάτι που έχει ήδη αποκλειστεί από την ανάλυση ως ερευνητικός περιορισμός.

Η χρήση στρατηγικών βαλλιστικών πυραύλων από το ιρανικό έδαφος, παρότι μπορεί να μεγεθύνει κατακόρυφα τις καταστροφές στις ζωτικές υποδομές ενέργειας των αντίπαλων δρώντων, δε θεωρείται πιθανή στο άμεσο μέλλον, καθώς θα στοχοποιήσει τον ιρανικό δρώντα στο σύνολο της ανθρωπότητας δικαιώνοντας τους ισχυρισμούς των αντιπάλων του περί «παγκόσμιου τρομοκράτη». Πράγματι, μέσω του υβριδικού πολέμου και των ασύμμετρων μεθόδων του είναι που η Ισλαμική Δημοκρατία του Ιράν έχει κατορθώσει τις τελευταίες δεκαετίες να αυξήσει το γεωπολιτικό της μέγεθος και την επιρροή της στη Μέση Ανατολή, χωρίς να προκαλέσει τη διεθνή κατακραυγή και κάνοντας τις διαμαρτυρίες και τις κριτικές των εχθρικών γεωπολιτικών δρώντων να αποτελούν μεμονωμένες φωνές στο πλαίσιο της διεθνούς κοινότητας.

Το πάγωμα των ενεργειακών σχεδιασμών που θα προκύψει ως αποτέλεσμα των μη συμβατικών επιχειρησιακών δράσεων των φιλοϊρανικών παραστρατιωτικών οργανώσεων στο Λεβάντε θα αναγκάσει την ελληνική και την ευρωπαϊκή εν γένει αγορά να περιοριστεί στην προμήθεια φυσικού αερίου από τις υφιστάμενες πηγές, δηλαδή τη Ρωσία, το Κατάρ, το Αζερμπαϊτζάν, το Ιράν και τις ΗΠΑ, διαιωρίζοντας το πρόβλημα της ενεργειακής της αυτάρκειας.

3.1.1.β. Πυλώνας Οικονομίας

Ο ΓΠ με την κατασκευή του «Ισλαμικού Αγωγού»⁴⁰ από τον Αραβοπερσικό στην Ανατολική Μεσόγειο θα δύναται να μεταφέρει τεράστιες ποσότητες φυσικού αερίου σε χαμηλό κόστος προς τη Δύση, προμηθεύοντας τόσο τους συμμαχικούς του υποσυστημικούς δρώντες Ιράκ, Συρία και Λίβανο κατά μήκος της «σιτικής ημισελήνου» της Μέσης Ανατολής όσο και άλλους κρατικούς δρώντες της Ανατολικής Μεσογείου, όπως η Ελλάδα και η Κύπρος (Χάρτης 8). Για να γίνει το σενάριο αυτό

⁴⁰ Στη συνέχεια της εργασίας θα πραγματοποιηθεί διεξοδική παρουσίαση του «Ισλαμικού Αγωγού»

εφικτό, εκτός από την κατασκευή του αγωγού προϋπόθεση αποτελεί και η κατασκευή σταθμών υδροποίησης στη Λαττάκεια, την Ταρτούς, στη Βηρυτό ή/και τη Σιδώνα, στα λιμάνια δηλαδή της Συρίας και του Λιβάνου στην Ανατολική Μεσόγειο, όπου θα καταλήγει ο αγωγός. Στην κατασκευή των σταθμών αυτών δύναται να συμβάλει ως υπερσυστημική επίδραση η ρωσική τεχνογνωσία. Από το Λεβάντε οι ιρανικοί υδρογονάνθρακες θα μπορούν να μεταφέρονται σε μορφή LNG προς τα λιμάνια της Κύπρου, της Τουρκίας και της Ελλάδας. Το φθηνό κόστος εξόρυξης και μεταφοράς τους μέσω του «Ισλαμικού Αγωγού» αναμένεται να καταστήσει το ιρανικό φυσικό αέριο ιδιαίτερα ανταγωνιστικό σε σύγκριση με τους λοιπούς προμηθευτές των κρατικών δρώντων της Ανατολικής Δεκάνης της Μεσογείου.

3.1.1.γ. Πυλώνας Πολιτισμού/Πληροφορίας

Στην Ανατολική Δεκάνη της Μεσογείου η απήχηση του σιτικού δόγματος περιορίζεται στους αλαουϊτικούς, ισμαηλιτικούς και λοιπούς σιτικούς πληθυσμούς των παραλιακών περιοχών της Συρίας και του Λιβάνου, χώρες στις οποίες η ιρανική επιρροή είναι ήδη αυξημένη. Ως εκ τούτου το Ιράν δεν αναμένεται να ανακατανείμει περαιτέρω την ισχύ και να επηρεάσει τις ενεργειακές ισορροπίες μέσω της δράσης του στον πολιτισμικό πυλώνα.

3.1.2. Υποσύστημα Αραβοπερσικού Κόλπου

3.1.2.α. Πυλώνας Άμυνας/Ασφάλειας

Στο υποσύστημα αυτό από τη μία πλευρά βρίσκονται οι συμβατικές ναυτικές και αεροπορικές δυνάμεις της Ισλαμικής Δημοκρατίας του Ιράν, στις οποίες συμπεριλαμβάνονται και εκείνες του επίλεκτου παραστρατιωτικού σώματος των Φρουρών της Επανάστασης, και από την άλλη οι αεροναυτικές δυνάμεις των σουνιτικών αραβικών κρατών της Σ. Αραβίας, των ΗΑΕ, του Κουβέιτ και του Μπαχρέιν, συνεπικουρούμενες από τις αεροναυτικές δυνάμεις των υπερσυστημικών δρώντων των ΗΠΑ και του ΗΒ που εδράζονται στον Κόλπο (Χάρτης 21). Το Ιράν υπερέχει σε μικρές, ταχείες ναυτικές μονάδες επιφανείας⁴¹ και υποβρύχιες μονάδες⁴²,

⁴¹ Βλ. *Ταχεία περιπολικά κρούσης Sina, καλά οπλισμένα, για τους Ιρανούς “Φρουρούς”*, Defence-point, 07/12/2017, διαθέσιμο στο <https://bit.ly/2KrMNv5> (4/3/2018)

οι οποίες δρουν από τη ναυτική βάση του Μπαντάρ Αμπάς⁴³ (Χάρτες 4 και 21), ενώ το αντίπαλο υποσύστημα υπερέχει σε μεγάλες μονάδες επιφανείας, όπως καταδρομικά, αντιτορπιλικά και αεροπλανοφόρα, καθώς και σε τεχνολογία αιχμής, λόγω της υπερσυστημικής επίδρασης του 5^{ου} Αμερικανικού Στόλου. Καθώς το στενό υδάτινο περιβάλλον του Κόλπου ευνοεί τον ναυτικό αγώνα τύπου «greenwater⁴⁴», οι μεγάλες ναυτικές μονάδες του αμερικανικού υπερσυστημικού δρώντα δεν προσφέρουν κάποιο ιδιαίτερο πλεονέκτημα, ενώ αντίθετα οι ευέλικτες ναυτικές μονάδες του ΓΠ δύνανται να αξιοποιήσουν το επιχειρησιακό πλεονέκτημα της μάχης σε κλειστό θαλάσσιο περιβάλλον. Για το λόγο αυτό χρειάζεται να λάβουν συντελεστή βαρύτητας κατά τη σύγκριση της ναυτικής ισχύος των αντίπαλων υποσυστημάτων. Αντίστοιχο συντελεστή βαρύτητας χρειάζεται να λάβει από την άλλη και η ναυτική ισχύς των αραβικών υποσυστημικών δρώντων του Κόλπου, λόγω της τεχνολογικής ανωτερότητας των αεροναυτικών μονάδων του συμμαχικού τους αμερικανικού υπερσυστημικού δρώντος και της ναυτικής παράδοσης που αυτός κατέχει ως Ναυτική Δύναμη (Seapower)⁴⁵. Για τους ανωτέρω λόγους θεωρείται ότι σε ένα σενάριο πολεμικής αναμέτρησης στον Κόλπο η ναυτική ισχύς των αντίπαλων δρώντων είναι ισοδύναμη, ή τουλάχιστον δεν μπορεί να κρίνει από μόνη της το αποτέλεσμα της σύγκρουσης.

Όσον αφορά την αεροπορική ισχύ, η Ισλαμική Δημοκρατία του Ιράν δύναται να παρατάξει μερικές δεκάδες αξιόμαχα άλλα ξεπερασμένα F-14, όπως και πυκνά σμήνη μη επανδρωμένων αεροσκαφών μάχης (UCAV)⁴⁶, ενώ το αντίπαλο υποσύστημα δύναται να παρατάξει συνολικά εκατοντάδες σύγχρονα F-15, F-16, Rafale και Mirage όσον αφορά τους αραβικούς υποσυστημικούς δρώντες⁴⁷ και δεκάδες F-18 και F-35B όσον αφορά τους υπερσυστημικούς δρώντες. Ακόμη, η συντήρηση των ιρανικών αεροσκαφών και η εκπαίδευση των Ιρανών πιλότων

⁴² Βλ. *Middle Eastern Powers Ranked by Military Strength*, GFP, ο.π.

⁴³ Βλ. *Μπαντάρ Αμπάς*, Βικιπαίδεια, 2 Ιουνίου 2017, διαθέσιμο στο <https://bit.ly/2nbOTWA> (9/5/2018)

⁴⁴ Δηλαδή μάχη σε κλειστή θάλασσα, πλησίον ακτών σε αντίθεση με το ναυτικό αγώνα τύπου «bluewater», που αναφέρεται σε μάχη σε ανοικτές θάλασσες/ωκεάνια ύδατα

⁴⁵ Βλ. Η. Ηλιόπουλος, *Ζητήματα Γεωπολιτικής & Διπλωματίας Ναυτικών και Ηπειρωτικών Δυνάμεων στον Σύγχρονο Κόσμο*, Παπαζήσης, Αθήνα 2008

⁴⁶ Βλ. *Μαζική παραγωγή UCAV, Mohajer 6, από τους Ιρανούς*, Defence-point, 06/02/2018, διαθέσιμο στο <https://bit.ly/2vgEPAk> (8/2/2018)

⁴⁷ Βλ. *Middle Eastern Powers Ranked by Military Strength*, GFP, ο.π.

βρίσκεται σε οριακό επίπεδο, ενώ οι δεύτεροι διαθέτουν μηδενική επιχειρησιακή εμπειρία. Ως εκ τούτου η αεροπορική προβολή ισχύος του ΓΠ ερείδεται στο πλήθος των UCAV που δύναται να χρησιμοποιήσει. Η δυνατότητα αεροπορικής προβολής ισχύος του υπερσυστημικού δρώντος των ΗΠΑ από τη βάση του στο Κατάρ δε λαμβάνεται υπόψη, αφού αποτελεί ερευνητικό περιορισμό και προϋπόθεση ότι το Κατάρ αποτελεί συμμαχικό υποσυστημικό δρώντα του ΓΠ, τουλάχιστον στον οικονομικό πυλώνα της ισχύος. Για το λόγο αυτό, τίθεται εκτός του πλαισίου της ανάλυσης του στρατιωτικού δυναμικού των αντίπαλων δρώντων. Το ίδιο ισχύει και για το αποστασιοποιημένο και γεωπολιτικώς ουδέτερο Ομάν. Είναι ξεκάθαρο ότι η ιρανική αεροπορική ισχύς τόσο σε αριθμούς όσο και σε ποιοτικές μεταβλητές, όπως τεχνολογία, εκπαίδευση και επιχειρησιακή εμπειρία, ωχριά απέναντι σε αυτή των αντίπαλων κρατικών δρώντων. Για το λόγο αυτό, η διαφορά δυναμικού ανάμεσά τους θεωρείται ότι υπερβαίνει την αναλογία 10:1 εις βάρος του ΓΠ.

Τέλος, οι δυνατότητες αεράμυνας των δύο αντιπάλων θεωρούνται εφάμιλλες αφού μετά την άρση του εμπάργκο όπλων το 2015 η Ισλαμική Δημοκρατία του Ιράν απέκτησε τα σύγχρονα αντιαεροπορικά-αντιβαλλιστικά πυραυλικά συστήματα S-300 PMU2, τα οποία είναι τουλάχιστον ισάξια με τις συστοιχίες Patriot Pac 2/3 που διαθέτουν οι σουνιτικοί αραβικοί δρώντες του Κόλπου και το προηγμένο σύστημα THAAD που διαθέτουν τα ΗΑΕ⁴⁸. Στις δυνατότητες αεράμυνας των αραβικών υποσυστημικών δρώντων του Κόλπου προστίθενται και το αντιαεροπορικό και αντιβαλλιστικό σύστημα Aegis και Sea Viper των πλοίων των δρώντων του υπερσυστήματος ΗΠΑ και ΗΒ.

Επομένως, κατά την τελική σύγκριση της ισχύος των αντιπάλων στον αμυντικό πυλώνα σε όρους συμβατικών δυνάμεων υπερέχει συνολικά με σημαντική διαφορά το υποσύστημα των αραβικών σουνιτικών δρώντων του Κόλπου, λόγω της υπερσυστημικής επίδρασης των αμερικανικών αεροναυτικών δυνάμεων.

Κατά συνέπεια, ο μοναδικός τρόπος με τον οποίο μπορεί ο ΓΠ να επηρεάσει τις ενεργειακές ισορροπίες στο υποσύστημα του Κόλπου, στο πλαίσιο πάντα του αμυντικού πυλώνα της ισχύος, είναι μέσω των τακτικών, υποστρατηγικών και

⁴⁸ Βλ. Khan Taimur, «Joint missile defence is target for Gulf Arab countries», The National, 2/10/2015, διαθέσιμο στο <https://bit.ly/2OEr0np> (17/3/2018)

στρατηγικών πυραυλικών συστημάτων που διαθέτει (Χάρτες 1, 2 και 3), σε συνδυασμό με το κλείσιμο των στενών του Ορμούζ για τον εγκλωβισμό και την καταστροφή των αντίπαλων στόχων. Για την επιτυχή πλήξη των ζωτικών υποδομών παραγωγής και μεταφοράς υδρογονανθράκων των αντίπαλων δρώντων του, ο ΓΠ είναι σε θέση να εφαρμόσει τις τακτικές της «σμήνωσης» και της εκτόξευσης των βαλλιστικών πυραύλων και των πυραύλων τύπου κρουζ που διαθέτει μεταξύ άλλων και από επίγειες καμουφλαρισμένες ή υπόγειες εγκαταστάσεις, ώστε πρώτον ο μαζικός αριθμός των εισερχόμενων βλημάτων να καταστήσει ανέφικτη την κατάρριψή τους σε μεγάλα ποσοστά και δεύτερον να καταστεί δύσκολος ο εντοπισμός των θέσεων εκτόξευσής τους. Ένα τέτοιο σενάριο θα είχε, βέβαια, εφιαλτικές επιπτώσεις όχι μόνο στο περιφερειακό, αυτό του συμπλόκου, αλλά και στο πλανητικό σύστημα ενεργειακής ασφάλειας και τροφοδοσίας, καθώς και ανυπολόγιστο πολιτικό κόστος για την Ισλαμική Δημοκρατία του Ιράν σε διεθνές επίπεδο, γι' αυτό αποτελεί και την έσχατη από τις εναλλακτικές της εξωτερικής της πολιτικής για την αποδυνάμωση των αντίπαλών του υποσυστημικών δρώντων.

3.1.2.β. Πυλώνας Οικονομίας

Ο Γ.Π. δύναται να επηρεάσει τις ενεργειακές ισορροπίες σε όλο το σύστημα, μέσω της δράσης του στον οικονομικό πυλώνα στο υποσύστημα του Κόλπου. Καταρχήν, τόσο ο υπό κατασκευή «Αγωγός Ειρήνης» όσο και ο σχεδιαζόμενος «Αγωγός Φιλίας»⁴⁹ εκκινούν από το γιγαντιαίων διαστάσεων ιρανικής και καταριανής δικαιοδοσίας κοίτασμα South Pars στον Αραβοπερσικό. Διασυνδέεται δηλαδή ενεργειακά όλο το υποσύστημα της Ευρύτερης Μέσης Ανατολής από το ανατολικό του άκρο (Ινδός) ως τις ακτές της Ανατολικής Μεσογείου, χάρη στους αγωγούς που εκκινούν από τα αποθέματα του ΓΠ στον κόλπο. Ταυτόχρονα, ο ΓΠ εξάγει 8 δις m³ φυσικό αέριο ετησίως προς την ραγδαία αναπτυσσόμενη τουρκική οικονομία, της οποίας αποτελεί και τον δεύτερο σημαντικότερο προμηθευτή. Να σημειωθεί ότι το φυσικό αέριο κερδίζει ολοένα και περισσότερο έδαφος έναντι του αργού πετρελαίου όσον αφορά την ενεργειακή κατανάλωση, καθώς είναι πιο φιλικό οικολογικά, κάτι που συνιστά σημαντικό πλεονέκτημα για τον ΓΠ έναντι των αραβικών ανταγωνιστικών του

⁴⁹ Αναλυτική παρουσίαση των συγκεκριμένων αγωγών θα πραγματοποιηθεί παρακάτω

δρώντων στον τομέα της παραγωγής ενέργειας και που αναμένεται να προκαλέσει ανακατατάξεις στη σχετική κατάταξη των κρατών παραγωγών-εξαγωγέων υδρογονανθράκων του συμπλόκου.

Πέραν τούτων, ο ΓΠ εξάγει σημαντικές ποσότητες αργού σε διάφορες χώρες του συμπλόκου, μεταξύ των οποίων και η Ελλάς. Τέλος, ελέγχει το στρατηγικό σημείο πνιγμού (chokepoint) των στενών του Ορμούζ, από το οποίο διέρχονται σχεδόν τα 2/3 του πετρελαίου και το 1/5 του φ.α. που παράγονται στο υποσύστημα της Μέσης Ανατολής. Τυχόν αποκλεισμός του θα διαταράξει όχι μόνο τις περιφερειακές, σε επίπεδο συμπλόκου, αλλά και τις παγκόσμιες ενεργειακές ισορροπίες. Τόσο το 2012 με την εφαρμογή των διεθνών οικονομικών και εμπορικών κυρώσεων όσο και προσφάτως, το καλοκαίρι του τρέχοντος έτους, μετά την υπογραφή των αμερικανικών κυρώσεων, η Ισλαμική Δημοκρατία του Ιράν απείλησε ότι θα κλείσει τα στενά του Ορμούζ. Βέβαια, ένα τέτοιο σενάριο αναμένεται να προκαλέσει τη διεθνή κατακραυγή και να εκθέσει διπλωματικώς την Ισλαμική Δημοκρατία του Ιράν.

3.1.2.γ. Πυλώνες Πολιτισμού/Πληροφορίας

Οι συμπαγείς σιτικοί αραβικοί πληθυσμοί που ζουν στην επικράτεια των αραβικών σουνιτικών υποσυστημικών δρώντων του Κόλπου, οι οποίοι αποτελούν ισχυρή μειοψηφία στις περιπτώσεις των Κουβέιτ και ΗΑΕ έως και καθαρή πλειοψηφία στις περιπτώσεις του Μπαχρέιν και της περιοχής Χάσα στην Ανατολική Επαρχία της Σ. Αραβίας, διαρρηγνύουν το εσωτερικό μέτωπο και αποδυναμώνουν την εσωτερική συνοχή τους. Ήδη έχουν καταγραφεί δύο πρόσφατες επαναστατικές ενέργειες Σιτών στο Μπαχρέιν και τη σαουδαραβική Ανατολική Επαρχία το 2015 και το 2017 αντίστοιχα. Ο ΓΠ ως προστάτης των απανταχού Σιτών μουσουλμάνων δύναται να πυροδοτεί και να συνδράμει ανάλογες ενέργειες, προκειμένου να επιφέρει την αποσταθεροποίηση των αντίπαλων υποσυστημικών δρώντων, ώστε να αυξήσει την επιρροή του στην περιοχή. Στην προσπάθειά του αυτή δύναται να αξιοποιήσει την επιρροή του ιρανικής υπηκοότητας πνευματικού ηγέτη των Σιτών Αράβων Σιστάνι. Έχει αναφερθεί ήδη ότι στην περίπτωση της Σ. Αραβίας, της χώρας με τα μεγαλύτερα αποθέματα αργού παγκοσμίως, οι Σίτες κάτοικοι αποτελούν πλειονότητα στις περιοχές όπου βρίσκονται τα σημαντικότερα ενεργά κοιτάσματά της, δηλαδή πλησίον

του Κόλπου, γεγονός που συνιστά τεράστιο γεωπολιτικό πλεονέκτημα του προαιώνιου αντιπάλου της.

Συμπερασματικά, η αξιοποίηση της ισχύος του ΓΠ στον πολιτισμικό πυλώνα αποτελεί τη λιγότερο ανώδυνη εναλλακτική στρατηγική του για την ανακατανομή της ισχύος στο υποσύστημα του Κόλπου και την επαναδιαμόρφωση των ενεργειακών ισορροπιών κατά μήκος του συμπλόκου. Αντίθετα, τόσο κυρίως η εναλλακτική της μαζικής πλήξης με πυραυλικά οπλικά συστήματα των ζωτικών υποδομών των αντίπαλων υποσυστημικών δρώντων στον Αραβοπερσικό όσο και το κλείσιμο των στενών του Ορμούζ δεν αποτελούν και τις πλέον ευνοϊκές προοπτικές του ΓΠ στην προσπάθειά του να επηρεάσει τις ενεργειακές ισορροπίες προς ίδιον όφελος στο εξεταζόμενο γεωπολιτικό σύμπλοκο, λόγω του υψηλού διπλωματικού και πολιτικού κόστους τους διεθνώς.

3.1.3. Υποσύστημα Μεσοποταμίας

3.1.3.α. Πυλώνας Άμυνας/Ασφάλειας

Στο υποσύστημα αυτό από τη μία πλευρά βρίσκονται οι συμβατικές χερσαίες και αεροπορικές δυνάμεις της Ισλαμικής Δημοκρατίας του Ιράν, του Ιράκ, της Συρίας και της Τουρκίας, στις οποίες συμπεριλαμβάνονται και το επίλεκτο παραστρατιωτικό σώμα «Quds», οι διάφορων τύπων σιιτικές πολιτοφυλακές της Συρίας και του Ιράκ και τα άτακτα ένοπλα τμήματα τουρκμενικής καταγωγής των εμπροσθοφυλακών του τουρκικού στρατού, και από την άλλη οι παραστρατιωτικές δυνάμεις των Κούρδων Πεσμεργκά στο Β. Ιράκ, της ένοπλης παράταξης του κουρδικού PKK στη ΝΑ Τουρκία και των Αράβων και Κούρδων SDF στη ΒΑ Συρία (Χάρτης 13), συνεπικουρούμενες από τις αεροπορικές και χερσαίες δυνάμεις των υπερσυστημικών δρώντων των ΗΠΑ και της Γαλλίας που δύνανται να δράσουν από τις βάσεις τους στα κυβερνεία της αλ-Ράκκα και της αλ-Χασάκα στη ΒΑ Συρία (Χάρτες 16 και 20). Η νατοϊκή βάση του Ιντσιρλίκ στη ΝΑ Τουρκία δε λαμβάνονται υπόψη, λόγω της επιδείνωσης των σχέσεων της Τουρκίας με τις ΗΠΑ και λόγω του ότι στο πλαίσιο της παρούσας εργασίας η Τουρκία έχει συγκαταλεχθεί στους συμμαχικούς προς τον ΓΠ υποσυστημικούς δρώντες. Το ίδιο ισχύει και για την αμερικανική βάση στην al-Tanf στη ΝΑ Συρία, λόγω της ευαλωτότητάς της σε περίπτωση επίθεσης από τις χερσαίες

δυνάμεις του συριακού καθεστώτος. Αντίθετα, η αμερικανική βάση στην Ιορδανία δύναται να αξιοποιηθεί επιχειρησιακά.

Σε επίπεδο αριθμών οι Πεσμεργκά δύνανται να παρατάξουν άνω των 100.000 μαχητών, το PKK 5.000-10.000, ενώ οι SDF εκτιμώνται σε 40.000-50.000 άνδρες. Σε αυτούς προστίθενται περίπου 2.000 άνδρες των ειδικών δυνάμεων των ΗΠΑ και περί τους 500 άνδρες των ειδικών δυνάμεων της Γαλλίας που εδρεύουν βορειοανατολικά του Ευφράτη. Από την άλλη, οι συνολικές συμβατικές δυνάμεις των Ιράν, Ιράκ, Τουρκίας και Συρίας που μπορούν να παραταχθούν στο υποσύστημα της Μεσοποταμίας υπερβαίνουν τις 500.000⁵⁰. Επίσης η συνολική δύναμη των αεροσκαφών και ελικοπτέρων που δύνανται να χρησιμοποιήσουν επιχειρησιακά υπερβαίνει κατά πολλές φορές τις μερικές δεκάδες αεροσκαφών και λοιπών ιπτάμενων μέσων των ΗΠΑ στη ΒΑ Συρία. Η αναλογία 5:1 αντιπροσωπεύει κατά τον ερευνητή τη διαφορά στρατιωτικής ισχύος μεταξύ των αντίπαλων υποσυστημάτων σε επίπεδο αριθμών.

Σε επίπεδο εξοπλισμού, εκπαίδευσης και μέσων οι συμβατικές δυνάμεις των τεσσάρων κρατών του υποσυστήματος υπερέρχουν συντριπτικά των ανταρτών αντίπαλων δρώντων τους, παρότι οι τελευταίοι υποστηρίζονται από δεκάδες σύγχρονα F-16, F-15, F-22, Apache, Super Cobra, αλλά και τα άρτια εξοπλισμένα κι εκπαιδευμένα στελέχη των ειδικών δυνάμεων των υπερσυστημικών δρώντων των ΗΠΑ-Γαλλίας, καθώς και από τη δωρεάν χορήγηση σύγχρονου πολεμικού υλικού από τους τελευταίους⁵¹. Ακόμη, και τα δύο υποσυστήματα περιέχουν μεγάλο αριθμό μαχητών που διαθέτει αξιόλογη πολεμική εμπειρία, λόγω των πρότερων κοινών μαχών τους ενάντια στο Daesh και τα λοιπά εξτρεμιστικά ισλαμιστικά κινήματα της Μέσης Ανατολής. Η πολεμική αυτή εμπειρία, όπως και το υψηλό ηθικό από τις πρόσφατες νίκες εναντίον του ισλαμισμού, αποτελούν ποιοτικούς συντελεστές ισχύος που μοιράζονται σε παραπλήσιο βαθμό τα δύο αντίπαλα υποσυστήματα, συνεπώς τη διαφορά ποιοτικού δυναμικού κάνει η υπεροπλία των υποσυστημικών δρώντων της Τουρκίας, της Συρίας, του Ιράν και του Ιράκ στις ποιοτικές μεταβλητές του πολεμικού

⁵⁰ Βλ. *Middle Eastern Powers Ranked by Military Strength*, GFP, ο.π.

⁵¹ Βλ. ΣΟΚ στην Άγκυρα τα 550 εκατ. δολ. για την ενίσχυση των Κούρδων της Συρίας από τις ΗΠΑ, Defence-point, 18/04/2018, διαθέσιμο στο <https://bit.ly/2vj3d45> (19/4/2018)

εξοπλισμού και της στρατιωτικής εκπαίδευσης. Λόγω της υπερσυστημικής επίδρασης των ΗΠΑ και της Γαλλίας η διαφορά δυναμικού στις ποιοτικές μεταβλητές ανάμεσα στους αντίπαλους δρώντες μειώνεται αρκετά. Κατά την κρίση του ερευνητή, η διαφορά αυτή τελικώς εκφράζεται από την αναλογία 3:1 υπέρ των κρατικών υποσυστημικών δρώντων.

Συμπερασματικά, στον αμυντικό πυλώνα της ισχύος η υπεροχή των συμβατικών και παραστρατιωτικών δυνάμεων του υποσυστήματος των κρατικών δρώντων Ιράν-Ιράκ-Τουρκίας-Συρίας έναντι του υποσυστήματος των παραστρατιωτικών δυνάμεων των κουρδικών και αραβικών σουνιτικών δρώντων είναι συντριπτική. Επομένως, διά της προβολής ισχύος στον αμυντικό πυλώνα ο ΓΠ και οι συμμαχικοί προς αυτόν υποσυστημικοί δρώντες δύνανται να ελέγξουν πλήρως το γεωγραφικό υποσύστημα της Μεσοποταμίας κι επομένως τους ενεργειακούς του πόρους και τις κρίσιμες ενεργειακές διαδρομές που περιλαμβάνει, ανακατανέμοντας την ισχύ και αναδιαμορφώνοντας τις ενεργειακές ισορροπίες στο Σύμπλοκο Μέσης Ανατολής-Ελλάδας-Κύπρου υπέρ των συμφερόντων τους.

3.1.3.β. Πυλώνας Οικονομίας

Στον Πυλώνα της Οικονομίας ξεχωρίζει ο έλεγχος από τις παραστρατιωτικές δυνάμεις του σώματος «Quds» και των συμμαχικών σιιτικών πολιτοφυλακών κρίσιμων ενεργειακών κόμβων-στρατηγικών σημείων ελέγχου των μεταφερόμενων υδρογονανθράκων κατά μήκος του «σιιτικού τόξου» της Μέσης Ανατολής τόσο στην ιρακινή όσο και στη συριακή επικράτεια νοτιώς και δυτικώς του Ευφράτη, με κεντρικό σημείο σύνδεσης την πόλη του Ντέιρ-αλ-Ζορ στο ομώνυμο κυβερνείο της Ανατολικής Συρίας (Χάρτης 26). Χάρη στον έλεγχο των συγκεκριμένων ενεργειακών οδών στο γεωγραφικό υποσύστημα της Μεσοποταμίας, ο ΓΠ δύναται να συνδεθεί γεωοικονομικά με τις παραλιακές πόλεις της Βηρυτού και της Σιδώνας και από εκεί με τους λοιπούς δρώντες του γεωγραφικού υποσυστήματος της Ανατολικής Μεσογείου. Ο σχεδιαζόμενος «Ισλαμικός Αγωγός» εκφράζει, μεταξύ άλλων, αυτήν τη δυναμική. Συνεπώς, είναι φανερό ότι ο ΓΠ επηρεάζει με τη δράση του στο γεωγραφικό υποσύστημα της Μεσοποταμίας στον οικονομικό πυλώνα τη διαμόρφωση των ενεργειακών ισορροπιών στο Σύμπλοκο Μέσης Ανατολής-Ελλάδας-Κύπρου.

3.1.3.γ. Πυλώνας Πολιτισμού/Πληροφορίας

Πέραν της προαναφερθείσας προβολής πολιτισμικής ισχύος στον ομόδοξο συμπαγή σιτικό πληθυσμό της Νότιας Μεσοποταμίας, ο ΓΠ δε δύναται να επηρεάσει με κάποιον άλλο τρόπο τις δυναμικές ανακατανομής της ισχύος στο υποσύστημα της Μεσοποταμίας όσον αφορά την ισχύ επιρροής των θρησκευτικών προτύπων, λόγω της θρησκευτικής ανομοιογένειας των υπόλοιπων εθνικών και εθνοτικών υποσυστημικών δρώντων. Η δυνατότητα πολιτισμικής προβολής ισχύος του ΓΠ στον κουρδικό υποσυστημικό δρώντα, στη βάση των κοινών εθνικών καταβολών και γλωσσικών ριζών, καθότι ο δεύτερος αποτελεί εθνοφυλετικώς ιρανικό φύλο (Χάρτης 12) και η κουρδική γλώσσα ανήκει στην ιρανική οικογένεια γλωσσών, κινείται εκτός των ερευνητικών ορίων της τρέχουσας εργασίας. Θα μπορούσε κάλλιστα να αποτελέσει ένα μελλοντικό θέμα προς διερεύνηση.

3.1.4. Υποσύστημα Ερυθράς Θάλασσας

3.1.4.α. Πυλώνας Άμυνας/Ασφάλειας

Στο παρελθόν η ενίσχυση των Χούτι από τον ΓΠ σε πολεμικό υλικό υπήρξε σημαντική, όπως στοιχειοθετούν οι μεγάλες ποσότητες ιρανικής προέλευσης πυραυλικών συστημάτων διαφόρων τύπων, συμπεριλαμβανομένων υποστρατηγικών βαλλιστικών πυραύλων και πυραύλων τύπου κρουζ, καθώς και αντιαρματικών, αντιαεροπορικών και άλλων τύπων ρουκετών τακτικού επιπέδου. Από το 2015 όμως και μετά, οπότε και επιβλήθηκε ναυτικός αποκλεισμός και εμπάργκο όπλων από τις στρατιωτικές δυνάμεις των αντίπαλων αραβικών σουνιτικών υποσυστημικών δρώντων, η επίδραση του ΓΠ στον αμυντικό πυλώνα της ισχύος στο υποσύστημα της Ερυθράς ελαχιστοποιείται δραματικά. Συγκεκριμένα, περιορίζεται στην αποστολή Ιρανών Φρουρών του σώματος «Quds» ως συμβούλων σε θέματα τεχνικής υποστήριξης και επιχειρησιακής σχεδίασης. Παρότι έχουν παρατηρηθεί κατά διαστήματα ιρανικά υποβρύχια και σκάφη επιφανείας στον Κόλπο του Άντεν και την Ερυθρά, ουσιαστικά οι παραστρατιωτικές δυνάμεις των Χούτι είναι μόνες τους απέναντι στις συμβατικές χερσαίες, ναυτικές και αεροπορικές δυνάμεις του Αραβικού

Συνασπισμού υπό την ηγεσία της Σ. Αραβίας και των ΗΑΕ⁵². Το αντίπαλο αυτό υποσύστημα δύναται να ενισχυθεί περαιτέρω από τις ναυτικές και αεροπορικές δυνάμεις του υπερσυστημικού δρώντα των ΗΠΑ που σταθμεύουν στην αμερικανική βάση στο Τζιμπουτί.

Από την άλλη πλευρά, στο υποσύστημα της Ερυθράς δίνουν ολόενα και πιο δυναμικό παρόν δρώντες του συστήματος και του υπερσυστήματος φιλικές έως και συμμαχικές προς την Ισλαμική Δημοκρατία του Ιράν, όπως η Τουρκία και η Κίνα αντίστοιχα, από τις νέες βάσεις τους στο υποσύστημα της Ερυθράς. Καθώς, όμως δεν υπάρχει επί του παρόντος καμία ισχυρή ένδειξη ότι τα συμφέροντά τους στην περιοχή συγκλίνουν με την υπεράσπιση των Χούτι απέναντι στους αντιπάλους τους δε συμπεριλαμβάνονται στην αμυντική εξίσωση. Συνεπώς, η ισορροπία της ισχύος στον αμυντικό πυλώνα βαίνει δραματικά εναντίον του ΓΠ και του σιιτικού υποσυστήματος ισχύος στο γεωγραφικό υποσύστημα της Ερυθράς. Για το λόγο αυτό, ο μοναδικός τρόπος ώστε ο ΓΠ να επηρεάσει τις ενεργειακές ισορροπίες στο θαλάσσιο δίαυλο Άντεν-στενά Μπαμπ ελ Μαντέμπ-Ερυθρά στον αμυντικό πυλώνα της ισχύος είναι μέσω ασύμμετρων πυραυλικών επιθέσεων των πληρεξούσιών του ανταρτών Χούτι στην περιοχή: α) εναντίον των διερχόμενων πετρελαιοφόρων αραβοσουνιτικών και δυτικών συμφερόντων, με στόχο να αναγκαστούν να αλλάξουν διαδρομή, ξοδεύοντας περισσότερο χρόνο και καύσιμο για να φθάσουν στις χώρες κατανάλωσης, μεταξύ των οποίων είναι η Ελλάδα, η Αίγυπτος, η Τουρκία και άλλοι κρατικοί δρώντες του συμπλόκου, ανεβάζοντας έμμεσα την τιμή του τελικού προϊόντος (βενζίνη, πετρέλαιο, πετρελαιοειδή, κλπ) στις χώρες αυτές, και β) εναντίον ζωτικών υποδομών των ΝΔ περιοχών της Σαουδικής Αραβίας, όπως έδειξαν οι με αυξανόμενο ρυθμό την τελευταία διετία εκτοξεύσεις βαλλιστικών Bulkan και ρουκετών Badr στις περιοχές αυτές. Στις τελευταίες οι Χούτι δύνανται να δράσουν και με χερσαίες επιχειρήσεις, καθώς υποστηρίζονται από τον τοπικό σιιτικό πληθυσμό, με στόχο την αποκοπή των περιοχών αυτών από την κεντρική κυριαρχία και την ένταξή τους στις περιοχές που ελέγχουν de facto στη ΒΔ Υεμένη (Χάρτης 14).

---

⁵² Βλ. Ν. Δρούγκα, «Ο πόλεμος των αγωγών στη Νοτιοανατολική Μεσόγειο», ο.π.

3.1.4.β. Πυλώνας Οικονομίας

Παρόλο που ο εφοδιασμός με πολεμικό υλικό είναι σχεδόν ανέφικτος, η οικονομική ενίσχυση των Χούτι από τον ΓΠ για τη συνέχιση των επιχειρήσεων συνεχίζεται απρόσκοπτα. Η οικονομική χρηματοδότηση των φίλιων τοπικών παραστρατιωτικών ομάδων αποτελεί το σημαντικότερο μέσο με το οποίο ο ΓΠ επιδρά στο γεωγραφικό υποσύστημα της Ερυθράς, ώστε να μεταβάλει τις γεωπολιτικές ισορροπίες ισχύος και συνεπώς και τις ενεργειακές ισορροπίες στο Σύμπλοκο Μέσης Ανατολής-Ελλάδας-Κύπρου.

3.1.4.γ. Πυλώνας Πολιτισμού/Πληροφορίας

Όπως και στην περίπτωση του γεωγραφικού υποσυστήματος του Αραβοπερσικού Κόλπου, έτσι και σε αυτό της Ερυθράς Θάλασσας ο ΓΠ δύναται να δράσει στον τριτογενή αιτιατικό πολιτισμικό γεωγραφικό χώρο των ΝΔ επαρχιών Asir, Jisan και Najran του αντίπαλου υποσυστημικού δρώντος της Σ. Αραβίας, θέτοντάς τους υπό την επιρροή του και πυροδοτώντας εξεγέρσεις και αποσχίσεις από τον κρατικό κορμό. Η συγκεκριμένη προσέγγιση εξωτερικής πολιτικής μπορεί να αποτελεί μακροχρόνια προοπτική, αλλά παράλληλα είναι και η λιγότερο κοστοβόρα σε χρήμα και διεθνή φήμη εναλλακτική, ενώ συνεπάγεται περισσότερο μόνιμα αποτελέσματα στην ανακατανομή της ισχύος υπέρ του ΓΠ στην περιοχή και τη συνακόλουθη αναδιαμόρφωση των δεδομένων στη θαλάσσια μεταφορά ενέργειας προς την κατεύθυνση των συμφερόντων του.

3.2. Αναλυτική επεξεργασία και παρουσίαση των Γεωγραφικών Χώρων του Συμπλόκου και των Γεωπολιτικών Δεικτών ανά Πυλώνα ισχύος

3.2.1. Στοιχειώδεις Γεωγραφικοί Χώροι: Φυσικός χώρος και Στοιχειώδης Ανθρωποχώρος (πρωτογενείς, Αιτιακοί υποδομικοί)

Έχουν ήδη αναφερθεί στην εισαγωγή ορισμένα βασικά χαρακτηριστικά του πρωτογενούς αιτιακού φυσικού γεωγραφικού χώρου του εξεταζόμενου συμπλόκου. Σχετικά με τον πρωτογενή αιτιακό υποδομικό ανθρωποχώρο, αξίζει να αναφερθεί πρώτον ότι ο συνολικός πληθυσμός του γεωσυμπλόκου, σύμφωνα με τα πιο πρόσφατα

δεδομένα, υπερβαίνει τα 650 εκατομμύρια κατοίκους. Δεύτερον, όσον αφορά τη γλωσσική κατανομή του πληθυσμού, στο νότιο τμήμα του συμπλόκου, δηλαδή στις αραβικές χώρες και το Ισραήλ, κυριαρχεί ως επί το πλείστον η σημιτική, ενώ στο βορειότερο εναλλάσσονται η ινδοευρωπαϊκή ομογλωσσία στην Ελλάδα και τον αιγαιακό χώρο με την τουρκομογγολική στο κεντρικό οροπέδιο της Ανατολίας στην Τουρκία. Στο ανατολικό τμήμα του συμπλόκου, ανατολικά της Μεσοποταμίας δηλαδή, κυριαρχεί πάλι η ινδοευρωπαϊκή ομογλωσσία.

3.2.2. Σύνθετοι Ανθρωποχώροι

3.2.2.1. Πολιτικός (δευτερογενής, Αιτιατικός υπερδομικός)

Καταρχήν, στη Συρία το μπααθικό αλαουϊτικό καθεστώς Άσσαντ είναι φίλια προσκείμενο στο Ιράν σε βαθμό ισχυρής εξάρτησης για την επιβίωσή του. Οι δύο δρώντες διακατέχονται από κοινά γεωστρατηγικά συμφέροντα. Μεταξύ του Ιράν και της Συρίας βρίσκεται το σιτικό Ιράκ στο οποίο το Ιράν ασκεί ισχυρή πολιτική και πολιτισμική επιρροή, παρά την πρόσφατη εκλογή στην κυβέρνηση της χώρας του αποστασιοποιημένου γεωστρατηγικά και υπέρμαχου μιας αυτόνομης εξωτερικής πολιτικής του Ιράκ συντηρητικού σίιτη Μοκντάνα αλ Σάντρ⁵³. Νοτιοδυτικά της Συρίας, επί της ανατολικής ακτής της Μεσογείου, στο Λίβανο, την πολιτική εξουσία κατέχει από το Μάιο του τρέχοντος έτους η φιλοϊρανική σιτική οργάνωση Χεζμπολάχ⁵⁴. Νοτιότερα, στην Παλαιστίνη και συγκεκριμένα στη λωρίδα της Γάζας δρουν οι φιλοϊρανικές ισλαμιστικές οργανώσεις Χαμάς και Παλαιστινιακή Ισλαμική Τζιχάντ (PIJ), οι οποίες αντίκεινται στην ισραηλινή εξουσία στην περιοχή. Οι Σίιτες αντάρτες Χούτι στη Β.Δ. Υεμένη ελέγχουν την πρωτεύουσα και τα πολυπληθέστερα αστικά κέντρα της χώρας (Χάρτης 14).

Ταυτόχρονα, υφίσταται τακτική συμμαχία και άξονας συνεργασίας του υποσυστημικού δρώντος της Τουρκίας με το Ιράν σε ζητήματα όπως το κουρδικό και

⁵³ Βλ. Γ. Λυκοκάπης, «Αλ Σαντρ: Ο κληρικός που φοβάται η Τεχεράνη», SLpress, 25/5/2018, διαθέσιμο στο <https://tinyurl.com/ya8ssosl> (26/5/2018) · J. Fromson & S. Simon, «Το τέλος της συμφωνίας του Ιράν ίσως αποσταθεροποιήσει το Ιράκ - Τι σημαίνει για την Βαγδάτη η αμερικανο-ιρανική αντιπαλότητα», Foreign Affairs the Hellenic Edition, 20/05/2018, διαθέσιμο στο <https://bit.ly/2OKgPOf> (22/5/2018)

⁵⁴ Βλ. Γ. Λυκοκάπης, «Χεζμπολάχ: στρατηγικό αγκάθι στα πλευρά του Ισραήλ», SLpress, 12/5/2018, διαθέσιμο στο <https://bit.ly/2vvNjTo> (13/5/2018)

τα ενεργειακά⁵⁵. Στο ανατολικό άκρο του Συστήματος της Ευρύτερης Μέσης Ανατολής υφίστανται θετικές πολιτικές σχέσεις και άξονας συνεργασίας σε θέματα εμπορίου, οικονομίας και ενέργειας των υποσυστημικών δρώντων του Πακιστάν και του Αφγανιστάν με το Ιράν (Χάρτης 10).

Στην περιοχή του Κόλπου, έχει δημιουργηθεί μια τακτική συμμαχία του υποσυστημικού δρώντος του Κατάρ⁵⁶ με τον ΓΠ (τρίγωνο Ιράν-Τουρκία-Κατάρ). Υφίσταται συνεργασία μεταξύ τους, στο Παλαιστινιακό, ιδιαίτερα στην ενίσχυση της ισλαμιστικής οργάνωσης «Χαμάς» στη Λωρίδα της Γάζας, αλλά και σε θέματα άντλησης φυσικού αερίου στον Αραβοπερσικό. Παράλληλα, έχουν δημιουργηθεί καλές πολιτικές σχέσεις ανάμεσα στο αποστασιοποιημένο Σουλτανάτο του Ομάν και το Ιράν σε ενεργειακά και εμπορικά ζητήματα⁵⁷.

Αντίθετα, οι σχέσεις των λοιπών αραβο-σουνιτικών εθνικοκρατικών δρώντων της Αραβικής Χερσονήσου και του Ισραήλ με τον ΓΠ χαρακτηρίζονται ως εχθρικές⁵⁸ (Χάρτης 6). Τέλος, στο Γεωσύστημα της Ανατολικής Μεσογείου, οι σχέσεις της Αιγύπτου, της Ελλάδος και της Κύπρου με την Ισλαμική Δημοκρατία του Ιράν επί του παρόντος δε χαρακτηρίζονται ιδιαίτερα «θερμές».

3.2.2.2. Οικονομικός (δευτερογενής, Αιτιατικός υπερδομικός)

Καταρχήν, το υπέδαφος και ο βυθός σε πολλές χερσαίες θαλάσσιες ζώνες του υπό εξέταση γεωσυμπλόκου χαρακτηρίζεται από τεράστια αποθέματα και διαθέσιμα σε φυσικό αέριο και σε αργό πετρέλαιο. Έχουν ήδη επιβεβαιωθεί ή βρίσκονται σε στάδιο εκμετάλλευσης τόσο χερσαία όσο και υποθαλάσσια γιγαντιαία ενεργειακά κοιτάσματα. Στο σύνολό τους τα επιβεβαιωμένα αποθέματα αργού στο υπέδαφος της Μέσης Ανατολής μαζί με τα υποθαλάσσια κοιτάσματα στον Αραβοπερσικό αγγίζουν τα 803 δις βαρέλια, δηλαδή σχεδόν το ήμισυ των παγκόσμιων αποθεμάτων, ενώ τα

⁵⁵ Το Ιράν δύναται να δράσει ως διαμεσολαβητής στο υδρογεωπολιτικό παίγνιο μεταξύ των τριών υποσυστημικών δρώντων της Τουρκίας, της Συρίας και του Ιράκ που μοιράζονται τη λεκάνη της Μεσοποταμίας, εκμεταλλευόμενο τις καλές σχέσεις που έχει με έκαστο σε διμερές επίπεδο, αλλά και τη γενικότερη επιρροή του στην περιοχή. Βλ. Ι. Θ. Μάζης, *Γεωπολιτική των Υδάτων στη Μέση Ανατολή*, ο.π.

⁵⁶ Βλ. Ι. Πανοπούλου, «Κατάρ: η νέα κρίση στη Μέση Ανατολή», *Power Politics*, 15/6/2017, διαθέσιμο στο <https://bit.ly/2OErABB> (19/12/2017)

⁵⁷ Βλ. Μ. Πλάκα, «Ομάν Και Ισλαμική Στρατιωτική Συμμαχία: Προσπάθεια Εξισορρόπησης Μεταξύ Σιουδικής Αραβίας Και Ιράν», *Powerpolitics*, 1/3/2017, διαθέσιμο στο <https://bit.ly/2OaTKCX> (7/4/2018)

⁵⁸ Τ. Matthiesen, «Εκκαθάριση στο Ριάντ», *Foreign Affairs the Hellenic Edition*, 9/11/2017, διαθέσιμο στο <https://bit.ly/2KmkRsn> (11/11/2017)

αντίστοιχα αποθέματα φυσικού αερίου αγγίζουν τα 80 τρις m^3 , δηλαδή σχεδόν 45% των παγκόσμιων επιβεβαιωμένων αποθεμάτων⁵⁹, χωρίς να συνυπολογιστούν τα υποθαλάσσια κοιτάσματα αργού της Ανατολικής Μεσογείου, το αποθεματικό των οποίων εκτιμάται χονδρικά στα 15 δις βαρέλια αργού και στα 3 τρις m^3 φυσικού αερίου. Σχετικά με τα αποθέματα του συμπλόκου σε φυσικό αέριο στο υποσύστημα της Ανατολικής Μεσογείου τα επιβεβαιωμένα υποθαλάσσια κοιτάσματα Ταμάρ, Λεβιάνθαν, Ζορ, Αφροδίτη και Καλυψώ περιέχουν περίπου 2,2 τρις m^3 φυσικού αερίου⁶⁰.

Ως προς την παραγωγή, στο υποσύστημα της Μέσης Ανατολής το 2015 η ημερήσια εξόρυξη αργού ξεπέρασε τα 30 εκ. βαρέλια, δηλαδή άγγιξε το 1/3 της παγκόσμιας ημερήσιας παραγωγής, ενώ εξορύχτηκαν περίπου 620 δις m^3 φυσικού αερίου, που αντιστοιχούν στο 18% της παγκόσμιας παραγωγής. Κατ' αντιστοιχία, οι ημερήσιες εξαγωγές προς τις καταναλώτριες χώρες της Δύσης και της Άπω Ανατολής την ίδια χρονιά ξεπέρασαν τα 20 εκ. βαρέλια αργού, δηλαδή το 1/3 των παγκόσμιων εξαγωγών, ενώ οι ετήσιες εξαγωγές φυσικού αερίου ανήλθαν σε περίπου 150 δις m^3 , που αντιστοιχούν στο 13% παγκόσμιων εξαγωγών⁶¹.

Τη μερίδα του λέοντος όσον αφορά τις εξαγωγές LNG κατέχει με διαφορά ο υποσυστημικός δρων του Κατάρ με συνολικές ετήσιες εξαγωγές άνω των 100 δις m^3 , ενώ η Ισλαμική Δημοκρατία του Ιράν εξάγει περίπου 8 δις m^3 μέσω αγωγού προς την Τουρκία. Κι αυτό παρότι παράγουν παραπλήσια ποσά φυσικού αερίου της τάξεως των 190 δις m^3 ανά έτος από το κοιτάσμα South Pars το οποίο συνδιαχειρίζονται⁶². Τον τρίτο μεγάλο παραγωγό φυσικού αερίου στη Μέση Ανατολή αποτελεί ο υποσυστημικός δρων της Σαουδικής Αραβίας με 100 δις m^3 ανά έτος, ενώ τέταρτα έρχονται τα ΗΑΕ με ετήσια παραγωγή της τάξεως των 55 δις m^3 . Όσον αφορά την παραγωγή αργού, μετά τη Σαουδική Αραβία, της οποίας η ημερήσια παραγωγή το έτος 2015 ξεπέρασε τα 12 εκ. βαρέλια, ακολούθησαν οι υποσυστημικοί δρώντες των Ιράκ,

⁵⁹ Βλ. *BP Statistical Review of World Energy June 2016*, 31/6/2016, διαθέσιμο στο <https://on.bp.com/2bSW4Mf> (14/3/2018)

⁶⁰ Βλ. I. Th. Mazis, "Geopolitics Of Hydrocarbons in the South-Eastern Mediterranean: Greek-Israeli-Cypriot Relations And The Importance Of The EEZ Of Kastelorizo", *Civitas Gentium*, Τόμος 3, Αριθμός 1, ΕΚΠΑ, Αθήνα, 2013, 51-57

⁶¹ Βλ. *BP Statistical Review of World Energy June 2016*, ο.π.

⁶² Βλ. Κ. Μαυραγάνης, «Το κοιτάσμα αερίου που μοιράζονται το Κατάρ και το Ιράν και η διπλωματική κόντρα στη Μέση Ανατολή», ο.π.

Ιράν και ΗΑΕ με ημερήσια παραγωγή της τάξεως των 4 εκ. βαρελιών, ενώ τις επόμενες θέσεις στη σχετική λίστα κατέλαβαν οι υποσυστημικοί δρώντες του Κουβέιτ με 3 εκ. βαρέλια ημερησίως και του Κατάρ με 1,9 εκ. bpd⁶³.

Στο υποσύστημα της Μέσης Ανατολής, σημαντικά κοιτάσματα πετρελαίου βρίσκονται στην επαρχία Ντιγιάρμπακιρ της ΝΑ Τουρκίας, στα κυβερνεία του Κιρκούκ και της Νινάουα (Μοσούλη) στο Βόρειο Ιράκ, στο κυβερνείο της Βασόρας του Ν. Ιράκ, στα κυβερνεία Ντέιρ-Ελ-Ζορ και Αλ-Χασάκα στην Ανατολική Συρία, στη Β. Αίγυπτο και το Δέλτα του Νείλου, στην Κεντρική Υεμένη και το κεντρικό Ομάν, στις επαρχίες Χουζεστάν και Μπουσέχρ στο ΝΔ Ιράν, στην Ανατολική Επαρχία της Σ. Αραβίας και στα λοιπά κράτη του Κόλπου (Χάρτες 22 και 23). Στην περιοχή του Κόλπου βρίσκονται και τα σημαντικότερα κοιτάσματα φυσικού αερίου της Μέσης Ανατολής (Χάρτης 24). Πρόσφατα ανακαλύφθηκαν αξιόλογα κοιτάσματα φυσικού αερίου και στο κυβερνείο Χομς στην Κεντρική Συρία, πλησίον τόσο της ομώνυμης πρωτεύουσάς του όσο και της πόλης της Παλμύρας (Χάρτης 22).

Από την άλλη, στο υποσύστημα της Ανατολικής Μεσογείου, πέραν των πέντε επιβεβαιωμένων κοιτασμάτων στην κοιλάδα της Λεβαντίνης⁶⁴ που προαναφέρθηκαν, υπάρχουν ισχυρές ενδείξεις για κοιτάσματα υψηλής περιεκτικότητας σε φυσικό αέριο νοτίως και δυτικώς της Κρήτης και στο Ιόνιο Πέλαγος. Οι εκτιμήσεις των ειδικών για το μέγεθός τους ποικίλουν. Παράλληλα, στο Βόρειο Αιγαίο υπάρχουν αξιόλογα κοιτάσματα πετρελαίου. Τέλος, στην υποθαλάσσια κοιλάδα του Ηροδότου μεταξύ Κρήτης και Κύπρου και συγκεκριμένα στο υποθαλάσσιο όρος Αναξίμανδρος έχει εντοπιστεί σε σημαντικές ποσότητες μια άλλη σημαντική πρωτογενής πηγή ενέργειας, οι υδρίτες μεθανίου⁶⁵. Η ποσότητά τους δεν έχει ακόμη προσδιοριστεί.

⁶³ Βλ. *BP Statistical Review of World Energy June 2016, ο.π.*

⁶⁴ Βλ. C. Lo, «*Timeline: game-changing gas discoveries in the eastern Mediterranean*», Offshore Technology, 13/12/2017, διαθέσιμο στο <https://bit.ly/2n5b8xq> (4/5/2018)

⁶⁵ Βλ. I. Th. Mazis & G. A. Sgouros, «*Geopolitics Of Energy in the Kastelorizo-Cyprus-Middle East Complex, Based On Existing Geophysical And Geological Indications Of Hydrocarbon Deposits*», *Civitas Gentium*, Τόμος 3, Αριθμός 1, ΕΚΠΑ, Αθήνα, 2013, 74-99

Πίνακας 1: Ιράν και κύριοι φίλιοι και ανταγωνιστικοί προς αυτό κρατικοί δρώντες-παραγωγοί υδρογονανθράκων στο υποσύστημα της Μέσης Ανατολής (2015)

Κρατικός δρών	Εξόρυξη αργού	% συνόλου	Εξόρυξη φ.α.	% συνόλου
Ιράν	4 εκ βαρέλια	4,5%	190 δις m ³	5,5%
Ιράκ ⁶⁶	4 εκ βαρέλια	4,5%		
Κατάρ	1,9 εκ βαρέλια	1,8%	180 δις m ³	5%
Σ. Αραβία	12 εκ βαρέλια	13%	100 δις m ³	3%
ΗΑΕ	3,9 εκ βαρέλια	4%	55 δις m ³	1,6%
Κουβέιτ	3 εκ βαρέλια	3,5%		

Κατά μήκος του συμπλόκου διακρίνονται αρκετοί αγωγοί μεταφοράς υδρογονανθράκων, κάποιιοι από τους οποίους είναι ενεργοί άλλοι όχι, ενώ αρκετοί είτε σχεδιάζονται είτε έχουν τεθεί υπό κατασκευή. Από την Τουρκία, αρχικά, διέρχεται ο αγωγός αζερικών και δυτικών συμφερόντων BTC, ο οποίος ξεκινά από το γειτονικό Γεωγραφικό Σύμπλοκο Καυκάσου-Κασπίας και καταλήγει στο λιμάνι του Τσειχάν στην επαρχία Αδάνων στο νοτιοανατολικό τμήμα της χώρας. Έχει ικανότητα μεταφοράς έως και 1 εκ. bpd. Σχεδιάζεται, ακόμη, ο αγωγός Σαμψούντας-Τσειχάν, που θα ενώνει τον Εύξεινο Πόντο με την Ανατολική Μεσόγειο μεταφέροντας μέχρι και 1,5 εκ. bpd ρωσικού και καζακικού πετρελαίου, ο δυτικών συμφερόντων αγωγός TANAP, ο οποίος θα μεταφέρει κατά μήκος της χώρας προς τη Βαλκανική Χερσόνησο αζερικό φυσικό αέριο της τάξεως των 16 δις m³ ετησίως, ποσότητα η οποία αναμένεται να διπλασιαστεί μακροπρόθεσμα, και προσφάτως ο ρωσικών συμφερόντων αγωγός Turkstream, ισοδύναμης χωρητικότητας⁶⁷, ο οποίος εκκινώντας από τον Εύξεινο Πόντο και διατρέχοντας το ευρωπαϊκό τμήμα της χώρας θα καταλήγει και αυτός στην Βαλκανική ως ITGI. Στην ελλαδική επικράτεια η προέκταση του TANAP είναι ο σχεδιαζόμενος αγωγός φυσικού αερίου TAP, χωρητικότητας 10 δις m³ που καταλήγει στην Αλβανία και από εκεί μέσω Αδριατικής στη Ν. Ιταλία. Ο αγωγός αυτός θα

⁶⁶ Περιλαμβάνεται το σύνολο της παραγωγής αργού του Ιράκ, παρότι οι πετρελαιοπηγές στο κεντρικό ΒΔ τμήμα της χώρας (κυβερνείο Νινάουα-Μοσούλη) βρίσκονται εκτός της συτικής σφαίρας επιρροής

⁶⁷ Σχεδιάζεται η κατασκευή δύο παράλληλων αγωγών με συνολική ικανότητα ροής 32 δις m³ ετησίως
 Βλ. I. Th. Mazis, “Geopolitical Analysis of the Russo-american Energy Antagonism in the Sub-system of the Balkans in the greater System of the Mediterranean”, *Civitas Gentium* - 5:4 (2017) 27-34

διασταυρώνει κατά μήκος της Β. Ελλάδας τους σχεδιαζόμενους αγωγούς φυσικού αερίου IGB προς τη Βουλγαρία και IAP προς δυτικά Βαλκάνια⁶⁸.

Στο υποσύστημα της Ανατολικής Μεσογείου σχεδιάζεται ο ισραηλινών, ελληνικών και ιταλικών συμφερόντων υποθαλάσσιος αγωγός East Med, ο οποίος προβλέπεται να μεταφέρει αρχικά 8 δις m³ φυσικού αερίου από τα υποθαλάσσια κοιτάσματα της ισραηλινής και κυπριακής ΑΟΖ στην Ελλάδα και από εκεί μέσω Β. Ιταλίας στη Δυτική Ευρώπη, με προοπτικές επέκτασης στα 30 δις m³ φυσικού αερίου ανά έτος⁶⁹. Ένας δεύτερος υποθαλάσσιος αγωγός μεταξύ Ισραήλ και Αιγύπτου παρότι συζητείτο δε φαίνεται επί του παρόντος πιθανός, λόγω των αιγυπτιακών σταθμών υδροποίησης στην Ανατολική Μεσόγειο και των συμφωνιών συνεργασίας των δύο εθνικοκρατικών δρώντων. Ούτε και ο προωθούμενος από τις ΗΠΑ υποθαλάσσιος αγωγός Ισραήλ-Τουρκίας δε διαφαίνεται στον ορίζοντα, λόγω των τεταμένων σχέσεων των δύο υποσυστημικών αυτών δρώντων⁷⁰.

Στο υποσύστημα της Μέσης Ανατολής το κουρδικό πετρέλαιο από το Κιρκούκ μεταφέρεται επί του παρόντος στην Ανατολική Μεσόγειο μέσω του αγωγού Ιράκ-Τουρκίας, ο οποίος αφού διασχίσει τη ΝΑ Τουρκία καταλήγει στο λιμάνι του Τσεϊχάν (Χάρτης 7). Έχει ικανότητα μεταφοράς 300.000 bpd. Ο έτερος αγωγός που εκκινεί από το Κιρκούκ με προορισμό την Ανατολική Μεσόγειο μέσω Συρίας, ο Kirkuk-Banijas, ισοδύναμης χωρητικότητας, βρίσκεται πολλά έτη εκτός λειτουργίας⁷¹. Με τον ανωτέρω αγωγό ενώνεται στο Δυτικό Ιράκ ο επίσης ανενεργός «Στρατηγικός Αγωγός» του Ιράκ, ο οποίος εκκινεί από το νότιο τμήμα της χώρας και έχει δυνατότητα μεταφοράς 1,4 εκ. bpd αργού (Χάρτες 7 και 23). Μικρότεροι αγωγοί πετρελαίου συνδέουν το Βόρειο Ιράκ με τις πόλεις Ντέιρ-Αλ-Ζορ, Ράκκα, Μαμπίτζ, Χαλέπι και Ιντλίπ στην Ανατολική και Βόρεια Συρία⁷². Η νοτιοανατολική προέκταση του αγωγού Nabucco, η οποία προοριζόταν να συνδέσει την Αραβική Χερσόνησο και τον Κόλπο

⁶⁸ Ν. Δενιόζος, «Ενεργειακή ασφάλεια – διασφάλιση σταθερής και ανεμπόδιστης ροής ενεργειακού ανεφοδιασμού – διαφοροποίηση προμηθευτών και διόδων μεταφοράς» (16/1/2017)

⁶⁹ Βλ. Ι. Θ. Μάζης, *Γεωπολιτικά ζητήματα στην Ευρύτερη Μέση Ανατολή και την Μεσόγειο Τόμος II*, Λειμών, Αθήνα, 2018

⁷⁰ Βλ. Αθ. Πιτατζής, «Ο πόλεμος των αγωγών στη Νοτιοανατολική Μεσόγειο», *energypress*, 15/10/2014, διαθέσιμο στο <https://bit.ly/2xvblfE> (13/5/2018)

⁷¹ Βλ. C. Glaser & R. A. Kelanic, «Πετρέλαιο και στρατιωτική στρατηγική των ΗΠΑ», *Foreign Affairs the Hellenic Edition*, 23/10/2017, διαθέσιμο στο <https://bit.ly/2vcOMi1> (23/10/2017)

⁷² Βλ. Α. Δήμου, «Γεωπολιτική της Ενέργειας στη συριακή κρίση: Σύγκρουση για αγωγούς και για φράγματα...», *Defence-point*, 8/4/2018, διαθέσιμο στο <https://bit.ly/2OI4Xw4> (13/5/2018)

με την Τουρκία και από εκεί με την Ευρώπη μέσω Ιορδανίας και Συρίας δεν μπόρεσε εν τέλει να υλοποιηθεί⁷³. Εκτός λειτουργίας βρίσκεται ο επίσης σαουδαραβικών συμφερόντων Υπεραραβικός (Transarabian) Αγωγός πετρελαίου, ο οποίος συνδέει την Ανατολική Επαρχία της χώρας και τον Κόλπο με το Λίβανο και την Ανατολική Μεσόγειο και δύναται να μεταφέρει 500.000 bpd (Χάρτης 7). Έχει επαναλειτουργήσει πλέον ο για πολλά έτη ανενεργός αγωγός πετρελαίου ISAP, χωρητικότητας 1,65 bpd, που κατευθυνόμενος νότια συνδέει το ιρακινό κυβερνείο (πρώην σαντζάκι) της Βασόρας με τον κολοσσιαίο ενεργό σαουδαραβικό αγωγό «Ανατολής-Δύσης» ή «Petroline», που διασχίζει παράλληλα την ενδοχώρα της χερσονήσου και ο οποίος ενώνεται κοιτάσματα του Ουαχαβιτικού Βασιλείου στον κόλπο με την Ερυθρά Θάλασσα, με δυνατότητα μεταφοράς 5 εκ. bpd προς το Σουδάν και άλλους φιλικούς κρατικούς δρώντες στο γειτονικό Γεωγραφικό Σύμπλοκο της Ανατολικής Αφρικής, καθώς και σε άλλες περιοχές του πλανήτη μέσω θαλάσσης (Χάρτης 7). Από την άλλη, κατά μήκος του «σιιτικού τόξου» της Μέσης Ανατολής σχεδιάζεται η κατασκευή του ιρανικών συμφερόντων «Ισλαμικού Αγωγού», ο οποίος θα μεταφέρει φυσικό αέριο από το τιτάσιο κοιτάσμα South Pars του Ιράν στους υποσυστημικούς δρώντες του Ιράκ, της Συρία, του Λιβάνου και στην Ανατολική Μεσόγειο (Χάρτης 8). Η ικανότητα ροής του εκτιμάται ότι θα υπερβαίνει τα 100 εκ. m³ φυσικού αερίου ημερησίως. Ήδη βρίσκονται σε λειτουργία αγωγοί που μεταφέρουν ιρακικό φυσικό αέριο προς την Τουρκία, της τάξεως των 8 δις m³.

Επιπροσθέτως, στον Αραβοπερσικό Κόλπο και συγκεκριμένα στα ΗΑΕ βρίσκεται υπό κατασκευή ο αγωγός πετρελαίου «Άμπου Ντάμπι», που διατρέχει τη χώρα, με ικανότητα μεταφοράς 1,5 εκ bpd (Χάρτης 7). Στο Ανατολικό τμήμα του Γεωσυμπλόκου κατασκευάζεται ο αγωγός IP ή «Αγωγός Ειρήνης», ο οποίος θα δύναται να μεταφέρει έως και 40 δις m³ ιρανικού φυσικού αερίου ετησίως από το υποθαλάσσιο κοιτάσμα South Pars του Ιράν στον υποσυστημικό δρόμο του Πακιστάν (Χάρτης 10).

⁷³ Βλ. A. Nafeez, «Syria intervention plan fueled by oil interests, not chemical weapon concern», The Guardian, 7/10/2015 [30.8.2013], διαθέσιμο στο <https://bit.ly/2dEdmjX> (17/3/2018)

Πίνακας 2: Σχεδιαζόμενοι και υφιστάμενοι αγωγοί διαμετακόμισης υδρογονανθράκων που διέρχονται εντός του Ιράν και του «σιιτικού τόξου»

Αγωγός	Χωρητικότητα	Συνδεδεόμενοι κρατικοί δρώντες
Ισλαμικός (Φιλίας)	100 εκ. m ³ φ.α. / ημέρα	Ιράν-Ιράκ-Συρία-Λίβανος
IP (Ειρήνης)	40 δις m ³ / έτος	Ιράν-Πακιστάν
Στρατηγικός	1,4 εκ. bpd αργού	Ιράκ (προέκταση σε Συρία, Σ.Αραβία)
Kirkuk-Banijias	0,3 bpd	Ιράκ-Συρία
ISAP	1,65 bpd	Ιράκ-Σαουδική Αραβία
Ιράν-Τουρκίας	8 δις m ³ / έτος	Ιράν-Τουρκία

Επίσης οι μεγάλες υδάτινες αρτηρίες που διατρέχουν το γεωσύμπλοκο, με σημαντικότερους του διακρατικούς ποταμούς Νείλο, Τίγρη και Ευφράτη, αποτελούν πηγές τεράστιων ποσοτήτων υδροηλεκτρικής ενέργειας, ιδιαίτερα στα ανάντη τους⁷⁴. Από τα φράγματα και τα υδροηλεκτρικά εργοστάσια του συμπλόκου εξέχουν τα γιγαντιαία φράγματα Ατατούρκ στον ποταμό Ευφράτη στην Ανατολική Τουρκία και Aswan στον Άνω Νείλο στην νότια Αίγυπτο, με εκτιμώμενη δυνατότητα παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας της τάξεως των 2,4 και 2,1 GW αντίστοιχα. Σημαντικά είναι έπειτα τα φράγματα Tabqa, Tishrin και Μπάαθ κατά μήκος του Ευφράτη στη Βόρεια Συρία πλησίον της Ράκκα με ικανότητα παραγωγής 824, 630 και 81MW υδροηλεκτρικής ενέργειας αντίστοιχα⁷⁵. Στο Ιράκ ξεχωρίζει το φράγμα της Μοσούλης στον άνω ρου του ποταμού Τίγρη με δυνατότητα παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας της τάξεως του 1 GW. Μικρότερα φράγματα για την παραγωγή υδροηλεκτρικής ενέργειας εντοπίζονται και στην κεντρική Ελλάδα κατά μήκος των ποταμών Αχελώου και Μέγδοβα. Πλήθος άλλων μικρότερων φραγμάτων κατά μήκος των ποταμών της «σιιτικής ημισελήνου» αλλά και άλλων περιοχών της Μέσης Ανατολής και της Αιγύπτου αξιοποιείται για την υδροδότηση και την άρδευση καλλιεργήσιμων εκτάσεων, καθώς η αγροτική οικονομία αποτελεί σημαντικό μέρος της συνολικής οικονομικής δραστηριότητας των κρατικών δρώντων του συμπλόκου.

Ταυτόχρονα, οι υψηλοί ρυθμοί εκβιομηχάνισης των μεγάλων «αγορών» του συμπλόκου, όπως το Ιράν, η Τουρκία και η Αίγυπτος, απαιτούν πέρα από τη αδρή

⁷⁴ Βλ. Ι. Θ. Μάζης, *Γεωπολιτική των Υδάτων στη Μέση Ανατολή*, ο.π.α.

⁷⁵ Βλ. Α. Δήμου, «Γεωπολιτική της Ενέργειας στη συριακή κρίση: Σύγκρουση για αγωγούς και για φράγματα...», ο.π.

παροχή κεφαλαίων από ξένους επενδυτές και τεράστια ποσά ενέργειας, που εξασφαλίζουν κατά κόρον από τον πακτωλό υδρογονανθράκων της Μέσης Ανατολής.

Επιπλέον, οι χερσαίοι ενεργειακοί και εμπορευματικοί οδοί που συνδέουν την Απω Ανατολή και την Ινδική Υποήπειρο με την Ανατολική Μεσόγειο και την Ευρώπη διέρχονται νοτίως της Κασπίας και του Καυκάσου μέσω της ελεγχόμενης από τον σιτικό παράγοντα διαδρομής Ιράν-Ιράκ-Συρία-Λίβανος ή μέσω του Γ.Π. και του συμμαχικού προς αυτόν δρώντος της Τουρκίας (Χάρτης 11). Επιπροσθέτως, οι θαλάσσιοι εμπορικοί κι ενεργειακοί δρόμοι που εκκινούν από τον Αραβοπερσικό και διέρχονται μέσω των στενών του Ορμούζ, όπως και οι αντίστοιχοι θαλάσσιοι δρόμοι που εκκινούν από τα λιμάνια του Ινδικού και του Ειρηνικού Ωκεανού, καταλήγουν μέσω της Αραβικής Θάλασσας κι έπειτα μέσω του Κόλπου του Άντεν, των στενών του Μπαμπ ελ Μαντέμπ, της Ερυθράς Θάλασσας και της διώρυγας του Σουέζ στους λιμένες της Μεσογείου (Χάρτης 11). Συγκεκριμένα, μέσω των στενών του Ορμούζ διέρχονται περίπου 18,5 εκ. bpd αργού, δηλαδή σχεδόν τα 2/3 του αργού πετρελαίου που παράγεται ημερησίως στο πλαίσιο του υποσυστήματος της Μέσης Ανατολής, καθώς και περίπου 120 δις m³ υγροποιημένου φυσικού αερίου ανά έτος, ήτοι το 1/5 της συνολικής ετήσιας παραγωγής φυσικού αερίου στο υποσύστημα. Από αυτό το σύνολο, περίπου 30 δις m³ φ.α. ανά έτος και 4,5 εκ bpd αργού ακολουθούν τη δυτική διαδρομή Αραβική-Ερυθρά-Ανατολική Μεσόγειος με τελικό προορισμό την Ευρώπη. Ο τελευταίος αριθμητικός δείκτης αντιστοιχεί στο 10% της συνολικής ποσότητας αργού πετρελαίου που διακινείται μέσω θάλασσας σε παγκόσμιο επίπεδο. Από το λιμάνι του Τσεϊχάν στην ΝΑ Τουρκία, όπου καταλήγει ο αγωγός BTC, μεταφέρονται μέσω της Ανατολικής Μεσογείου ημερησίως περίπου 1,6 εκ βαρέλια αργού, ενώ διαμέσου του Αιγαίου Πελάγους και του Βοσπόρου περίπου 2,9 εκ βαρέλια.

Πίνακας 3: Στρατηγικά σημεία ελέγχου (κόμβοι) της θαλάσσιας διαμετακόμισης υδρογονανθράκων στο Σύμπλοκο Μέσης Ανατολής-Ελλάδος-Κύπρου

Κόμβος	Διακίνηση αργού πετρελαίου	Διακίνηση φυσικού αερίου
Ορμούζ	18,5 εκ bpd (35% της παγκόσμιας κίνησης)	120 δις m ³ / έτος (17%)
Μπαμπ ελ Μαντέμπ	5 εκ bpd (9% της παγκόσμιας κίνησης)	30 δις m ³ / έτος (4%)
Σουέζ	5,5 εκ bpd (10% της παγκόσμιας κίνησης)	30 δις m ³ / έτος (4%)
Αιγαίο - Δαρδανέλλια	2,9 εκ (6% της παγκόσμιας κίνησης)	

Συνελόντι ειπείν, το Σύμπλοκο Μέσης Ανατολής-Ανατολικής Μεσογείου αποτελεί από γεωπολιτική σκοπιά κομβικό σημείο για την ευρασιατική οικονομική διασύνδεση και ενοποίηση.

3.2.2.3. Πολιτισμικός (τριτογενής, Αιτιατικός υπερδομικός)

Σημαντικοί σε βαθμό συντριπτικής πλειοψηφίας σουνιτικοί πληθυσμοί στο πλαίσιο του υπό εξέταση γεωσυμπλόκου εντοπίζονται α) στην ενδοχώρα της Αραβικής Χερσονήσου, β) κατά μήκος του Βόρειου και του Κεντρικού Λεβάντε, δηλαδή στην Κεντρική και Ανατολική Συρία και το Λίβανο (Χάρτης 15), γ) στη Βόρεια και την Κεντρική Μεσοποταμία, δηλαδή στην Ανατολική Τουρκία και το Βόρειο και Δυτικό Ιράκ δ) στη χερσόνησο της Ανατολίας και την Ανατολική Θράκη στη σημερινή Τουρκία, ε) στην Αίγυπτο, στ) ανατολικά του Ιρανικού Οροπεδίου έως και τον Ινδό ποταμό, δηλαδή στα Αφγανιστάν και Πακιστάν. Συνολικά, οι Σουνίτες μουσουλμάνοι αποτελούν την πολυπληθέστερη θρησκευτική ομάδα στο εξεταζόμενο γεωσύμπλοκο, με πάνω από 400 εκατομμύρια πιστούς, αριθμός που αντιστοιχεί περίπου στα 2/3 του συνολικού πληθυσμού.

Συμπαγείς σιιτικοί πληθυσμοί αραβικής καταγωγής παρατηρούνται α) πέριξ του Αραβοπερσικού Κόλπου, όπου αποτελούν την πλειοψηφία σε κρατικούς δρώντες όπως το Μπαχρέιν, ή ισχυρή μειοψηφία στους λοιπούς τοπικούς κρατικούς δρώντες, β) στην περιοχή της Νότιας Μεσοποταμίας, με κύριο αστικό κέντρο τη Βασόρα, οι οποίοι αποτελούν άνω του 60% του συνολικού πληθυσμού του Ιράκ, γ) στο Λεβάντε, όπου στη μεν Συρία τα σιιτικά παρακλάδια των Αλαουϊτών, των Ισμαηλιτών και των Δωδεκαδιτών προσεγγίζουν πληθυσμιακά το 15% του πληθυσμού (Χάρτης 15), ενώ στο Λίβανο το 30%, δ) στην περιοχή της Βόρειας και της Δυτικής Υεμένης (Ζαΐντιγιά), αλλά και στις όμορες επαρχίες Asir, Jisan και Najran στη ΝΔ Σαουδική Αραβία. Οι μη Άραβες Σίιτες κατοικούν στην συντριπτική τους πλειοψηφία στην επικράτεια του σημερινού Ιράν, ενώ οι Αλεβήτες στην Κεντρική και την Ανατολική Τουρκία υπολογίζονται σε 20-25% του συνολικού πληθυσμού της χώρας. Στο σύνολό τους οι Σίιτες του Συμπλόκου μαζί με τους συγγενείς δογματικά Αλαουίτες, Ισμαηλίτες, Δωδεκαδίτες, Αλεβήτες και Ζαΐντιγιά υπερβαίνουν τα 160 εκατομμύρια.

Το θρησκευτικό μωσαϊκό του συμπλόκου συμπληρώνουν οι χριστιανοί των διάφορων δογμάτων (Ορθόδοξοι, Κόπτες, Μαρωνίτες, Καθολικοί, κλπ), οι οποίοι κυριαρχούν πληθυσμιακά στη Νότια Βαλκανική (10 εκ.), την Αίγυπτο (10 εκ.) και σε περιοχές του Λεβάντε (3-4 εκ.). Τέλος, όσον αφορά την τρίτη μονοθεϊστική θρησκεία, τον Ιουδαϊσμό, το σύνολο, σχεδόν, των πιστών (5-6 εκ.) βρίσκεται συγκεντρωμένη στο νότιο τμήμα του Λεβάντε, κατά μήκος του Ιορδάνη ποταμού.

3.2.2.4. Εθνικοκρατικός (τριτογενής, Αιτιατικός υπερδομικός)

Ιρανόφωνοι και εθνοφυλετικός συγγενείς Τατζικοί, Παστούνς και Βελούχοι βρίσκονται συγκεντρωμένοι στα ανατολικά γειτνιάζοντα με το Ιράν Αφγανιστάν και Πακιστάν⁷⁶ (Χάρτης 12). Οι Τατζικοί των χωρών αυτών εκτιμώνται σε οκτώ εκατομμύρια περίπου, οι Βελούχοι περί τα έξι εκατομμύρια, ενώ οι Παστούνς υπερβαίνουν τα 40 εκατομμύρια. Εθνοφυλετικός συγγενείς με τους Ιρανούς είναι και οι κουρδικοί πληθυσμοί της Βόρειας και Κεντρικής Μεσοποταμίας (Χάρτης 12), οι οποίοι εκτιμώνται σε 30 εκατομμύρια, σύμφωνα με τις πιο μετριοπαθείς μετρήσεις. Οι κουρδικές διάλεκτοι ανήκουν και αυτές στον ινδο-ιρανικό κλάδο των ινδοευρωπαϊκών γλωσσών.

Αραβόφωνοι πληθυσμοί, υπαγόμενοι στην αραβική εθνική οικογένεια, κυριαρχούν στην Αραβική Χερσόνησο, την Αίγυπτο, την Κεντρική και Νότια Μεσοποταμία και το Λεβάντε. Οι πληθυσμοί αυτοί αποτελούν και την μεγαλύτερη εθνική ομάδα του εξεταζόμενου συμπλόκου, με περίπου 260 εκατομμύρια μέλη. Τουρκόφωνοι και με τουρκική εθνική συνείδηση παρατηρούνται κατά κόρον στην Ανατολία, τη Θράκη, σε περιοχές της Βόρειας Μεσοποταμίας και στο βόρειο τμήμα της Κύπρου. Ο πληθυσμός τους δεν υπερβαίνει τα 60 εκατομμύρια. Πληθυσμοί με ισραηλινή εθνική συνείδηση, ομιλούντες την εβραϊκή, βρίσκονται συγκεντρωμένοι στο νότιο σκέλος του Λεβάντε, κατά μήκος του ποταμού Ιορδάνη. Αποτελούν τη μικρότερη αριθμητικά εθνική ομάδα του συμπλόκου με 6 εκατομμύρια περίπου μέλη. Τέλος, ελληνόφωνοι και με ελληνική συνείδηση πληθυσμοί στη Νότια Βαλκανική και το νότιο μέρος της Κύπρου. Αυτοί εκτιμώνται σε περίπου 11 εκατομμύρια.

⁷⁶ Βλ. M.D. Nazemroaya, «*Destabilizing Baluchistan, Fracturing Pakistan. The Triangle of Jundallah, the Taliban, and Sipah-e-Sahaba*», Global Research, 2/11/2009, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <https://bit.ly/2LLyAyO> (2/3/2018)

3.2.3. Δείκτες Πυλώνα Άμυνας/Ασφάλειας

3.2.3.1. Πρώτος σύνθετος δείκτης αμυντικού πυλώνα: παραστρατιωτικές οργανώσεις / μη συμβατικές δυνάμεις που δρουν για τα συμφέροντα του Ιράν

3.2.3.1.α. «Φρουροί της Επανάστασης» (Sepah)

Αποτελούν την κυριότερη ιρανική παραστρατιωτική οργάνωση τόσο στο εσωτερικό όσο και στο εξωτερικό της χώρας. Βρίσκονται υπό τον άμεσο έλεγχο του θρησκευτικού ηγέτη της Ισλαμικής Δημοκρατίας του Ιράν. Αποτελούν την ελίτ του ιρανικού αμυντικού συστήματος ισχύος. Αριθμούν περί τους 125.000 σκληροτράχηλους και άρτια εκπαιδευμένους άνδρες, απόλυτα αφοσιωμένους στη θρησκευτική κάστα που ελέγχει επί της ουσίας την πολιτική αρχή στη χώρα, με αποστολή να φρουρούν και να διασφαλίζουν το καθεστώς που έφερε στη χώρα η μεγάλη επανάσταση του '79 από ενδεχόμενα φιλοδυτικά στρατιωτικά πραξικοπήματα. Η συμμετοχή τους στη σύγκρουση του Ιράν με το γειτονικό Ιράκ τη δεκαετία του '80 υπήρξε κρίσιμη για την έκβαση των επιχειρήσεων, γεγονός που τους ανύψωσε στα όμματα της ιρανικής κοινωνίας. Θυμίζουν το αμερικάνικο σώμα των Πεζοναυτών, καθώς πέρα από χερσαία οπλικά συστήματα διαθέτουν και δικά τους εναέρια και πλωτά πολεμικά μέσα και συστήματα, και μάλιστα στην αιχμή της εγχώριας τεχνολογίας, καθώς επίσης και υπηρεσία πληροφοριών⁷⁷. Αποτελούν, με άλλα λόγια, ένα «κράτος εν κράτει», το οποίο έχει τη δυνατότητα να δρα αυτόνομα τόσο στο εσωτερικό όσο και στο εξωτερικό της χώρας. Αρχηγός τους είναι ο στρατηγός Μ. Αλί Τζαφαρί.

Στον τομέα των επιχειρήσεων, είναι αυτοί που ελέγχουν το στρατηγικό βαλλιστικό οπλοστάσιο που θα παρουσιαστεί στη συνέχεια ως δείκτης μείζονος βαρύτητας για τον επανακαθορισμό του συσχετισμού ισχύος σε Μέση Ανατολή και Ανατολική Μεσόγειο. Επίσης, διαθέτουν τους επικίνδυνους για την ακεραιότητα του Πέμπτου Αμερικανικού Στόλου στον Κόλπο πυραύλους τύπου κρουζ που επίσης θα αναφερθούν παρακάτω, καθώς και ναυτικές και υποβρύχιες πλατφόρμες που δύνανται

⁷⁷ Βλ. C. Kopp, «Iran – assessing the threat», Semantic Scholar, διαθέσιμο στο <https://bit.ly/2AvGreg> (10/1/2018)

με τακτικές σμήνωσης⁷⁸ να ταράζουν τις υφιστάμενες ισορροπίες ισχύος του Αραβοπερσικού Κόλπου και της Αραβικής Θάλασσας, αλλά πλέον και αυτές του Κόλπου του Άντεν και της Ερυθράς Θάλασσας, ιδίως μετά την απόκτηση άτυπης βάσης στην αποσχισθείσα σιτική Β/Δ Υεμένη⁷⁹.

Όσον αφορά συγκεκριμένα τις επιχειρήσεις τους στο μέτωπο της Συρίας, υπεύθυνο για την τελεσφόρησή τους είναι το επίλεκτο σώμα «Quds», δύναμης 15.000 ανδρών, που πέραν της θερμής εμπλοκής με τους αντιπάλους των συριακών κυβερνητικών δυνάμεων, έχει αναλάβει και την εκπαίδευση και τον εξοπλισμό των λοιπών παραστρατιωτικών δυνάμεων του Λεβάντε⁸⁰, όπως η λιβανική Χεζμπολάχ, ενώ δρουν και ως στρατιωτικοί σύμβουλοι των ηγεσιών τους. Αποτελεί την αιχμή του δόρατος των Φρουρών. Αρχηγός του σώματος είναι ο στρατηγός Κ. Σουλεϊμάνι.

Το τελευταίο διάστημα, μετά την εξασφάλιση της κυριαρχίας του καθεστώτος Άσσαντ στο μεγαλύτερο τμήμα της συριακής επικράτειας, οι ιρανικές δυνάμεις που παραμένουν και δραστηριοποιούνται ακόμη στη Συρία ανέρχονται σε περίπου 2000 άνδρες, ενώ πληθαίνουν οι αναφορές για βάσεις που κατασκευάζουν νοτίως της Δαμασκού, πλησίον των συνόρων με το Ισραήλ, με πιο χαρακτηριστική περίπτωση την αεροπορική βάση Khalkhalah (Χάρτης 17). Τα στελέχη του σώματος «Quds» μεριμνούν για την εκπαίδευση και τον εξοπλισμό των εθελοντών Σιτών της Συρίας, του Ιράκ και του Λιβάνου, που κατατάσσονται στο πλευρό της κυβέρνησης Άσσαντ, ενώ δρουν και ως σύμβουλοι για τους επικεφαλής τους στο επιχειρησιακό κομμάτι⁸¹. Οι μαχητές των φιλοκυβερνητικών παραστρατιωτικών οργανώσεων, των σιτικών πολιτοφυλακών και των λοιπών μη συμβατικών δυνάμεων που μάχονται υπέρ του καθεστώτος Άσσαντ, γνωστών και ως Εθνικές Αμυντικές Δυνάμεις (NDF), εκτιμάται ότι αριθμούν συνολικά άνω των 50.000 ανδρών. Αναλυτικά, οι παραστρατιωτικές αυτές δυνάμεις, πέραν του σώματος «Quds», θα αναφερθούν στη συνέχεια.

⁷⁸ Δηλαδή μαζικές πυραυλικές επιθέσεις με στόχο τον κορεσμό των δικτύων της αντίπαλης αεράμυνας. Κ. Γρίβας «*Η Στρατηγική Άνοδος της Κίνας και η Γεωπολιτική του Πολέμου στη Μέση Ανατολή*», ο.π.

⁷⁹ Βλ. *Aerospace Force of the Army of the Guardians of the Islamic Revolution*, Wikipedia, 29/11/2016, διαθέσιμο στο <https://tinyurl.com/y72yws67>, (1/4/2018)

⁸⁰ Βλ. Α. Μ. Tabatai, «*Γιατί οι διαδηλώσεις δεν θα αλλάζουν την εξωτερική πολιτική του Ιράν*», Foreign Affairs the Hellenic Edition, Foreign Affairs the Hellenic Edition, 7/1/18, <https://bit.ly/2vqCXE8> (15/1/2018)

⁸¹ Κυρίως όσον αφορά ασύμμετρες τακτικές και μεθόδους μάχης, όπως οι επιχειρήσεις σε πυκνό αστικό ιστό εναντίον ανταρτών. Παρόμοια εκπαίδευση και καθοδήγηση είχαν λάβει και τα στελέχη της Χεζμπολάχ κατά τη διάρκεια των συγκρούσεων με το Ισραήλ στον Α΄ και Β΄ Πόλεμο του Λιβάνου.

Παράλληλα, σύμφωνα με τις γαλλικές υπηρεσίες πληροφοριών, δύναμη 5000 ανδρών του σώματος «Quds» έχει εισέλθει από τις αρχές του έτους στο Λίβανο για να ενισχύσει τη Χεζμπολάχ σε μια ενδεχόμενη σύγκρουση με το Ισραήλ⁸². Αντίθετα, η ισραηλινή πλευρά εκτιμά τον αριθμό της δύναμής αυτής σε 15.000 άνδρες. Σύμφωνα με τις αναφορές, οι δυνάμεις αυτές έχουν τοποθετηθεί πλησίον της μεθορίου στο νότιο και ανατολικό τμήμα της χώρας, εξέλιξη που μετατοπίζει το κέντρο βάρους του συστήματος στον αμυντικό πυλώνα της ισχύος στο Νότιο Λίβανο και τη Νότια Συρία⁸³.

Κλείνοντας με μια ιστορική αναδρομή, ο ρόλος του σώματος «Quds» είναι ανάλογος των επίλεκτων σωμάτων των 10.000 «Αθανάτων» της Περσικής Αυτοκρατορίας των Αχαιμενιδών στην αρχαιότητα, των «Βασιλικών Καταφράκτων» εκείνης των Σασσανιδών και των «Ασσασίνων» του τάγματος των Ναζεριτών στο μεσαίωνα, και των «Κιζίλ-Μπάς» της νεότερης Περσικής Αυτοκρατορίας των Σαφαβιδών τον 16^ο και 17^ο μετά Χριστόν αιώνα. Όπως, λοιπόν, και τα επίλεκτα αυτά στρατιωτικά σώματα του παρελθόντος, έτσι και το σύγχρονο σώμα «Quds» αντικατοπτρίζει την περσική προβολή αμυντικής ισχύος στη Μέση Ανατολή.

3.2.3.1.β. Ένοπλη πτέρυγα της οργάνωσης Χεζμπολάχ

Αποτελεί τον έτερο πυλώνα της σιιτικής ισχύος στο Λεβάντε. Έχει ως βάση της στην κοιλάδα της Μπεκάα, από όπου προβάλλει την στρατιωτική της ισχύ τόσο στη Συρία και το Λίβανο όσο και στο Βόρειο Ισραήλ. Όπως θα αναφερθεί ενδελεχώς στη συνέχεια, διαθέτει αξιόλογο πυραυλικό οπλοστάσιο που βαίνει διαρκώς ενισχυόμενο από τις προμήθειες της συριακής και κυρίως της ιρανικής πλευράς, με το οποίο δύναται να απειλήσει την οικονομική σταθερότητα σε όλη τη λεκάνη της Ανατολικής Μεσογείου, με ότι αυτό συνεπάγεται για τις απαραίτητες επενδύσεις στον τομέα της

⁸² Βλ. M. Javedanfar, «*Το Ισραήλ χαράσσει μια «κόκκινη γραμμή» στην Συρία*», Foreign Affairs the Hellenic Edition, 15/12/2017, διαθέσιμο στο <https://bit.ly/2LYKJzs> (18/12/2017)

⁸³ Ήδη στην περιοχή των υψωμάτων του Γκολάν έχουν αρχίσει να συγκεντρώνονται συριακά κυβερνητικά στρατεύματα, γεγονός που ανεβάζει περισσότερο το θερμομέτρο στην περιοχή. Βέβαια, η πρόσφατη συμφωνία της Ρωσίας με το Ισραήλ για την απομάκρυνση από την περιοχή των συμβατικών δυνάμεων που δρουν υπέρ των ιρανικών συμφερόντων, ίσως δράσει πυροσβεστικά.

εξόρυξης και διακίνησης υδρογονανθράκων⁸⁴. Η συνολική στρατιωτική δύναμη της οργάνωσης υπολογίζεται στους 60.000 άνδρες, από τους οποίους οι επαγγελματίες στρατιώτες υπερβαίνουν τους 20.000⁸⁵.

Η σιιτική αυτή παραστρατιωτική οργάνωση έχει αποκτήσει αξιόλογη πολεμική εμπειρία τόσο από τις συγκρούσεις με τον τακτικό ισραηλινό στρατό όσο και πιο προσφάτως με τις δυνάμεις των Σύριων ανταρτών, ενώ πλέον κατέχει και την πολιτική εξουσία στο εσωτερικό του Λιβάνου. Παρότι αρχικά δρούσε υπό τις άμεσες κατευθύνσεις του Ιράν και δευτερευόντως της Συρίας, σταδιακά αρχίζει να αναπτύσσει δική της ατζέντα, συμπλέοντας, όμως, στα βασικά ζητήματα με το Ιράν που αποτελεί τον κύριο υποστηρικτή της. Ο πολεμικός εξοπλισμός και η εμπειρία που διαθέτει την έχει μετατρέψει από καθαρά αμυντική σε μια επιθετική πολεμική μηχανή, ικανή να απειλήσει ακόμη και οργανωμένους στρατούς, όπως αυτός του Ισραήλ.

Στο πεδίο των επιχειρήσεων, ήδη από τις αρχές του τρέχοντος έτους και μετά την παγίωση της εξουσίας του καθεστώτος Άσσαντ, η οργάνωση έχει αρχίσει να αποσύρει τις δυνάμεις τις από τα διάφορα μέτωπα της Β. Συρίας, οι οποίες υπολογίζονται στους 8.000 άνδρες, για να ενισχύσει ένα πιθανό νέο μέτωπο με το Ισραήλ στο Ν. Λίβανο. Σκοπεύει να διατηρήσει τις στρατιωτικές της δυνάμεις στην πρωτεύουσα Δαμασκό, και τις πόλεις Χομς, Ντάρρα και Κουνείτρα στην κεντρική και Νότια Συρία, καθώς και να ενισχύσει τις δυνάμεις της στη συρολιβανική μεθόριο για να αποσοβήσει τυχόν εισροή πρώην μαχητών του Daesh και της Jabhat al Nusra στο Λίβανο⁸⁶. Να σημειωθεί ότι ο πολυετής συριακός εμφύλιος κόστισε στην οργάνωση, πέραν του οικονομικού κόστους, περί τους 2000 άνδρες, σύμφωνα με τις εκτιμήσεις ειδικών. Πέραν των δυνάμεων της Χεζμπολάχ, στη Συρία στο πλευρό της κυβέρνησης Άσσαντ βρίσκονται

---

⁸⁴ Και ειδικά για τις υπεράκτιες πλατφόρμες άντλησης φυσικού αερίου στην υποθαλάσσια κοιλάδα της Λεβαντίνης, τις οποίες τόσο έχουν ανάγκη για την οικονομική τους ανάπτυξη αλλά και την ενεργειακή τους αυτόρκεια Ισραήλ, Αίγυπτος και χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

⁸⁵ Βλ. Units and weapons shown at *the show of strength*, The Meir Amit intelligence and Terrorism information Center, 6/12/2016, διαθέσιμο στο <https://bit.ly/2OFgdZQ> (29/5/2018)

⁸⁶ Ήδη τον περασμένο Ιούλιο συμφωνήθηκε εκεχειρία μεταξύ Χεζμπολάχ και του Μετώπου Φάτεχ αλ Σαμ της Αλ Νούσρα στον Ανατολικό Λίβανο, με την οποία απομακρύνθηκαν οι τελευταίοι τζιχαντιστές από την περιοχή. Βλ. B. Y. Saab, «*Να μην επιτραπεί στους Σαουδάραβες να αποσταθεροποιήσουν το Λίβανο*», Foreign Affairs the Hellenic Edition, 21/11/2017, διαθέσιμο στο <https://bit.ly/2MgWNJy> (24/11/2017)

περί τους 10.000 μαχητές διαφόρων άλλων φιλοϊρανικών σιιτικών οργανώσεων, όπως και πολλοί Ιρανοί και Αφγανοί εθελοντές⁸⁷.

Παράλληλα, η οργάνωση σχεδιάζει τη δημιουργία περισσότερων στρατοπέδων εκπαίδευσης στελεχών για τις ειδικές δυνάμεις «Ridwan», που θα αποτελέσουν την αιχμή του δόρατος σε μια πιθανή αντιπαράθεση με το Ισραήλ. Το τελευταίο, για την προστασία του από ενδεχόμενη εισβολή και δολιοφθορά ομάδων της οργάνωσης κατασκευάζει τείχος εξοπλισμένο με συσκευές επιτήρησης στα σύνορα με το Λίβανο, περικλείοντας, όμως, την περιοχή της Σεμπάα που προσάρτησε παράνομα το 1981 και την οποία διεκδικεί η Χεζμπολάχ. Ως αποτέλεσμα το υποσύστημα του Λεβάντε συνεχίζει να βρίσκεται σε κατάσταση υψηλού κινδύνου, παρά το γεγονός ότι το σημείο έντασης έχει μετατοπιστεί από το σύνολο της συριακής επικράτειας Συρία στο νότιο τμήμα της χώρας καθώς και στο Νότιο Λίβανο⁸⁸. Την αστάθεια στο σημείο αυτό οξύνει και η αδυναμία επίτευξης συμφωνίας μεταξύ των λιβανικών και των ισραηλινών αρχών στην οριοθέτηση των ΑΟΖ των δύο κρατικών δρώντων, καθώς αυτές αλληλοεπικαλύπτονται.

3.2.3.1.γ. Σιιτική πολιτοφυλακή του Ιράκ - PMF

Η σιιτική πολιτοφυλακή του Ιράκ αποτελεί τη σημαντικότερη μη ιρανική παραστρατιωτική οργάνωση για την ευδόωση των ιρανικών συμφερόντων στο Ιράκ και τη Συρία. Είναι γνωστή και ως «στρατός του Μάχνη» και ελέγχεται από τον ιρανικής υπηκοότητας Αγιατολάχ Σιστάνι, θρησκευτικό ηγέτη των Σιιτών του Ιράκ. Τη στρατιωτική αυτή δύναμη συμπληρώνουν οι ιρακινές σιιτικές παραστρατιωτικές οργανώσεις Ασάεμπαλ-αλ-Χακ, Καταΐμπ Χεζμπολάχ, Χαρακάτ-αλ-Νουμπάγια και Αμπού-αλ-Φαντλ-αλ-Αμπάς, οι οποίες δραστηριοποιούνται εκτός από την ιρακινή επικράτεια και στο συριακό έδαφος, εναντίον τόσο των ισλαμιστών μαχητών του Daesh και της Jabhat al Nusra όσο και των πιο μετριοπαθών σουνιτικών αντικαθεστωτικών δυνάμεων με βασικό στόχο την υποστήριξη του καθεστώτος Άσσαντ. Οι συγκεκριμένες σιιτικές παραστρατιωτικές δυνάμεις έχουν οργανωθεί και

⁸⁷ Χεζμπολάχ και σιιτικός κλοιός γύρω από το Ισραήλ, SLpress, 7/5/2018, διαθέσιμο στο <https://tinyurl.com/yb369toy> (9/5/2018)

⁸⁸ Βλ. Γ. Λυκοκάπης, «Χεζμπολάχ: στρατηγικό αγκάθι στα πλευρά του Ισραήλ», ο.π.

δρομολογηθεί υπό την καθοδήγηση Ιρανών συμβούλων και μαζί με τους σουνίτες και χριστιανούς μαχητές στον κοινό πόλεμο κατά των ισλαμιστικών εξτρεμιστικών οργανώσεων συνθέτουν τις δυνάμεις λαϊκής κινητοποίησης (PMF). Συνελόντι ειπείν, η σιιτική πολιτοφυλακή του Ιράκ και οι λοιπές σιιτικές παραστρατιωτικές δυνάμεις χαρακτηρίζονται από έντονη ιρανική επιρροή και αποτελούν σημαντικό μοχλό προώθησης και παγίωσης της ιρανικής παρουσίας στη Μέση Ανατολή⁸⁹.

3.2.3.1.δ. Χαμάς και Παλαιστινιακή Ισλαμική Τζιχάντ

Το γεωστρατηγικό παίγνιο του Ιράν ενισχύουν από την πλευρά τους και οι Παλαιστίνιοι ακτιβιστές των οργανώσεων Χαμάς και ΡΙJ στη Νότια Παλαιστίνη (περιοχή Γάζας). Παρότι αποτελούν σουνιτικές φονταμενταλιστικές οργανώσεις, θυγατρικές αυτής των «Αδελφών Μουσουλμάνων⁹⁰», υποστηρίζονται σε σημαντικό βαθμό και από το Ιράν, καθώς προωθούν τα συμφέροντά του στην περιοχή⁹¹. Παρακάτω θα γίνει ιδιαίτερη μνεία για τα πυραυλικά και άλλα οπικά συστήματα, ιρανικής κυρίως προέλευσης, που διαθέτουν οι συγκεκριμένες οργανώσεις και για τη συνεπαγόμενη δυνατότητα προβολής ισχύος τους από την περιοχή της Γάζας τόσο στην επικράτεια του Ισραήλ όσο και στην Ανατολική Μεσόγειο και το σημείο πνιγμού του Σουέζ. Η δράση τους αποτελεί ένα μόνιμο πονοκέφαλο για την ηγεσία του Ισραήλ, καθώς χρησιμεύει ως αντιπερισπασμός για την κατεξοχήν δράση των κύριων παραγόντων που το απειλούν, δηλαδή του ΓΠ και της Χεζμπολάχ, στα βόρεια της χώρας⁹². Η στρατιωτική πτέρυγα της Χαμάς αριθμεί περί τους 25.000 μαχητές.

3.2.3.1.ε. Αντάρτες Χούτι⁹³

Οι Σίιτες (Ζαϊντιγιά) αντάρτες Χούτι, οι οποίοι υποστηρίζονται από το Ιράν, ελέγχουν de facto το μεγαλύτερο τμήμα της Β/Δ Υεμένης, συμπεριλαμβανομένης της

⁸⁹ Βλ. Chulov Martin, «From Tehran to Beirut: Shia militias aim to firm up Iran's arc of influence», The Guardian, 16/6/2017, διαθέσιμο στο <https://bit.ly/2OErABB> (2/3/2018)

⁹⁰ Βλ. Μ. Τασιόπουλος, «Μην πυροβολείτε το Ισραήλ», SLpress, 31/5/2018, διαθέσιμο στο <https://tinyurl.com/yaf76ml2> (31/5/2018)

⁹¹ Ι. Θ. Μάζης, *Γεωπολιτικά ζητήματα στην Ευρύτερα Μέση Ανατολή και την Μεσόγειο Τόμος II*, ο.π.

⁹² Βλ. Χαμάς & Ισλαμική Τζιχάντ: *Εμείς ρίξαμε τις ρουκέτες... αναζητούν σύγκρουση*, defencepoint, 29/5/2018, διαθέσιμο στο <https://bit.ly/2ACGDZi> (29/5/2018)

⁹³ Ν. Δρούγκα, «Ο εμφύλιος στην Υεμένη και οι γεωπολιτικές ισορροπίες», euronews, 31/3/2015, διαθέσιμο στο <https://bit.ly/2KhR840> (2/4/2018)

πρωτεύουσας Σαναά και των κυριότερων αστικών κέντρων της χώρας (Χάρτης 14), ενώ διαθέτουν αξιόλογο πολεμικό εξοπλισμό, τον οποίο σύμφωνα με πολλές μαρτυρίες έχουν προμηθευτεί από το Ιράν. Με τα πυραυλικά συστήματα που διαθέτουν δύνανται να προβάλουν ισχύ στο κομβικό σημείο πνιγμού για την είσοδο στην Ερυθρά Θάλασσα των στενών του Μπαμπ ελ Μαντέμπ, από το οποίο διέρχονται πολλά εμπορικά πλοία, όπως και μεγάλο ποσοστό των πλωτών μέσων μεταφοράς υδρογονανθράκων που ξεκινούν από τις χώρες του Αραβοπερσικού με προορισμό την Ευρώπη. Πράγματι, πέραν των δεκάδων πολεμικών σκαφών του Αραβικού Συνασπισμού που καταστράφηκαν ή υπέστησαν ζημιές κατά της διάρκειας της τριετούς εμφύλιας σύρραξης από αντιπλοϊκούς πυραύλους των Χούτι, τον Απρίλιο του τρέχοντος έτους ελαφρές ζημιές υπέστη κι ένα διερχόμενο τάνκερ σαουδαραβικών συμφερόντων στα ανοιχτά του ελεγχόμενου από τους ίδιους λιμανιού Hodeidah στην Ερυθρά Θάλασσα⁹⁴.

Ο αριθμός των μαχητών που υπηρετούν στις τάξεις τους ανέρχεται σε περίπου 150.000 άνδρες και η δυναμική τους είναι τόσο ισχυρή ώστε, όχι απλώς αμύνονται έναντι των επιθέσεων των συμβατικών Ενόπλων Δυνάμεων της Σαουδικής Αραβίας και των ΗΑΕ, αλλά έχουν προκαλέσει και σοβαρές απώλειες σε αυτές, ενώ προχωρούν και στην αντεπίθεση, εκτοξεύοντας βαλλιστικά βλήματα στην επικράτεια της Σαουδικής Αραβίας και επεκτείνοντας την επιρροή τους σε εδάφη της Ν. Υεμένης. Παράλληλα, τον Ιανουάριο του τρέχοντος έτους οι αντάρτες της Νότιας Υεμένης (STC), οι οποίοι επιζητούν την ίδρυση διακριτού κράτους στη Ν. Υεμένη και που επιδιώκουν να συνεργαστούν αρμονικά με τους επίσης αποσχισθέντες βόρειους γείτονές τους, τους Χούτι, κατέλαβαν το κομβικής σημασίας για τη χώρα λιμάνι του Άντεν, το οποίο η αντίπαλη κυβέρνηση Χαντί χρησιμοποίησε ως προσωρινή πρωτεύουσά της⁹⁵.

Υπό προϋποθέσεις, η έκταση που ελέγχουν οι αντάρτες Χούτι θα μπορούσε να αποτελέσει βάση για την προβολή ιρανικής πολιτικο-στρατιωτικής ισχύος στην

⁹⁴ *Houthi Attack On Saudi Oil Tanker – Incident Analysis Report*, marine insight, 13/4/2018, διαθέσιμο στο <https://bit.ly/2LWwBYA> (16/4/2018)

⁹⁵ Η κυβέρνηση Χαντί υποστηρίζεται από τη Σ. Αραβία και επιδιώκει την κατάπνιξη των εξεγέρσεων και των αυτονομήσεων στο εσωτερικό της χώρας. Βλ. P. Salisbury, «*Οικοδόμηση της ειρήνης στην Υεμένη από το μηδέν*», Foreign Affairs the Hellenic Edition, 2/3/2018, διαθέσιμο στο <https://tinyurl.com/ya5wr39t> (6/3/2018)

Αραβική Χερσόνησο και το Κέρασ της Αφρικής. Σύμφωνα με πηγές του αντίπαλου Αραβικού Συνασπισμού υπό την ηγεσία της Σαουδικής Αραβίας, οι άνδρες των ένοπλων σωμάτων των Χούτι εκπαιδεύονται κι εξοπλίζονται από στελέχη του σώματος «Quds» και της Χεζμπολάχ, στο πλαίσιο της προώθησης των συμφερόντων τόσο του Ιράν όσο και του σιιτικού υποσυστήματος ισχύος εν γένει στην περιοχή⁹⁶.

Πίνακας 4: Συμμαχικοί προς το Ιράν μη κρατικοί δρώντες, μαχητική δύναμη και περιοχή δράσης τους

Σώμα Quds	15.000 μαχητές	Ιράκ, Συρία, Λίβανος, Υεμένη
Χεζμπολάχ	60.000 μαχητές	Λίβανος, Συρία
Σιιτικές πολιτοφυλακές	>10.000 μαχητές	Ιράκ, Συρία
Χαμάς	25.000 μαχητές	Παλαιστίνη (Γάζα)
Αντάρτες Χούτι	150.000 μαχητές	Υεμένη

3.2.3.2 Δεύτερος σύνθετος δείκτης αμυντικού πυλώνα: πυραυλικά συστήματα και βεληνεκές⁹⁷

3.2.3.2.α. Τακτικό-επιχειρησιακό επίπεδο

Το Ιράν διαθέτει τους αντιαρματικούς πύραυλους α) Toofan, βασισμένους στους αμερικανικούς Tow, β) Saeye βασισμένους στους επίσης αμερικανικούς Dragon, γ) Raad βασισμένους στους ρωσικούς 9K11 Maljutka και δ) τους πιο σύγχρονους Azarakhsh, βασισμένους στους αμερικανικούς αέρος-αέρος Sidewinter. Ακόμη, διαθέτει τον σύγχρονο πύραυλος εδάφους-εδάφους και αέρος-εδάφους Bina, ο οποίος είναι υψηλής ακρίβειας, κατευθυνόμενος με ακτίνες laser, ενώ είναι βασισμένος στον αμερικανικό AGM-65 Maverick. Σημαντική ισχύ στο τακτικό ιρανικό οπλοστάσιο προσδίδει ο πύραυλος επιφανείας-αέρος Mehrab, ο οποίος είναι βασισμένος στον αμερικανικό SM1. Εκτοξεύεται από πυραυλάκατους και ταχύπλοα σκάφη.

⁹⁶ Βλ. *Houthi insurgency in Yemen*, Wikipedia, Μάρτιος 2017, διαθέσιμο στο <https://bit.ly/2vgOMOf> (19/4/2018)

⁹⁷ Βλ. Κ. Γρίβας, *Η Στρατηγική Άνοδος της Κίνας και η Γεωπολιτική του Πολέμου στη Μέση Ανατολή: Εισαγωγή στη Γεωγραφία των Πολεμικών Τεχνολογιών της Ασφάλειας και των Αποπλισμών στην Ευρύτερη Μέση Ανατολή και την Ασία*, Λιβάνης, Αθήνα 2013

Σχετικά με την ιρανική προβολή ισχύος στον Κόλπο και την Αραβική, αξίζει να αναφερθούν: α) Ο αντιπλοϊκός πύραυλος τύπου κρουζ Noor, ο οποίος είναι βασισμένος στον κινεζικό YJ-82 (C-802), ενώ δύναται να εκτοξευτεί τόσο από πλοία επιφανείας όσο και από ελικόπτερα και μαχητικά τζετ σε συγκεκριμένες εκδόσεις. β) Ο αντιπλοϊκός πύραυλος τύπου κρουζ μικρού βεληνεκούς Zafar, ο οποίος εκτοξεύεται από ταχέα σκάφη κρούσης του Ναυτικού και κατευθύνεται προς το στόχο με καθοδήγηση ραντάρ. γ) Ο αντιπλοϊκός πύραυλος τύπου κρουζ Kosar, ο οποίος εκτοξεύεται από χερσαίες πλατφόρμες. Τόσο ο Zafar όσο και ο Kosar αποτελούν παραλλαγές του κινεζικού C-701R. δ) Ο αντιπλοϊκός πύραυλος Nasr-1, ο οποίος κατευθύνεται προς το στόχο με ραντάρ, εκτοξεύεται τόσο από χερσαίες, σταθερές ή κινητές, όσο και από ναυτικές πλατφόρμες, ενώ δύναται να φέρει διατρητικές και εκρηκτικές κεφαλές. Είναι βασισμένος στον κινεζικό C-704 και έχει βεληνεκές 38 χλμ. ε) Ο υποβρύχιος πύραυλος Hoot, ο οποίος είναι εγχώριας κατασκευής. Το αντιπλοϊκό οπλοστάσιο του Ιράν συμπληρώνουν οι ηλεκτροκίνητες τορπίλες που διαθέτει. Τέλος, εξαιρετικές επιχειρησιακές δυνατότητες προσδίδουν και οι ρουκέτες Fahr-3 των 240 mm και Fajr-5 των 333 mm με βεληνεκές από 45 έως και 70 χλμ, ιδιαίτερα αν εκτοξευθούν σε μαζικούς αριθμούς (ομοβροντία) προς τον αντίπαλο στόχο.

Η Χεζμπολάχ, πέραν των πιο απλών αντιαρματικών ρουκετών διαθέτει και σύγχρονους ρωσικούς αντιαρματικούς πυραύλους Kornet, όπως φάνηκε κατά τη σύγκρουσή τους με τον Ισραηλινό στρατό το 2006, στους οποίους υπάρχει δυνατότητα προσθήκης θερμοβαρικών κεφαλών για αύξηση της φονικότητάς τους. Επίσης διαθέτει διάφορων τύπων ρουκέτες, όπως Grad των 122 mm, Fahr-3 των 240 mm και Fajr-5 των 333 mm, οι οποίες υπολογίζονται σε χιλιάδες, ενώ διαθέτει συνολικά δέκα πλατφόρμες εκτόξευσής τους. Οι ρουκέτες αυτές είναι ιρανικής κατασκευής και δύνανται να απειλήσουν υπό προϋποθέσεις μέχρι και το Τελ Αβίβ. Σύμφωνα με εκτιμήσεις των Ισραηλινών, η Χεζμπολάχ σήμερα διαθέτει πλέον των 100.000 βλημάτων παντός τύπου.

Οι παλαιστινιακές εξτρεμιστικές οργανώσεις Χαμάς και PIJ έχουν στο συμβατικό οπλοστάσιό τους ρουκέτες διαφόρων τύπων, όπως οι Kassam και οι συριακής κατασκευής M-302. Οι τελευταίες έχουν αποδεδειγμένο επιχειρησιακό βεληνεκές τα 70 χλμ. Ακόμη, διαθέτουν αντιαρματικά βλήματα RPG, αντιαρματικούς

πυραύλους Kornet, όπως διαπιστώθηκε μετά από επιθέσεις σε ισραηλινά άρματα Merkava IV στη λωρίδα της Γάζας, αντιπλοϊκούς πυραύλους εδάφους-επιφανείας ιρανικής προέλευσης, όπως ο Nasr-1, και τέλος ρουκέτες Fajr-5 των 333 mm, ιρανικής κατασκευής.

Οι Χούτι συν τοις άλλους διαθέτουν αντιαεροπορικά βλήματα R-27TR με κεφαλή IR, μικρού βεληνεκούς (SHORADS), καθώς και αντιαρματικές ρουκέτες άγνωστης προέλευσης. Με τα μέσα αυτά έχουν σημειώσει αρκετές επιτυχίες κατά τη διάρκεια της τριετούς εμφύλιας σύρραξης, όπως η πλήξη ενός σαουδαραβικού F-15 και η καταστροφή αρκετών τεθωρακισμένων μονάδων του Αραβικού Συνασπισμού υπό τη Σ. Αραβία και τα ΗΑΕ. Η καταστροφή και η πρόκληση σοβαρών ζημιών σε δεκάδες πολεμικά πλοία των ΗΑΕ και της Σαουδικής Αραβίας το διάστημα 2015-2016, όταν οι επιχειρήσεις τους διεξάγονταν και από τη θάλασσα, οφείλονται σε πυραύλους τύπου κρουζ, όπως οι ιρανικοί Noor, που διαθέτουν οι Χούτι στο οπλοστάσιό τους και τους οποίους εκτοξεύουν από επίγειες πλατφόρμες πλησίον της ακτής. Με τα πυραυλικά αυτά συστήματα είναι σε θέση να πλήξουν και τα εμπορικά και πετρελαιοφόρα πλοία που εισέρχονται μέσω των στενών του Μπαμπ ελ Μαντέμ στην Ερυθρά Θάλασσα. Τέλος, σε ευρεία χρήση είναι και το βλήμα τακτικού επιπέδου Badr-1 ένα αντίγραφο του ιρανικού Fahr-3, με βεληνεκές άνω των 43 χλμ, με το οποίο οι Χούτι έχουν πλήξει επανειλημμένα στόχους στις νοτιοδυτικές επαρχίες της επικράτειας της Σαουδικής Αραβίας.

3.2.3.2.β. Υποστρατηγικό επίπεδο

Το Ιράν έχει αναπτύξει εγχώριους βαλλιστικούς πύραυλους μικρού βεληνεκούς, ανάμεσα στους οποίους περιλαμβάνονται οι α) Quiam (εξελιγμένος Shahab 2), β) Fateh-110 και γ) Zelzal-2, με βεληνεκές 500, 300 και 200 χλμ αντιστοίχως (Χάρτης 3). Επίσης, διαθέτει τον πύραυλο εδάφους-εδάφους Tonbar-69, ο οποίος αποτελεί παραλλαγή του κινεζικού HQ-2 κι έχει βεληνεκές 200 χλμ. Το αερόχημα Karrar με δυνατότητα μεταφοράς βόμβας, άρα μετατροπής του σε άτυπο πύραυλο τύπου κρουζ, και βεληνεκές 500 χλμ δίνει τη δυνατότητα στο Ιράν να απειλήσει εχθρικούς στόχους σε μεγάλες αποστάσεις με λανθάνοντα τρόπο, δηλαδή χωρίς να γίνει αντιληπτή η απειλή, αφού ο αντίπαλος δε δύναται να γνωρίζει τι περιέχει στο εσωτερικό του. Τα

ανωτέρω, σε συνδυασμό με τους παλαιότερους πυραύλους μικρού βεληνεκούς Shahab 1 και 2, αποτελούν υποστρατηγικά όπλα, με τα οποία το Ιράν μπορεί να καλύψει την περιοχή του Κόλπου και των στενών του Ορμούζ, αλλά και άλλες ζωτικές περιοχές πλησίον της επικράτειάς του (Χάρτες 1 και 2).

Και η Χεζμπολάχ χάρη στην ιρανική υποστήριξη και τροφοδότηση διαθέτει δεκάδες έως εκατοντάδες βαλλιστικούς πυραύλους μικρού βεληνεκούς Fateh-110 και Zelzal-2 με βεληνεκές 250 χλμ και 200 χλμ αντίστοιχα, καθώς και άγνωστο αριθμό σοβιετικής κατασκευής βαλλιστικών πυραύλων μικρού βεληνεκούς Scud-D διαφόρων τύπων και εκδόσεων, που είχαν παραχωρηθεί από το συριακό οπλοστάσιο⁹⁸. Σημειώνεται ότι στην έκδοση «D» ο πύραυλος Scud δύναται να επιτύχει βεληνεκές έως και 700 χλμ. Οι Scud έχουν τη δυνατότητα προσθήκης χημικών κεφαλών και κεφαλών διασποράς υποπυρομαχικών, τα οποία, βέβαια, ανήκουν στα οπλικά μέσα των οποίων η χρήση έχει απαγορευθεί με βάσει αντίστοιχες συμβάσεις του Δικαίου Ενόπλων Συρράξεων. Επίσης, υπάρχουν αναφορές ότι η οργάνωση έχει προμηθευτεί από τη Συρία τον ρωσικής προέλευσης υπερηχητικό πύραυλο τύπου κρουζ Yakhont, με βεληνεκές έως και 300 χλμ, ο οποίος δύναται να εκτοξευτεί και από επίγειες πλατφόρμες. Αν οι σχετικές αναφορές ευσταθούν αυξάνονται κατακόρυφα και οι αντιπλοϊκές δυνατότητές της. Τυχόν πετρελαϊκό ατύχημα στην Ανατολική Μεσόγειο, προκληθέν από αντίστοιχα πυραυλικά συστήματα, θα κατέστρεφε οικολογικώς και περιβαλλοντικώς την περιοχή για τα επόμενα χρόνια. Με τα εν λόγω συστήματα η Χεζμπολάχ δύναται να καλύψει όλη την επικράτεια του Ισραήλ, απειλώντας ζωτικές υποδομές του τόσο στο έδαφος όσο και στην ΑΟΖ του (Χάρτης 1). Πράγματι, εκπρόσωποι της οργάνωσης έχουν προειδοποιήσει για επιθέσεις κατά του υποτιθέμενου ισραηλινού πυρηνικού αντιδραστήρα στην Dimona και των εγκαταστάσεων αποθήκευσης αμμωνίας στη Χάιφα.

Οι Χούτι, τέλος, διαθέτουν βαλλιστικούς πυραύλους μικρού βεληνεκούς Bulkan 1 και 2, ιρανικής προελεύσεως, βασισμένους στον Scud, με μέγιστο βεληνεκές 800 χλμ., καθώς και διάφορους πυραύλους εδάφους-επιφανείας αντίστοιχης προέλευσης. Υπό την «ομπρέλα» της εμβέλειας των υποστρατηγικών αυτών συστημάτων είναι

---

⁹⁸ Βλ. *Units and weapons shown at the show of strength*, The Meir Amit intelligence and Terrorism information Center, ο.π.

δυνατή η στοχοποίηση των λιμένων και των βάσεων των αντίπαλων γεωπολιτικών δρώντων στο κέρασ της Αφρικής και την Αραβική Χερσόνησο. Συγκεκριμένα, με τους πυραύλους Bulkan υφίσταται δυνατότητα, πλήξεως της αμερικανικής βάσης στο μυχό του Κόλπου του Άντεν, στο Τζιμπουτί, αλλά και σημαντικών υποδομών στη γειτονική Σαουδική Αραβία. Ανάμεσα στις επανειλημμένες εκτοξεύσεις βαλλιστικών πυραύλων από τους Χούτι που έχουν καταγραφεί από τον Οκτώβριο του 2016 κι έπειτα προς την επικράτεια της Σαουδικής Αραβίας, ξεχωρίζει αυτή εναντίον δεξαμενών αποθήκευσης πετρελαίου της σαουδαραβικής εταιρείας Aramco στις αρχές του τρέχοντος έτους. Μάλιστα, το τρέχον έτος οι επιθέσεις αυτές έχουν αυξηθεί εκθετικά.

3.2.3.2.γ. Στρατηγικό επίπεδο: αντιστοιχεί στη δράση του απλού δείκτη των στρατηγικών βαλλιστικών συστημάτων. Αφορά αποκλειστικά το Ιράν.

Το Ιράν έχει στην κατοχή του βαλλιστικούς πυραύλους, όπως οι Shahab 3, Ghadr-110 και Ashoura, οι οποίοι είναι μέσου βεληνεκούς, δηλαδή της τάξης των 2.000 χλμ, και οι Sejil 1 και 2 με μέγιστο βεληνεκές τα 2.500 χλμ (Χάρτες 1 και 3). Σε προχωρημένο στάδιο ανάπτυξης ο ενδιάμεσος βεληνεκός (IRBM) Sejil 3 (δεν είναι επισήμως γνωστό αν έχει καταστεί ήδη επιχειρησιακός και εάν έχει βγει στην παραγωγή) με μέγιστο βεληνεκές τα 4000 χλμ (Χάρτες 1 και 3). Το βλήμα αυτό θα αποτελέσει καταλύτη στην αλλαγή των ισορροπιών ισχύος στο Γεωσύστημα που εξετάζεται. Σε στάδιο προχωρημένης ανάπτυξης (αν δεν έχει παραδοθεί ήδη στις ιρανικές Ε.Δ.) βρίσκεται, σύμφωνα με επίσημες δηλώσεις Ιρανών αξιωματούχων, και ο πύραυλος τύπου κρουζ μέσου βεληνεκούς Meshkat ή Soumar⁹⁹. Ο πύραυλος αυτός διαθέτει βεληνεκές τουλάχιστον 2000 χλμ, ενώ θα δύναται να εκτοξεύεται από πλατφόρμες σε ξηρά, θάλασσα και αέρα (Χάρτης 3).

Οι σημαντικότερες ιρανικές βάσεις εκτόξευσης πυραυλικών συστημάτων στρατηγικού επιπέδου είναι οι «Μπαντάρ Αμπάς» και «Ιμάμ Αλί» στο δυτικό τμήμα της χώρας, οι βάσεις «Μπακτράν», «Κουχεστάν» και «Αμπού Μούσα» στον Αραβοπερσικό Κόλπο και οι βάσεις «Ταμπριτζ» και «Μασσάντ» στο βορειοδυτικό και βορειοανατολικό αντιστοίχως τμήμα της ιρανικής επικράτειας (Χάρτης 4).

⁹⁹ Βλ. P. Goldberg & B. B. Talebu, «Iran's New Missile Cap Offer Is a Total Sham», The National Interest, 8/11/2017, διαθέσιμο στο <https://bit.ly/2vcQvUx> (17/3/2018)

Κατά την άσκηση «Μεγάλος Προφήτης» που διεξήχθη το 2012 από το σώμα των Φρουρών της Επανάστασης, όπου δοκιμάστηκαν ορισμένοι από τους υπάρχοντες βαλλιστικούς πυραύλους, φάνηκε ότι η ακρίβεια των ιρανικών βλημάτων είναι αξιοσημείωτη, καθώς όλες οι βολές έπεσαν πάνω ή πλησίον του στόχου. Και δεδομένου ότι η χώρα συνεργάζεται σε θέματα αμυντικής τεχνογνωσίας και ανάπτυξης οπλικών συστημάτων με προηγμένα κράτη στον τομέα αυτό, όπως η Κίνα και η Βόρειος Κορέα, σε συνδυασμό με την αυξανόμενη απόσυρση των αμερικανικών δυνάμεων από τη Μέση Ανατολή και τον Ινδικό, οι συσχετισμοί ισχύος όσον αφορά τον εν λόγω δείκτη φαίνεται ότι είναι υπέρ του ΓΠ στο σύστημα που εξετάζεται.

Επιπροσθέτως, σύμφωνα με πρόσφατες αναφορές ειδικών του Ινστιτούτου Διεθνών Σπουδών του Middlebury¹⁰⁰, το Ιράν προβαίνει σε δοκιμές διαστημικών πυραύλων στη βάση Σαρούμπ στο βόρειο τμήμα της χώρας. Ως γνωστόν, η απόκτηση της συγκεκριμένης τεχνολογίας αποτελεί το έναυσμα για την κατασκευή διηπειρωτικών βαλλιστικών πυραύλων (ICBM). Σύμφωνα με τις σχετικές αναφορές, το Ιράν διαθέτει ήδη τις απαραίτητες εγκαταστάσεις για την εκτόξευση πυραύλων αναλόγου μεγέθους.

Ως προς την κατεύθυνση του διανύσματος της ιρανικής πυραυλικής ισχύος, αυτή στρέφεται προς νοτιοδυτικά, δηλαδή προς τα σουνιτικά αραβικά κράτη της Αραβικής Χερσονήσου και το Ισραήλ. Ως προς την κατεύθυνση του διανύσματος της πυραυλικής συνιστώσας της ισχύος των συμμάχων του Ιράν και φίλιων προς αυτό δρώντων, όσον αφορά: α) τη Χεζμπολάχ αυτή εκδηλώνεται προς το Νότο, δηλαδή προς το αντίπαλο κράτος του Ισραήλ, ενώ δύναται να στραφεί και νοτιοδυτικώς, προς τις υπεράκτιες εγκαταστάσεις άντλησης φυσικού αερίου του αντιπάλου της στη Ν/Α Μεσόγειο (Χάρτης 25) β) τη Χαμάς και την ΡΙJ, η κατεύθυνση του εν λόγω διανύσματος ορίζεται βόρεια, καθώς στοχεύει στην πλήξη του ανταγωνιστικού ισραηλινού δρώντα (Χάρτης 25) γ) τους Χούτι η κατεύθυνση του διανύσματος της πυραυλικής τους ισχύος επί του παρόντος ορίζεται ως βόρεια και βορειοανατολική, με βασικό στόχο τη σαουδαραβική επικράτεια, ενώ κατόπιν επενέργειας του

¹⁰⁰ Βλ. *Ιράν: ICBM με προκάλυμμα το διάστημα και πυραύλους μέσω βεληνεκούς*, Defence-point, 25/05/2018, διαθέσιμο στο <https://bit.ly/2ALTEQi> (25/5/2018)

εξεταζόμενου γεωπολιτικού δρώντος δύναται να προσανατολιστεί και προς δυσμάς για την κατίσχυσή του σε Ερυθρά Θάλασσα ή προς το Νότο, στην περίπτωση που εστιάσει τα συμφέροντά στον Κόλπο του Άντεν (Χάρτης 25).

Πίνακας 5: Πυραυλικά συστήματα του Ιράν και των συμμαχικών προς αυτό μη κρατικών δρώντων

Επίπεδο επιχ/σεων	Πυραυλικά συστήματα	Δρώντες
Τακτικό (αντιαρματικά, αντιαεροπορικά, αντιπλοϊκά βλήματα και ρουκέτες)	Toofan, Saeye, Raad, Bina, Mehrab, Noor, Zafar, Kosar, Nasr-1, Hoot, Fajr-3, Fajr-5, Kornet, Kassam, Badr-1	Ιράν, Χεζμπολάχ, Χούτι, Χαμάς
Υποστρατηγικό (βελιγνεκές πυραύλων <800 χλμ)	Quiam, Fateh-110, Zelzal-2, Tonbar-69, Shahab 1/2, Scud-D, Yakhont, Bulkan1/2	Ιράν, Χούτι, Χεζμπολάχ
Στρατηγικό (βελιγνεκές πυραύλων > 800 χλμ)	Shahab 3, Ghadr-110, Ashoura, Sejil 1/2/3, Meshkat (Soumar)	Ιράν

3.2.3.2.δ. Αεράμυνα-Άρνηση πρόσβασης περιοχής

Αντιαεροπορικά συστήματα S-300PMU2 και TOR-M1 ρωσικής προέλευσης, με τα οποία το Ιράν πετυχαίνει άρνηση πρόσβασης περιοχής για τα εναέρια μέσα των αντιπάλων του στην περιοχή που θα επιλέξει. Τα S-300 έχουν και αντιβαλλιστικές ικανότητες. Αν οι συστοιχίες τους τοποθετηθούν πλησίον των λιμένων στο νότιο τμήμα της χώρας μπορούν να «εγκλωβίσουν» τα εχθρικά αεροσκάφη σε όλη τη έκταση του Περσικού Κόλπου. Αυτό σημαίνει ότι η εχθρική αεροπορική ισχύς θα αναγκαστεί να παραμείνει καθηλωμένη στις βάσεις των σουνιτικών αραβικών κρατών του Κόλπου (πλην της Σαουδικής Αραβίας που διαθέτει το απαιτούμενο γεωστρατηγικό βάθος) ή στα αεροπλανοφόρα του Πέμπτου Στόλου. Τα σύγχρονα αντιαεροπορικά πυραυλικά αυτά συστήματα αποτελούν το κύριο αντικίνητρο και για την ισραηλινή αεροπορία να επιχειρήσει αεροπορική επιδρομή πλησίον της ιρανικής επικράτειας.

3.2.4. Σύνθετος δείκτης Οικονομικού Πυλώνα: Φυσικά αποθέματα, διαθέσιμα και κοιτάσματα υδρογονανθράκων και αγωγοί διαμετακόμισης

3.2.4.1. Πρώτος απλός δείκτης: φυσικά αποθέματα, διαθέσιμα και κοιτάσματα του Ιράν

Τα φυσικά αποθέματα ιρανικών υδρογονανθράκων περιλαμβάνουν: α) 157 δις βαρέλια αργού πετρελαίου, που αντιστοιχούν στο 10% των αποδεδειγμένων αποθεμάτων πετρελαίου διεθνώς (τέταρτο στη σχετική κατάταξη). Όσον αφορά την εκμετάλλευσή τους, το Ιράν είναι τρίτος στην τάξη παραγωγός πετρελαίου στο πλαίσιο του ΟΠΕΚ μετά τη Σ. Αραβία και το Ιράκ, κι έκτο παγκοσμίως μετά τις Η.Π.Α, τη Ρωσία και την Κίνα. Η επαρχία Κουζεστάν στο Ν/Δ τμήμα της χώρας, που συνορεύει με τον Περσικό Κόλπο και το κυβερνείο της Βασόρας του Ιράκ διαθέτει το σημαντικό κοιτάσμα Yadaravan, ενώ αποτελεί την περιοχή του Ιράν με την υψηλότερη παραγωγή πετρελαίου. β) 34 τρις m³ φυσικού αερίου, που αντιστοιχούν στο 18% των διεθνών αποθεμάτων που έχουν επιβεβαιωθεί, κατατάσσοντάς το στην πρώτη θέση διεθνώς (ακολουθεί η Ρωσία με 32,3 τρις m³). Στον τομέα της εξόρυξης, το Ιράν είναι ο μεγαλύτερος παραγωγός φυσικού αερίου στο πλαίσιο των χωρών του ΟΠΕΚ και ο τρίτος μεγαλύτερος παραγωγός φυσικού αερίου παγκοσμίως μετά τις ΗΠΑ και τη Ρωσία¹⁰¹.

Όσον αφορά τις επιδράσεις των δρώντων του υπερσυστήματος στον οικονομικό πυλώνα της ιρανικής ισχύος, αξίζει να σημειωθεί ότι η πρώτη δυτική εταιρεία εξόρυξης υδρογονανθράκων που έσπασε την απομόνωση του Ιράν μετά τις επιβληθείσες κυρώσεις του 2012 και συμφώνησε να συμμετάσχει στο consortium εκμετάλλευσης του κοιτάσματος του South Pars¹⁰² είναι η γαλλική Total, σε ποσοστό, μάλιστα, 50,1%, παρότι είναι αμφίβολη η συνέχιση της δραστηριοποίησή της, λόγω της απειλής επιβολής οικονομικών κυρώσεων από τις ΗΠΑ. Σχετικά με τον κινεζικό υπερσυστημικό δρώντα, στο γιγαντιαίο κοιτάσμα του South Pars σε ποσοστό 30% συμμετέχει η κινέζικη CNPC¹⁰³. Η ίδια εταιρεία συμμετέχει σε ποσοστό 50% στο κοιτάσμα πετρελαίου του Masjed Soleyman στο Ν/Δ Ιράν. Η κινέζικη αυτή εταιρεία

¹⁰¹ Βλ. *BP Statistical Review of World Energy June 2016*, ο.π.

¹⁰² ή North Dome, όπως είναι γνωστό αλλιώς, κυρίως από τη πλευρά του Κατάρ και των Αράβων

¹⁰³ <https://easaily.com/en/news/2018/05/18/iran-to-give-gas-to-chinese-hands>

δραστηριοποιείται και σε άλλα οικόπεδα φυσικού αερίου και πετρελαίου στο Ιράν¹⁰⁴. Επίσης, η κινεζική Sinorec δραστηριοποιείται στο κοιτάσμα αργού πετρελαίου Yadavaran στο Ν/Δ Ιράν, ενώ η επίσης κινεζική CNOOC στο ιρανικό κοιτάσμα φυσικού αερίου North Pars στον Περσικό. Σύμφωνα με σχετικό συμβόλαιο που υπογράφηκε το 2011 μεταξύ των δύο χωρών η Κίνα υποχρεούται να εισάγει πετρέλαιο και φυσικό αέριο από το Ιράν αξίας 100 δις \$ για τα απόμεινα 100 έτη, γεγονός που καταδεικνύει το βάθος της συνεργασίας και την ισχυρή αλληλεπίδραση τους.

Πίνακας 6: Αποθέματα υδρογονανθράκων του Ιράν και κυριότερα κοιτάσματα

Αργό πετρέλαιο	Φυσικό αέριο	Σημαντικά κοιτάσματα
157 δις βαρέλια (10% των παγκοσμίων αποθεμάτων)	34 τρις m ³ (18% των παγκόσμιων αποθεμάτων)	Yadaravan, North Pars (αργό) / South Pars (φ.α.)

3.2.4.2. Δεύτερος απλός δείκτης: φυσικά αποθέματα, διαθέσιμα και κοιτάσματα των χωρών που βρίσκονται στη σφαίρα επιρροής κι ελέγχου του Ιράν

Το Ιράν μέσω του ισχυρού βαθμού επιρροής του στο σιιτικό Ιράκ και την αλαουϊτική Συρία ασκεί έμμεσο έλεγχο επί των κοιτασμάτων υδρογονανθράκων στα κυβερνεία της Βασόρας στο Ν. Ιράκ, του Κιρκούκ¹⁰⁵ στο βόρειο τμήμα του και του Χομς στην κεντρική Συρία (Χάρτες 22 και 23). Ακόμη, συνδιαχειρίζεται με το διπλωματικός και γεωγραφικός αποκλεισμένο αραβικό Κάταρ το γιγαντιαίο υποθαλάσσιο κοιτάσμα South Pars στον Αραβοπερσικό Κόλπο (Χάρτης 24).

Όσον αφορά τις επιδράσεις του υπερσυστήματος, η γαλλική Total εμπλέκεται στο consortium εκμετάλλευσης Halfaya στο Ν/Α Ιράκ. Γενικώς, υπερσυστημικές επιδράσεις στον οικονομικό πυλώνα του σιιτικού υποσυστήματος ισχύος και ιδιαίτερα στο δείκτη της εξόρυξης υδρογονανθράκων μέσω εταιρειών άντλησής τους, παρατηρούνται εκτός από τη Γαλλία, επιπλέον από τις ΗΠΑ και το ΗΒ, την Κίνα,

¹⁰⁴ Βλ. *Iran to give gas to Chinese hands*, EurAsia Daily, 18/5/2018, διαθέσιμο στο <https://bit.ly/2vvNwGa> (20/5/2018)

¹⁰⁵ Στο σύνολό τους τα υπόγεια κοιτάσματα του Βόρειου Ιράκ υπολογίζονται στα περίπου 45 δις βαρέλια, από τα οποία στο καθεστώς του Ιράκ, το οποίο ελέγχεται σε ισχυρό βαθμό από Σίιτες, υπάγονται αυτά του κυβερνείου του Κιρκούκ. Όσα βρίσκονται στην περιοχή της Μοσούλης ελέγχονται στην πλειονότητά τους από τους Κούρδους Πεσμεργκά. Περί το ήμισυ της ημερήσιας παραγωγής ιρακινού πετρελαίου προέρχεται από τα κοιτάσματα του Κιρκούκ, ενώ είναι από τα πιο ανταγωνιστικά διεθνώς λόγω της χαμηλής τιμής εξόρυξής του. Βλ. Ι. Θ. Μάζης, *Γεωπολιτικά Ζητήματα στην Ευρύτερα Μέση Ανατολή και τη Μεσόγειο Τόμος Ι, ο.π.*

αλλά και τη Ρωσία. Συγκεκριμένα, από τις αγγλοσαξονικές υπερσυστημικές επιδράσεις ξεχωρίζουν αυτές της βρετανικής BP, της βρετανο-ολλανδικής Shell και των αμερικανικών Exxon-Mobil και Chevron¹⁰⁶ στα κοιτάσματα της Βασόρας στο N/A Ιράκ. Όσον αφορά τη ρωσική υπερσυστημική δράση, η Lukoil συμμετέχει σε ποσοστό 75% στην εκμετάλλευση του κοιτάσματος αργού πετρελαίου West Qurna στο N/A Ιράκ. Τέλος, η κινέζικη CNCP πέραν της ιρανικής επικράτειας δραστηριοποιείται και στο κοιτάσμα πετρελαίου της Halfaya στο κυβερνείο της Βασόρας στο N/A Ιράκ, αλλά και σε κοιτάσματα της Συρίας.

3.2.4.3. Τρίτος απλός δείκτης: έλεγχος επί οδών και αγωγών διαμετακόμισης των εξαγόμενων υδρογονανθράκων

Η Ισλαμική Δημοκρατία του Ιράν μέσω του παγιωμένου πλέον «σιιτικού τόξου» ελέγχει σημαντικές οδούς διέλευσης του σιιτικού ιρακινού και του κουρδικού πετρελαίου προς τον Αραβοπερσικό Κόλπο και την Ανατολική Μεσόγειο. Συγκεκριμένα, ελέγχει τους μη ενεργοποιημένους πλέον αγωγούς «Κιρκούκ-Μοσούλη-Χάιφα» και «Κιρκούκ-Μοσούλη-Τρίπολη» κατά μήκος των αντίστοιχων αξόνων στην επικράτεια του δυτικού Ιράκ¹⁰⁷ (Χάρτης 7). Ακόμη, ο ΓΠ και οι λοιποί σιιτικοί παρ' αυτό υποσυστημικοί δρώντες ελέγχουν τον άξονα «Τεχεράνη - Βαγδάτη – Δαμασκός - Βηρυττός / Σιδώνα», κατά μήκος του λεγόμενου «σιιτικού τόξου».

Ο τακτικού τύπου και άτυπος συμμαχικός του Ιράν εθνικοκρατικός δρών της Τουρκίας ελέγχει την περιοχή διέλευσης των αγωγών «Κιρκούκ-Μοσούλη-Ισκεντερούμ» και «Κιρκούκ-Μοσούλη-Τσεϋχάν» τόσο στις απολήξεις των αγωγών στις επαρχίες Χατάι και Αδάνων, όσο και ανατολικότερα, κατά μήκος των τουρκοσυριακών συνόρων και στα προσφάτως κατακτηθέντα κουρδικά καντόνια της

¹⁰⁶ Βλ. chevron worldwide, διαθέσιμο στο <https://bit.ly/2Kmx2p4> (14/3/2018)

¹⁰⁷ Το σχεδιαζόμενο Σουνιστάν στα εδάφη του δυτικού Ιράκ και της ανατολικής Συρίας για την εξυπηρέτηση δυτικών συμφερόντων με μοχλό πίεσης το ισλαμιστικό κίνημα του Daesh δεν ευδοκίμησε. (Χάρτης 9). Στόχος του εγχειρήματος αυτού ήταν η επίτευξη ασφαλούς διαμετακόμισης των εξορυσσόμενων κουρδικών υδρογονανθράκων από το Β. Ιράκ προς το λιμάνι της Χάιφα στο Ισραήλ μέσω Ιορδανίας αλλά και η δημιουργία αναχώματος στην ιρανική προβολή ισχύος στο Λεβάντε και στη συνεπαγόμενη δημιουργία του λεγόμενου «σιιτικού τόξου». Θα παρείχε με άλλα λόγια το αναγκαίο γεωστρατηγικό βάθος για την επιβίωση του ισραηλινού υποσυστημικού δρώντος και ταυτόχρονα θα περιόριζε την επέκταση της ιρανικής εμβέλειας ισχύος. Βλ. M. D. Nazemroaya, «Plans for Redrawing the Middle East: The Project for a "New Middle East"», Global Research, 25/9/2017, διαθέσιμο στο <https://bit.ly/2AY7luO> (10/10/2017)

Αλ-Μπαμπ και της Αφρίν. Ταυτόχρονα, σύστημα αγωγών φυσικού αερίου συνδέει απευθείας τα ιρανικά αποθέματα με την τουρκική επικράτεια στην οποία εισάγονται περίπου 8 δις m^3 φ.α. ετησίως, καθιστώντας το Ιράν το δεύτερο μεγαλύτερο προμηθευτή της χώρας στο συγκεκριμένο τύπο υδρογονανθράκων μετά τη Ρωσία.

Επιπροσθέτως, κατά μήκος του «σιτικού τόξου» προωθείται εδώ και πολλά έτη από το Ιράν και τα λοιπά σιτικά κράτη της περιοχής η κατασκευή του λεγόμενου «Ισλαμικού Αγωγού» ή «Αγωγού της Φιλίας» (Χάρτης 8) που θα δύναται να μεταφέρει ετησίως αρκετές δεκάδες δις m^3 φυσικού αερίου από το κολοσσιαίων διαστάσεων κοίτασμα South Pars του Κόλπου στα συριακά και λιβανέζικα λιμάνια της Ανατολικής Μεσογείου. Η επικράτηση των φιλοϊρανικών δυνάμεων σε Ιράκ, Συρία και Λίβανο αναμένεται να επαναφέρει στο προσκήνιο την προοπτική αυτή, κάτι που έχει συνειδητοποιήσει και το Κατάρ, το οποίο, παρότι αρχικά εναντιωνόταν, πλέον έχει συμπαραταχθεί με το Ιράν στον τομέα της εξόρυξης, εκμετάλλευσης και διαμετακόμισης του φυσικού αερίου¹⁰⁸.

Τέλος, ο υπό κατασκευή αγωγός φυσικού αερίου IP μεταξύ Ιράν και Πακιστάν, ο οποίος εκκινεί από το South Pars, και δύναται να επεκταθεί και στο γειτονικό ανατολικώς Γεωγραφικό Σύμπλοκο της Ινδικής Υποηπείρου (Χάρτης 10), με συνολική ικανότητα ροής 40 δις m^3 ανά έτος, θέτει νέα δεδομένα και στο ενεργειακό και εν γένει γεωπολιτικό παίγνιο του Ινδικού Ωκεανού και της Νότιας Ασίας, εξέλιξη που θα μπορούσε να αποτελέσει το αντικείμενο μιας άλλης ερευνητικής διαδικασίας.

3.2.5. Σύνθετος δείκτης Πυλώνα Πολιτισμού/Πληροφορίας: ισχύς επιρροής πολιτισμικών και θρησκευτικών προτύπων: δόγμα του σιτικού Ισλάμ

Η μεσαιωνική Περσία και το νεώτερο Ιράν θεωρούνται έδρα του σιτικού Ισλάμ, καθώς από εκεί εκκίνησαν ο διωχθείς μάμης Άλι και οι απόγονοί του με τους οπαδούς τους για να ανακαταλάβουν την εξουσία του Αραβικού Χαλιφάτου στα χρόνια που ακολούθησαν το θάνατο του προφήτη Μωάμεθ, αλλά και επειδή εκεί γεννήθηκαν και δραστηριοποιήθηκαν, με την εξαίρεση των Φατιμιδών Αράβων της Αιγύπτου, όλες οι επιφανείς σιτικές δυναστείες των μεσαιωνικών χρόνων, όπως οι Βουγίδες Πέρσες. Παράλληλα, εκεί θεμελιώθηκαν τα προπύργια της ισχύος των περίφημων Ναζεριτών

¹⁰⁸ Βλ. A. Nafeez, «Syria intervention plan fueled by oil interests, not chemical weapon concern», ο.π.

Ασασσίνων μέχρι την κατατρόπωσή τους από τη μογγολική λαίλαπα. Στα νεότερα χρόνια, το Ιράν υπήρξε η βάση ισχύος και εξάπλωσης της σιτικής περσικής δυναστείας των Σαφαβιδών, που συγκρούστηκε επί ίσοις όροις με το σουνιτικό Οθωμανικό Σουλτανάτο στα δυτικά. Τέλος, στο Ιράν και στην ιρακινή επικράτεια ανατολικά της Μεσοποταμίας βρίσκονται οι ιεροί τόποι του σιτικού Ισλάμ, όπως οι πόλεις Κομ και Μασάντ. Τέλος, από οικονομικής, στρατιωτικής και πολιτικής απόψεως το Ιράν είναι το σιτικό κράτος με το σημαντικότερο γεωπολιτικό μέγεθος της Μέσης Ανατολής και της Υψηλής εν γένει.

Οι Σαφαβίδες Πέρσες είναι αυτοί που καθιέρωσαν το σιτικό Ισλάμ ως επίσημο θρησκευτικό δόγμα της Περσίας και μετέπειτα του Ιράν. Αλλά οι Άραβες Αββασίδες ήταν αυτοί που πρώτοι προσάρμοσαν το αραβικό Ισλάμ στον μακράιωνο περσικό πολιτισμό και παράδοση, ανέδειξαν την περσική τέχνη και λογοτεχνία και επέτρεψαν να δημιουργηθούν οι ζυμώσεις για την αποκρυστάλλωση της διττής σημερινής ταυτότητας του Ιράν¹⁰⁹.

Σημαντικοί εκπρόσωποι του σιτικού συστήματος ισχύος με αξιοσημείωτη βαρύτητα κι επιρροή αποτελούν: α) ο πνευματικός ηγέτης Αλ-Χομεϊνί και το συμβούλιο των Σιτών νομοκανονολόγων που κυριαρχούν στην Ισλαμική Δημοκρατική του Ιράν β) ο πνευματικός ηγέτης των Σιτών Αράβων της Μέσης Ανατολής Σιστάνι, ο οποίος αξίζει να σημειωθεί ότι είναι Ιρανός υπήκοος. Εδράζεται και δραστηριοποιείται στο Ιράκ, ενώ χρειάζεται να ληφθεί υπόψη και η ισχυρή επιρροή του στους σιτικούς πληθυσμούς των αραβικών κρατικών δρώντων του Κόλπου.

Ο σιτικός πληθυσμός του Ιράν υπολογίζεται σε 76 εκατομμύρια, δηλαδή σχεδόν το 95% των Ιρανών υπηκόων. Άλλα 28 περίπου εκατομμύρια Σίτες ζουν στα

¹⁰⁹ Κατ' αντίστοιχο τρόπο με τη Βυζαντινή περίοδο όπου μέσα σε μια μεταβατική περίοδο χιλίων ετών ο αρχαίος ελληνικός πολιτισμός σταδιακά συγκεράστηκε με τη χριστιανική θρησκεία με αποτέλεσμα στα νεότερα χρόνια να παγιωθεί στη συνείδηση του ελληνικού λαού η ενιαία ελληνορθόδοξη αντίληψη, παράδοση και κουλτούρα. Στη λογική αυτή, η μεταφορά της πρωτεύουσας της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας από τη Ρώμη στην Κωνσταντινούπολη το 330μ.Χ. θα μπορούσε να παραλληλιστεί με την αντίστοιχη μεταφορά της έδρας του Αραβικού Χαλιφάτου από τη Δαμασκό στη Βαγδάτη το 762μ.Χ. Τόσο ο ρωμαίος αυτοκράτορας Μ. Κωνσταντίνος όσο ο Αββασίδης χαλίφης αλ-Μανσούρ διέγνωσαν ορθώς ότι, με βάση τον πολιτισμικό πύλωνα ανάλυσης της ισχύος, το μέλλον και η ισχύς των κρατών τους θα έπρεπε να βασιστούν στα ισχυρά θεμέλια που παρείχαν ο μακράιωνος και περιλαμπρος ελληνικός και περσικός πολιτισμός αντίστοιχα. Βλ. *Abbasid Caliphate/History*, Wikipedia, διαθέσιμο στο https://en.wikipedia.org/wiki/Abbasid_Caliphate (29/3/2018)

ανατολικώς γειτνιάζοντα Πακιστάν και Αφγανιστάν, ενώ οι Άραβες Σιίτες δυτικά και νότια του Ιράν εκτιμώνται σε περίπου 40 εκατομμύρια, η πλειοψηφία των οποίων βρίσκεται στο Νότιο Ιράκ και την Βορειοδυτική Υεμένη. Αποτελούν, πάντως, ισχυρή θρησκευτική μειονότητα τόσο στο Λίβανο και τη Συρία (Χάρτης 15) όσο και στα αραβικά κράτη του Κόλπου. Στη Συρία και το Λίβανο οι σιιτικοί πληθυσμοί είναι συγκεντρωμένοι στις παραθαλάσσιες περιοχές τους, όπου βρίσκονται τα μεγάλα λιμάνια τους στην Ανατολική Μεσόγειο. Το ίδιο ισχύει και στην περίπτωση της Υεμένης, όπου κυριαρχούν πληθυσμιακά στο δυτικό τμήμα της χώρας, όπου βρίσκονται σημαντικά λιμάνια της, όπως αυτό της Hodeidah στην Ερυθρά Θάλασσα, καθώς και στις όμορες επαρχίες Asir, Jisan και Najran στη νοτιοδυτική επικράτεια της Σαουδικής Αραβίας. Στην τελευταία, η οποία συνιστά τον κύριο γεωπολιτικό αντίπαλο της Ισλαμικής Δημοκρατίας του Ιράν¹¹⁰, συμπαγής σιιτική μειονότητα εντοπίζεται και στην περιοχή Αλ-Χάσα της ανατολικής επαρχίας της χώρας, πλησίον του Αραβοπερσικού Κόλπου, όπου βρίσκονται οι πλούσιες πετρελαιοπηγές της, δηλαδή η βάση της οικονομικής της ισχύος. Τέλος, αν συνυπολογιστούν και οι ακόλουθοι του Αλεβισμού, του παρακλαδιού του σιιτικού Ισλάμ στην Κεντρική και Ανατολική Τουρκία, οι οποίοι υπολογίζονται σε περίπου 15-20 εκατομμύρια, ο συνολικός αριθμός των Σιτών στο Σύμπλοκο υπερβαίνει τα 160 εκατομμύρια.

Πίνακας 7: Περιοχές του Συμπλόκου υψηλής γεωπολιτικής σημασίας, στις οποίες κατισχύουν οι σιιτικοί πληθυσμοί (>70%)

Περιοχές με ισχυρή σιιτική παρουσία	Πηγές και διάδρομοι διέλευσης ενέργειας
Ιράν, Ν. Ιράκ, Μπαχρέιν, αλ Χάσα	ΝΔ Ιράν, Ν. Ιράκ (Βασόρα), ΒΑ Σ.Αραβία, Αραβοπερσικός Κόλπος, Στενά Ορμούζ
ΒΔ Υεμένη, Asir, Jisan, Najran	Μπαμπ ελ Μαντέμπ, Ερυθρά Θάλασσα
ΒΔ Συρία, Βηρυττός, Σιδώνα	Ανατολική Μεσόγειος

Γενικώς, η Ισλαμική Δημοκρατία του Ιράν, αποτελεί το σημείο αναφοράς των ανά τη Μέση Ανατολή Σιτών, καθιστώντας τους ευεπίφορους στην επιρροή της¹¹¹.

¹¹⁰ Τ. Μποζανίνου, «Σαουδική Αραβία - Ιράν: Τιτανομαχία στη Μέση Ανατολή», Το Βήμα, 10/1/2016, διαθέσιμο στο <https://bit.ly/2ODX1M5> (13/1/2018)

¹¹¹ Βλ. D. Nilsen, «Iran: Emerging as a Global Force», South Front, 6/4/2018, διαθέσιμο στο <https://bit.ly/2Ocfv5r> (21/5/2018)

Την ιρανική επιρροή ενισχύει περαιτέρω η έντονη αντιστικτική διάκριση που διέπει τις σιτικές και τους σουνιτικές πληθυσμιακές ομάδες των κρατών του συμπλόκου¹¹².

3.3. Στάθμιση δεικτών και πυλώνων ισχύος¹¹³

Έπειτα θα προχωρήσουμε στην τοποθέτηση ορισμένων συντελεστών βαρύτητας (σταθμοδεικτών) στους σύνθετους και τους απλούς δείκτες που επιλέχθηκαν, αλλά και στους αντίστοιχους πυλώνες της ισχύος, με βάση την προηγηθείσα ανάλυση.

Στον αμυντικό πυλώνα της ισχύος, ο σύνθετος δείκτης των ελεγχόμενων από τον ΓΠ παραστρατιωτικών δυνάμεων σε σύνολο μονάδας λαμβάνει συντελεστή 0,6 λόγω του ειδικού βάρους του στην παγίωση του «σιτικού τόξου» και στη δυνατότητα ιρανικής προβολής ισχύος στον εμπορευματικό και διαμετακομιστικό διάδρομο της Ν. Ερυθράς. Χωρίς τις παραστρατιωτικές αυτές δυνάμεις ο ΓΠ δεν θα είχε τη δυνατότητα προώθησης των υποστρατηγικών βαλλιστικών συστοιχιών του και εκείνων τύπου κρουζ στα υποσυστήματα της Ανατολικής Λεκάνης της Μεσογείου και της Ερυθράς Θάλασσας, δηλαδή στο δυτικό ήμισυ του εξεταζόμενου γεωσυμπλόκου. Για το λόγο αυτό, ο σύνθετος δείκτης των ιρανικών πυραυλικών συστημάτων του ΓΠ και των φίλιων υποσυστημικών του δρώντων, ο οποίος αποτελεί τη «μακρά χείρα» τους στην αναδιαμόρφωση των ενεργειακών ισορροπιών στο σύμπλοκο, λαμβάνει συντελεστή 0,4. Επομένως, (0,6) παραστρατιωτικές δυνάμεις υπό άμεσο/έμμεσο ιρανικό έλεγχο + (0,4) ιρανικά πυραυλικά συστήματα = Αμυντική Ισχύς του Ιράν.

Η βαρύτητα και η σημασία των απλών δεικτών που συνθέτουν τους σύνθετους δείκτες του Αμυντικού Πυλώνα δύναται να διαμορφωθεί ως εξής:

α) Σε σύνολο μονάδας ο απλός δείκτης των Ιρανών «Φρουρών της Επανάστασης» συμπεριλαμβανομένου του σώματος «Quds» δύναται να λάβει αυξημένο συντελεστή βαρύτητας της τάξεως του 0,4, λόγω της δράσης του σε όλα τα ενεργά μέτωπα του συμπλόκου στα οποία εμπλέκεται ο ΓΠ και λόγω της οργάνωσης, καθοδήγησης των λοιπών παραστρατιωτικών μονάδων και της ενορχήστρωσης των

¹¹² Βλ. I. Black., «Η πολυσύνθετη διένεξη μεταξύ σουνιτών – σιτών», Η Καθημερινή, 11/4/2015, διαθέσιμο στο <https://bit.ly/2n9v3vh> (3/4/2018)

¹¹³ Βλ. I. Θ. Μάζης et al, «Εφαρμογή απλών και σύνθετων δεικτών των τεσσάρων γεωπολιτικών πυλώνων στη μεθοδολογία της Συστημικής Γεωπολιτικής Αναλύσεως: η περίπτωση της Συρίας», *Civitas Gentium*, Τόμος 5, Αριθμός 2, ΕΚΠΑ, Αθήνα Απρ. 2017

επιχειρήσεών τους. Έπειτα, η ένοπλη πτέρυγα της Χεζμπολάχ, λόγω του ειδικού της βάρους στην προβολή σκληρής αμυντικής ισχύος του σιιτικού υποσυστήματος ισχύος στο Λεβάντε και της έμμεσης περιφερειακής της δράσης και στο υποσύστημα της Ερυθράς, δύναται να λάβει συντελεστή 0,3. Τέλος, οι δευτερεύοντες παραστρατιωτικοί δρώντες των σιιτικών πολιτοφυλακών σε Ιράκ και Συρία, των παλαιστινιακών οργανώσεων Χαμάς και PIJ και των ανταρτών Χούτι στη ΒΔ Υεμένη σταθμίζονται με συντελεστή ισχύος 0,1. Επομένως, η συνολική εξίσωση της δυναμικής του σύνθετου δείκτη των πυραυλικών συστημάτων λαμβάνει την εξής μορφή: (0,4) Φρουροί της Επανάστασης, συμπεριλαμβανομένου του σώματος «Quds» + (0,3) Χεζμπολάχ + (0,1) σιιτικές πολιτοφυλακές + (0,1) Χαμάς και PIJ + (0,1) αντάρτες Χούτι = συνολική δυναμική παραστρατιωτικών οργανώσεων υπό τον άμεσο ή έμμεσο έλεγχο του Ιράν.

β) Σε σύνολο μονάδας ο απλός δείκτης των στρατηγικών βαλλιστικών συστημάτων του Ιράν δύναται να λάβει αυξημένο συντελεστή βαρύτητας της τάξεως του 0,4, λόγω των ριζικών ανακατατάξεων στις ενεργειακές ισορροπίες του συμπλόκου που δύναται να επιφέρει η μαζική δράση του. Έπειτα, τα πυραυλικά συστήματα υποστρατηγικού επιπέδου, δηλαδή οι προηγμένοι βαλλιστικοί και πύραυλοι τύπου κρουζ με δυνητικά πεδία δράσης τον Αραβοπερσικό Κόλπο, την Ανατολική Μεσόγειο και την Ερυθρά Θάλασσα, δύναται να λάβουν συντελεστή 0,3. Το επίσης προηγμένο αντιαεροπορικό – αντιβαλλιστικό σύστημα S-300PMU2, κρίσιμο για την καθήλωση των αντίπαλων αεροσκαφών στις βάσεις τους στον Κόλπο και για τον έλεγχο της εναέριας μεταφοράς πρωτογενών και δευτερογενών ενεργειακών προϊόντων, δύναται να σταθμιστεί με συντελεστή βαρύτητας 0,2. Τέλος, ο απλός δείκτης των αντιαρματικών, αντιπλοϊκών και αντιαεροπορικών ρουκετών τακτικού επιπέδου, με τις οποίες ο ΓΠ εξοπλίζει Χεζμπολάχ, Χαμάς, PIJ και Χούτι στα διάφορα μέτωπα του υποσυστήματος της Μέσης Ανατολής δύναται να λάβει συντελεστή 0,1. Συνεπώς, η συνολική εξίσωση της δυναμικής του σύνθετου δείκτη των πυραυλικών συστημάτων λαμβάνει την εξής μορφή: (0,4) βαλλιστικοί πύραυλοι μεσαίου/ενδιάμεσου βεληνεκούς + (0,3) πύραυλοι cruise/βαλλιστικοί μικρού βεληνεκούς + (0,2) S-300PMU2 + (0,1) αντιαρματικές, αντιπλοϊκές και αντιαεροπορικές ρουκέτες = συνολική δυναμική σύνθετου δείκτη ιρανικών πυραυλικών συστημάτων.

Πίνακας 8: Στάθμιση σύνθετων και απλών δεικτών πυλώνα Άμυνας/Ασφάλειας

Ισχύς παραστρατιωτικών οργανώσεων x 0,6	Ισχύς πυραυλικών συστημάτων x 0,4
Σε σύνολο μονάδας (1):	Σε σύνολο μονάδας (1):
Ισχύς σώματος Quds x 0,4	Ισχύς πυραύλων μεσαίου βελην. x 0,4
Ισχύς Χεζμπολάχ x 0,3	Ισχύς πυραύλων μικρού βελην. x 0,3
Ισχύς σιιτικών πολιτοφυλακών x 0,1	Ισχύς A/A S-300PMU2 x 0,2
Ισχύς Χαμάς & PIJ x 0,1	Ισχύς ρουκετών & βλημάτων x 0,1
Ισχύς ανταρτών Χούτι x 0,1	

Στον σύνθετο δείκτη του οικονομικού πυλώνα της ιρανικής ισχύος ο πρώτος απλός δείκτης που παρουσιάστηκε, αυτός των φυσικών αποθεμάτων, διαθεσίμων και κοιτασμάτων υδρογονανθράκων που βρίσκονται στην ιρανική επικράτεια, δύναται να αξιολογηθεί σε επίπεδο μονάδας με συντελεστή βαρύτητας 0,4. Έπειτα, με συντελεστή 0,2 δύναται να σταθμιστεί ο δεύτερος δείκτης, ο σχετικός με τον έλεγχο και την επιρροή του ΓΠ επί τρίτων χωρών που διαθέτουν σημαντικά αποθέματα και κοιτάσματα υδρογονανθράκων. Τέλος, με συντελεστή 0,4 ακολουθεί ο δείκτης ο αφορών στον έλεγχο των αγωγών και των χερσαίων και θαλάσσιων οδών διαμετακόμισης των εξαγόμενων υδρογονανθράκων. Τελικώς, η εξίσωση της ιρανικής ισχύος στον σύνθετο δείκτη των ενεργειακών αποθεμάτων, διαθεσίμων, κοιτασμάτων και αγωγών υδρογονανθράκων του οικονομικού πυλώνα διαγράφεται ως εξής: (0,4) φυσικά αποθέματα, διαθέσιμα και κοιτάσματα φυσικού αερίου και αργού πετρελαίου του Ιράν + (0,2) έλεγχος κι επιρροή σε χώρες που διαθέτουν ανάλογα αποθέματα και κοιτάσματα + (0,4) έλεγχος των αγωγών και των οδών διαμετακόμισης των παραγόμενων υδρογονανθράκων προς τις χώρες κατανάλωσής τους = Οικονομική Ισχύς του Ιράν.

Πίνακας 9: Στάθμιση απλών δεικτών πυλώνα Οικονομίας (σε σύνολο μονάδας)

Φυσικά αποθέματα, διαθέσιμα και κοιτάσματα υδρογ/κων του Ιράν	x 0,4
Έλεγχος κι επιρροή σε χώρες με κοιτάσματα υδρογ/κων	x 0,2
Έλεγχος αγωγών / οδών διαμετακόμισης υδρογ/κων	x 0,4

Προχωρώντας στον πολιτισμικό πυλώνα της ιρανικής ισχύος, τη συνολική δυναμική του σύνθετου δείκτη της ισχύος επιρροής εθνικών πολιτισμικών και

θηρσκευτικών προτύπων, σε ποσοστό 100% εκφράζει ο μοναδικός απλός δείκτης που εξετάστηκε, η αξιοποίηση του δόγματος του σιτικού Ισλάμ.

Για τη διαμόρφωση της εξίσωσης της συνολικής ισχύος του υπό μελέτη γεωπολιτικού παράγοντα στο εξεταζόμενο γεωγραφικό σύμπλοκο χρειάζεται να ληφθούν υπόψη ορισμένες μεταβλητές σε επίπεδο τόσο συστήματος όσο και υπερσυστήματος. Με μια πρώτη ανάγνωση, η κατανομή των συντελεστών βαρύτητας στους τρεις πυλώνες της ιρανικής ισχύος, με βάση την ανάλυση των δεικτών που επιλέχθηκαν, θα μπορούσε να έχει ως εξής: απόδοση συντελεστή 0,5 στον Πυλώνα Άμυνας/Ασφάλειας και συντελεστή 0,3 σε αυτόν της Οικονομίας και τέλος 0,2 στον Πυλώνα Πολιτισμού/Πληροφορίας, σύνολο 1. Η ύπαρξη, όμως, ορισμένων αρνητικών δεικτών στον αμυντικό πυλώνα της ισχύος, οι οποίοι περιγράφηκαν ενδελεχώς στην ανάλυση των οπλικών και αμυντικών δυνατοτήτων των αντίπαλων υποσυστημικών δρώντων στα γεωγραφικά υποσυστήματα της Ανατολικής Μεσογείου, της Ερυθράς Θάλασσας και του Αραβοπερσικού Κόλπου, και που χαρακτηρίζουν τη δράση τόσο υποσυστημικών όσο και υπερσυστημικών ανταγωνιστικών του ΓΠ πόλων ισχύος, απορροφά σημαντικό μέρος της δυναμικής της αμυντικής, ήτοι της σκληρής ισχύος της Ισλαμικής Δημοκρατίας του Ιράν στα υποσυστήματα αυτά και περιορίζει έτσι την δυνατότητά του να επηρεάσει τις ενεργειακές ισορροπίες του συμπλόκου. Για το λόγο αυτό καθίσταται σημαντικότερη η άσκηση ήπιας προβολής ισχύος του ΓΠ, δηλαδή η δράση του στον πολιτισμικό και δευτερευόντως στον οικονομικό πυλώνα στην προσπάθειά του να ανακαταείμει την ισχύ και συνεπώς να επηρεάσει τις ενεργειακές ισορροπίες στο Γεωπολιτικό Σύμπλοκο Μέσης Ανατολής-Ελλάδας-Κύπρου. Στη βάση αυτή, η τελική μορφή της εξίσωσης της συνολικής ισχύος του ΓΠ στους τρεις πυλώνες που επιλέχθηκαν στο υπό μελέτη γεωσύμπλοκο είναι η εξής: (0,2) Αμυντική Ισχύς του Ιράν + (0,3) Οικονομική Ισχύς του Ιράν¹¹⁴ + (0,5) Πολιτισμική Ισχύς του Ιράν.

¹¹⁴ Σε αντίθεση με τον πολιτισμικό, ο οικονομικός πυλώνας της ισχύος έχει επιλεγεί να παραμείνει σταθερός ως προς το ειδικό βάρος του στη νέα μορφή που λαμβάνει η εξίσωση, λόγω των δομικών κοινωνικοοικονομικών προβλημάτων στο εσωτερικό του Ιράν, όπως ο υψηλός πληθωρισμός και υποτίμηση του νομίσματος, αλλά και η υψηλή διαφθορά που χαρακτηρίζει το σύστημα νομής της εξουσίας, τα οποία αποτελούν και αρνητικούς δείκτες της ισχύος του Ιράν στο συγκεκριμένο πυλώνα της ιρανικής ισχύος. Η εξέτασή τους υπερβαίνει το πλαίσιο της παρούσας εργασίας, δύναται όμως να αποτελέσει την απαρχή μιας νέας ερευνητικής διαδικασίας. Βλ. A. Vatanka, «Γιατί οι διαδηλωτές του Ιράν είναι τόσο θυμωμένοι με τον Ρουχανί», Foreign Affairs the Hellenic Edition, 9/1/2018, διαθέσιμο στο <https://bit.ly/2n6NPDD> (15/1/2018) · B. B. Talebu, «Τι μπορεί να μάθει η Ουάσιγκτον από τις

Πίνακας 10: Στάθμιση πυλώνων ισχύος (σε σύνολο μονάδας)

Άμυνα/Ασφάλεια	x 0,2
Οικονομία	x 0,3
Πολιτισμός/Πληροφορία	x 0,5

3.4. Κατευθύνσεις διανυσμάτων ιρανικής ισχύος

Στην ενότητα αυτή θα σκιαγραφηθεί η γεωγραφική κατεύθυνση και ο προσανατολισμός της προβολής της ιρανικής ισχύος, όπως αυτή αναλύθηκε ανωτέρω με βάση τους δείκτες και τους πυλώνες που επιλέχθηκαν, τόσο στο επίπεδο του εξεταζόμενου γεωγραφικού συμπλόκου όσο και σε επίπεδο υπερσυστήματος.

Η αμυντική ισχύς της Ισλαμικής Δημοκρατίας του Ιράν προβάλλεται καταρχήν δυτικά, προς το Λεβάντε και την Ανατολική Λεκάνη της Μεσογείου και δευτερευόντως νότια προς τον Αραβοπερσικό Κόλπο (Χάρτης 25). Οι δύο αυτές συνιστώσες της ιρανικής στρατιωτικής ισχύος είναι κάθετες μεταξύ τους, ενώ η συνισταμένη ισχύος, που συμπίπτει γεωμετρικώς με τη διαγώνιο του ορθογωνίου με πλευρές τα ανωτέρω διανύσματα, στρέφεται νοτιοδυτικώς. Όσον αφορά τη σύνδεση των δεικτών ισχύος που αναλύθηκαν με την κατεύθυνση του διανύσματος της αμυντικής ισχύος του ΓΠ, τη δράση των παραστρατιωτικών δυνάμεων του ΓΠ και των συμμάχων του στη «σιιτική ημισέληνο» αντικατοπτρίζει η συνιστώσα ισχύος που κατευθύνεται δυτικά, δηλαδή προς τη Συρία, το Λίβανο και την Ανατολική Μεσόγειο, ενώ τον δείκτη των πυραυλικών συστημάτων αντικατοπτρίζει τόσο η συνιστώσα ισχύος με νότια κατεύθυνση, δηλαδή προς τον Κόλπο, η οποία και αφορά κυρίως τους βαλλιστικούς πυραύλους μικρού βεληνεκούς και πυραύλους τύπου κρουζ του ΓΠ, όσο και η συνισταμένη της ιρανικής αμυντικής ισχύος η οποία τείνει προς την κατεύθυνση των κύριων αντιπάλων του Ιράν, δηλαδή του Ισραήλ και της Σαουδικής Αραβίας, και η οποία αναφέρεται στα στρατηγικά βαλλιστικά συστήματα μέσου και ενδιάμεσου βεληνεκούς που διαθέτει (Χάρτες 1 και 3). Όπως φαίνεται και στο χάρτη 4 του παραρτήματος, ευνοϊκές για την εκτόξευση στρατηγικών βαλλιστικών πυραύλων προς

την κατεύθυνση αυτή είναι οι βάσεις «Μπακτράν» και «Ιμάμ Αλί». Αντιστοίχως, για την εκτόξευση πυραύλων cruise προς στόχους στον Κόλπο και εκείθεν αυτού κατάλληλες είναι οι βάσεις «Μπαντάρ Αμπάς», «Κουχεστάν» και «Αμπού Μούσα» (Χάρτες 2 και 4).

Μεμονωμένες συνιστώσες ισχύος υπέρ των συμφερόντων του Ιράν στον αμυντικό πυλώνα προβάλλονται, επίσης, από τη Νότια Παλαιστίνη προς τα βόρεια (Χάρτης 25) και από τη ΒΔ Υεμένη προς α) νοτιοανατολικά, β) νοτιοδυτικά/δυτικά, γ) βορειοανατολικά και βορειοδυτικά (Χάρτης 25). Η πρώτη αντικατοπτρίζει τις εκτοξεύσεις ρουκετών από τις φιλοϊρανικές παραστρατιωτικές οργανώσεις «Χαμάς» και «ΡΙΠ» προς την ισραηλινή επικράτεια. Οι λοιπές αφορούν α) την εκτόξευση αντιαρματικών και αντιαεροπορικών ρουκετών και πυραύλων από τους Σιίτες αντάρτες Χούτι έναντι των δυνάμεων του σουνιτικού Αραβικού Συνασπισμού υπό την καθοδήγηση της Σαουδικής Αραβίας, β) την πλήξη με ιρανικούς πυραύλους cruise από τους Χούτι διερχόμενων εμπορικών ή άλλων πλοίων από τον κόλπο του Άντεν, που δρουν για τα συμφέροντα των αντίπαλων κρατικών δρώντων, και γ) την περιοδική, ωστόσο με αυξανόμενο ρυθμό, εκτόξευση τακτικών βαλλιστικών πυραύλων προς τη σαουδαραβική επικράτεια.

Σχετικά με τον οικονομικό πυλώνα και συγκεκριμένα τις εξαγωγές υδρογονανθράκων και του ελέγχου των αγωγών διέλευσής τους, όπως αναλύθηκε ανωτέρω, η ισχύς του Ιράν προσανατολίζεται κατά κύριο λόγο προς τις μεγάλες, ενεργειοβόρες βιομηχανικές ζώνες του συστήματος και του υπερσυστήματος, και συγκεκριμένα ανατολικά, προς το Πακιστάν και την Ινδία, βορειοανατολικά προς την Κίνα, βορειοδυτικά προς την Τουρκία και την Ευρώπη. Δυνητικά, μέσω της κατασκευής του «Ισλαμικού Αγωγού» διαμέσου του Ιράκ, της Συρίας και του Λιβάνου η προβολή οικονομικής ισχύος του ΓΠ θα στρέφεται και δυτικά, προς την Ανατολική Μεσόγειο και τα λιμάνια των κρατικών δρώντων που την περιβάλλουν (Χάρτης 25).

Τέλος, στον πολιτισμικό πυλώνα η ιρανική ισχύς προβάλλεται δυτικά, στις σιτικές και αλαουϊτικές μειονότητες του Λεβάντε, νοτιοδυτικά στο σιτικό Ιράκ και στους Ζαϊντίγια Χούτι της ΒΔ Υεμένης, νοτίως στους σιτικούς πληθυσμούς του Μπαχρέιν, του Κατάρ, των ΗΑΕ και της Σαουδικής Αραβίας και ανατολικά προς στη σιτική μειονότητα του Αφγανιστάν και του Πακιστάν (Χάρτης 25).

Πίνακας 11: Κατευθύνσεις διανυσμάτων ιρανικής ισχύος ανά πυλώνα

Άμυνας	δυτικά (Ιράκ, Συρία, Λίβανος), νότια (Αραβοπερσικός), νοτιοδυτικά (Σαουδική Αραβία, Ισραήλ)
Οικονομίας	δυτικά (Τουρκία, Λεβάντε, Μεσόγειος), ανατολικά (Πακιστάν)
Πολιτισμού	δυτικά (Λεβάντε), ΝΔ (Ν. Ιράκ, ΒΔ Υεμένη), ανατολικά (Αφγανιστάν)

3.5. Σημεία Αστάθειας και Κέντρα Βάρους

3.5.1. Υποσύστημα Μέσης Ανατολής

Το κέντρο βάρους του συστήματος της Μέσης Ανατολής τοποθετείται στην ευρύτερη περιοχή του Ντέιρ αλ Ζορ στη ΒΑ Συρία (Χάρτης 26), καθώς αποτελεί το μεταίχμιο των ζωνών επικυριαρχίας του υποσυστήματος των Κούρδων και Αράβων της περιοχής μετά της υπερσυστημικής συνδρομής των ΗΠΑ και της Γαλλίας¹¹⁵ από τη μία και του υποσυστήματος των τεσσάρων κρατικών δρώντων Ιράν-Ιράκ-Συρίας-Τουρκίας με τη δυτική υπερσυστημική συνδρομή της Ρωσίας. Επιπροσθέτως, αποτελεί το κέντρο του λεγόμενου «σιιτικού τόξου», αφού συνιστά το σημείο σύνδεσης της Νότιας Μεσοποταμίας ανατολικά με το Λεβάντε δυτικά. Τουτέστιν για τη συνέχιση της στρατιωτικής και οικονομικής ενίσχυσης των αντιπροσώπων και των συμμάχων του Ιράν στο Λεβάντε προϋποτίθεται η διατήρηση της σιιτικής κυριαρχίας στο σημείο αυτό σε συνδυασμό με τον έλεγχο της οδικής αρτηρίας Βαγδάτης-Δαμασκού νοτιότερα. Επιπροσθέτως, ο έλεγχός του από το σιιτικό υποσύστημα ισχύος της Μέσης Ανατολής αποτελεί προαπαιτούμενο για τη διατήρηση ενός συμπαγούς «σιιτικού τόξου» που θα οδηγήσει στην κατασκευή αγωγών διαμετακόμισης υδρογονανθράκων ιρανικών συμφερόντων προς τη Μεσόγειο, όπως ο «Ισλαμικός». Παράλληλα, το Ντέιρ αλ Ζορ αποτελεί το κομβικό σημείο που εξασφαλίζει τη σύνδεση όχι μόνο με την εξίσου σημαντική πόλη Παλμύρα και από εκεί με τη Δαμασκό και τη Χομς στη συριακή ενδοχώρα, αλλά και με την υπό

¹¹⁵ Από τις αρχές του έτους έχει προστρέξει και η Γαλλία για να συνδράμει τις αμερικανικές προσπάθειες να διατηρήσει αυτόνομο κουρδικό κράτος βορείως και ανατολικά του Ευφράτη για τη διασφάλιση του ελέγχου εξόρυξης και μεταφοράς του κουρδικού αργού πετρελαίου και τη δημιουργία δυτικού εφελτηρίου για την προβολή ισχύος στην «καρδιά» του υποσυστήματος της Μέσης Ανατολής. Βλ. Μ. Τασιόπουλος, «Η προσέγγιση Τραμπ-Μακρόν και οι «δυνάμεις της θάλασσας», SLpress, 10/5/2018, διαθέσιμο στο <https://bit.ly/2LWDuZ3> (15/5/2018)

κουρδικό έλεγχο Ράκκα, παραλλήλως του Ευφράτη, και από εκεί προς το Χαλέπι της Β. Συρίας.

Η Ράκκα αποτελεί το τελευταίο κομμάτι, ώστε να συμπληρωθεί το τρίγωνο της πλήρους αλαουϊτικής κυριαρχίας στη Συρία, άρα και της πλήρους επιρροής του Ιράν στη χώρα. Ένα τρίγωνο του οποίου η δυτική πλευρά αποτελείται από τον άξονα Χαλέπι - Χομς - Δαμασκός, ο οποίος από το 2016 και μετά τελεί υπό πλήρη κυβερνητική κυριαρχία, η βόρεια πλευρά από τον άξονα Χαλέπι - Ράκκα – Ντέιρ αλ Ζορ και η τρίτη πλευρά στα ανατολικά από τον άξονα Ντέιρ αλ Ζορ – Παλμύρα – Δαμασκός. Οι παραλιακές περιοχές στα δυτικά με σημεία αναφοράς τις πόλεις Λαττάκεια και Ταρτούς κατοικούνται στην πλειονότητά τους από Αλαουίτες-Σίιτες, επομένως η κυριαρχία της συριακής κυβέρνησης στις περιοχές αυτές θεωρείται δεδομένη.

Ακόμη, δυτικώς της Ράκκα, επί του ρου του Ευφράτη ποταμού, βρίσκονται δύο από τα σημαντικότερα φράγματα υδάτων της Συρίας, το Τάμπκα, χάρη στο οποίο παράγεται υδροηλεκτρική ενέργεια ισχύος 824 MW, καθώς και το σοβιετικής κατασκευής φράγμα Μπάαθ με δυνατότητα παραγωγής 630 MW¹¹⁶. Συνεπώς, η Ράκκα αναμένεται να αποτελέσει το κέντρο βάρους του συστήματος στο ορατό μέλλον, καθώς τόσο ο συριακός υποσυστημικός δρων όσο και ο ΓΠ και ο ρωσικός υπερσυστημικός δρων εκτιμάται ότι θα επιχειρήσουν να προβάλλουν την ήπια ή την σκληρή ισχύ τους προς τον κυρίαρχο αραβο-κουρδικό μη κρατικό δρώντα της περιοχής, παράλληλα με μια ενδεχόμενη άσκησης σκληρής ισχύος από τον τουρκικό υποσυστημικό δρώντα, ώστε να τους αποσπάσουν από τη δυτική σφαίρα επιρροής.

Μετά την παγίωση της εξουσίας του καθεστώτος Άσσαντ στη Συρία και την πρόσφατη εκλογική νίκη της Χεζμπολάχ στο Λίβανο, η δράση του στρατιωτικού βραχίονα του Ιράν στο Λεβάντε, του αποτελούμενου από το σώμα «Quds», τη Χεζμπολάχ και τις σιιτικές πολιτοφυλακές, άρα και το κύριο σημείο αστάθειας του υποσυστήματος της Μέσης Ανατολής φαίνεται να μετατοπίζεται νοτιότερα, στη

---

¹¹⁶ Βλ. Α. Δήμου, «Γεωπολιτική της Ενέργειας στη συριακή κρίση: Σύγκρουση για αγωγούς και για φράγματα...», ο.π.

διαφιλονικούμενη περιοχή των υψιπέδων του Γκολάν, στα σύνορα με το Ισραήλ¹¹⁷. Η έκρυθμη κατάσταση που επικρατεί στο σημείο αυτό ενδεχομένως σταθεροποιηθεί μετά την υλοποίηση της συμφωνίας μεταξύ Ρωσίας, Συρίας και Ισραήλ για απομάκρυνση των συιτικών μη συμβατικών δυνάμεων από την περιοχή¹¹⁸. Δευτερεύοντα σημεία αστάθειας της ισορροπίας ισχύος του συστήματος εντοπίζονται: α) στη ΒΑ Συρία και συγκεκριμένα στην περιοχή της Μαμπίτζ, όπου η πολιτική συμφωνία ανάμεσα στον τουρκικό υποσυστημικό και τον αμερικανικό υπερσυστημικό δρώντα για το καθεστώς στην περιοχή σε συνδυασμό με τις διμερείς τους σχέσεις είναι αρκετά επισφαλής¹¹⁹, β) στη Βόρεια και τη Δυτική Υεμένη, όπου συνεχίζονται οι πολεμικές αναμετρήσεις μεταξύ των ανταρτών Χούτι και των συμβατικών δυνάμεων του Αραβικού Συνασπισμού¹²⁰.

Στο υποσύστημα του Αραβοπερσικού Κόλπου σημείο αστάθειας αποτελεί το Κατάρ, το οποίο έχει αποκλίνει από την υψηλή στρατηγική των λοιπών αραβικών κρατικών δρώντων της περιοχής κι έχει προσεταιριστεί το Ιράν. Τέλος, στο υποσύστημα της Αριανής¹²¹, δηλαδή της έκτασης ανατολικά της Μεσοποταμίας έως τον Ινδό, το κύριο σημείο αστάθειας συνεχίζει να εντοπίζεται στην επικράτεια του Αφγανιστάν. Από το 2002 και μετά η χώρα έχει αποσταθεροποιηθεί σε σημαντικό βαθμό και ταλανίζεται ακόμη και σήμερα από πολλά προβλήματα εσωτερικής ασφαλείας¹²² και εκτεταμένη οικονομική δυσπραγία.

¹¹⁷ Βλ. Γ. Λυκοκάπης, «Η Μέση Ανατολή διολισθαίνει σε «πλήρη πόλεμο», ο.π. · Βλ. Μ. Karlin, «Ο επερχόμενος πόλεμος του Ισραήλ με την Χεζμπολάχ. Μια νέα σύγκρουση ίσως να είναι αναπόφευκτη», 22/2/2018, διαθέσιμο στο <https://bit.ly/2M3ia3O> (24/2/2018)

¹¹⁸ Βλ. Πυρηνική έκπληξη προετοιμάζει το Ιράν στο Φόρντο;, SLpress, 4/5/2018, διαθέσιμο στο <https://tinyurl.com/yb8uhxwh> (4/5/2018) · Χεζμπολάχ και συιτικός κλοιός γύρω από το Ισραήλ, SLpress, ο.π.

¹¹⁹ Βλ. Stein Aaron, «Η τουρκική επίθεση στην Afrin και το μέλλον της Αμερικής στην Συρία», Foreign Affairs the Hellenic Edition, 24/1/2018, διαθέσιμο στο <https://bit.ly/2vbBr9B> (30/1/2018) · Α. Stein, «Ασυναρτησία στρατηγικών στη Συρία», Foreign Affairs the Hellenic Edition, 5/3/2018, διαθέσιμο στο <https://tinyurl.com/y9enom9e> (6/3/2018).

¹²⁰ Βλ. P. Salisbury, «Οικοδόμηση της ειρήνης στην Υεμένη από το μηδέν», ο.π.

¹²¹ Με τον όρο «Αριανή» χαρακτηρίζεται από αρχαιοτάτων χρόνων η περιοχή μεταξύ Μεσοποταμίας και Ινδού ποταμού. Περιλαμβάνει τα σημερινά κράτη Ιράν, Πακιστάν και Αφγανιστάν.

¹²² Βλ. C. Clarke, «Πώς μετασχηματίζεται το ISIS», Foreign Affairs the Hellenic Edition, 28/9/2017, διαθέσιμο στο <https://bit.ly/2AY7luO> (10/10/2017) · S. H. Mousavian, «Η στρατηγική καταστροφή της αποχώρησης από την συμφωνία με το Ιράν», Foreign Affairs the Hellenic Edition, 11/5/2018, διαθέσιμο στο <https://tinyurl.com/yddbjs9m> (17/5/2018).

3.5.2. Υποσύστημα Ανατολικής Μεσογείου

Το κέντρο βάρους του υποσυστήματος της λεκάνης της Ανατολικής Μεσογείου τοποθετείται στο θαλάσσιο υποσύστημα της Ανατολικής Μεσογείου, λόγω των γιγαντιαίων υποθαλάσσιων ενεργειακών αποθεμάτων, αλλά και των σχεδιαζόμενων υποθαλάσσιων αγωγών μετακομιδής φυσικού αερίου στην περιοχή.

Σημεία αστάθειας διακρίνονται καταρχήν στη θαλάσσιες περιοχές νοτίως της Κύπρου και δυτικώς του Λιβάνου και του Ισραήλ που συμπίπτουν με τις Θαλάσσιες Οικονομικές τους Ζώνες. Στις περιοχές αυτές η κατάσταση είναι επισφαλής καθώς έχει παρατηρηθεί συσσώρευση ναυτικών μονάδων επιφανείας και υποβρύχιων μονάδων, καθώς και συχνές πτήσεις αεροσκαφών από ισχυρούς εθνικοκρατικούς δρώντες του συστήματος, αλλά και του υπερσυστήματος με αντικρουόμενα συμφέροντα, όπως η Τουρκία, η Αίγυπτος, η Γαλλία, το ΗΒ, οι ΗΠΑ και η Ρωσία.

Ταυτόχρονα ανησυχητική είναι η μονομερής και αναθεωρητική ρητορική ορισμένων κρατικών δρώντων, όπως η Τουρκία, αλλά και μη κρατικών δρώντων, όπως η Χεζμπολάχ. Συγκεκριμένα, από δηλώσεις αξιωματούχων της τελευταίας έχουν απειληθεί επανειλημμένα οι υπεράκτιες πλατφόρμες άντλησης φυσικού αερίου στην ΑΟΖ του Ισραήλ. Τυχόν προσβολή τους από τη Χεζμπολάχ, τη Χαμάς ή το σώμα «Quds» θα αποτελέσει στρατηγικό πλήγμα για την οικονομία και την ενεργειακή αυτονομία του κυριότερου αντίπαλου τους εθνικοκρατικού δρώντος στην περιοχή, του Ισραήλ. Από την άλλη ο άτυπος συμμαχικός προς τον ΓΠ υποσυστημικός δρών της Τουρκίας έχει προβεί σε κάποιες «πειρατικές» ενέργειες μέσω του πολεμικού της ναυτικού σε θαλάσσιες περιοχές που περικλείονται στην κυπριακή ΑΟΖ¹²³. Σημαντική αστάθεια παρατηρείται ακόμη στην παραθαλάσσια ζώνη της Γάζας, όπου οι μαχητές των υποσυστημικών παραστρατιωτικών δρώντων της Χαμάς και της ΡΙJ συγκρούονται με τις δυνάμεις ασφαλείας του ισραηλινού εθνικοκρατικού δρώντα.

¹²³ Αξίζει να αναφερθεί ιδιαίτερος η παρεμπόδιση από πολεμικά πλοία του Τουρκικού Ναυτικού στις αρχές του έτους πλωτού γεωτρύπανου ιταλικών συμφερόντων να διενεργήσει υποθαλάσσια γεώτρηση σε υποθαλάσσιο οικόπεδο φυσικού αερίου στην κυπριακή ΑΟΖ. Βλ. C. Widdershoven, «An Eastern Mediterranean Offshore Gas War Is Brewing», OilPrice, 14/2/2018, διαθέσιμο στο <https://tinyurl.com/yapasqc4> (6/5/2018)

4. Γεωπολιτικό υπόδειγμα τάσεων ανακατανομής της ισχύος

Συμπερασματικώς, η δράση των ένοπλων φιλοϊρανικών δυνάμεων στο νότιο τμήμα της Αραβικής Χερσονήσου σε συνδυασμό με τη δράση της Χεζμπολάχ και των Φρουρών στο Λεβάντε, τη σιτική εξέγερση στο Μπαχρέιν στον Κόλπο μαζί με τον εξοβελισμό του Κατάρ από το αραβοσουνιτικό σύστημα ισχύος και την παράλληλη πρόσδεσή του στο άρμα του Ιράν, τη δράση των σιτικών πολιτοφυλακών και των λοιπών ιρακινών σιτικών οργανώσεων στη Μεσοποταμία, αλλά και την επικράτηση του καθεστώτος Άσσαντ στη Συρία, εκτιμάται ότι οδηγεί σταδιακά στην ολοκλήρωση της στρατηγικής περικύκλωσης των ανταγωνιστικών στα ενεργειακά ζητήματα υποσυστημικών εθνικοκρατικών δρώντων της Σαουδικής Αραβίας και του Ισραήλ από τους φιλοϊρανικούς υποσυστημικούς κρατικούς και μη δρώντες του συμπλόκου, με τελικό στόχο τον πολιτικο-οικονομικό ευνουχισμό τους και τη συνεπαγόμενη δορυφοριοποίησή τους στην τροχιά του σιτικού υποσυστήματος ισχύος¹²⁴.

Παράλληλα, η δράση των μη συμβατικών αυτών δυνάμεων που προαναφέρθηκαν στην περιοχή που είναι γνωστή ως «σιτική ημισέληνος» (Χάρτης 26) αποτελεί τον κυριότερο συντελεστή ισχύος της Ισλαμικής Δημοκρατίας για την επικράτηση του καθεστώτος Άσσαντ στη Συρία και τη συνεπαγόμενη παγίωση του σιτικού τόξου στην περιοχή, ώστε να κατασκευαστεί ο ιρακινών συμφερόντων «Ισλαμικός Αγωγός» ή «Αγωγός Φιλίας» ανάμεσα στον 33° και 35° παράλληλο (Χάρτης 8), αντί του νοτιοανατολικού σκέλους του αγωγού Nabucco που θα εξυπηρετούσε ως επί το πλείστον δυτικά και αραβοσουνιτικά συμφέροντα. Ως αποτέλεσμα οι ισορροπίες στο ισοζύγιο εξαγωγής υδρογονανθράκων προς τις χώρες της Ανατολικής Λεκάνης της Μεσογείου, συμπεριλαμβανομένων και της Ελλάδας και της Κύπρου, διαμορφώνονται σταδιακά υπέρ του σιτικού υποσυστήματος ισχύος ευνοώντας τα ιρακινά συμφέροντα. Ταυτόχρονα, η ύπαρξη ενός συμπαγούς σιτικού συστήματος ισχύος νοτιώς του Καυκάσου και της Κασπίας, δηλαδή στο υποσύστημα Ιράκ-Συρία-Λίβανος (Χάρτες 6 και 26), αποτελεί την ιδανικότερη θωράκιση των υπερσυστημικών δρώντων της Κίνας και της Ρωσίας έναντι εκκολαπτόμενων αποσχιστικών τάσεων των αμιγών σουνιτικών πληθυσμών που διαβιούν στις επαρχίες

¹²⁴ Βλ. D. Nilsen, «Iran: Emerging as a Global Force», South Front, ο.π.

τους στην Κεντρική Ασία, καθώς και στα κράτη του «εγγύς εξωτερικού» τους. Η πραγματικότητα αυτή συνεπάγεται τη θετική για τον ΓΠ υπερσυστημική συνιστώσα ισχύος των δρώντων αυτών στο υποσύστημα της Μέσης Ανατολής.

Επίσης, γίνεται φανερό ότι τα πυραυλικά συστήματα του ΓΠ και των ελεγχόμενων από αυτόν παραστρατιωτικών οργανώσεων κατά μήκος του συμπλόκου δύνανται να επηρεάσουν δραματικά τις ενεργειακές ισορροπίες σε αυτό, καθώς αποτελούν δυνητικό μοχλό άμεσης προβολής σκληρής ισχύος τόσο προς τις πλατφόρμες εξόρυξης και παραγωγής όσο και προς τα χερσαία, πλωτά και εναέρια μέσα διαμετακόμισής τους. Μια ενδεχόμενη ενεργοποίηση του συγκεκριμένου δείκτη ισχύος ενέχει, βέβαια, σοβαρό πολιτικό κόστος για την Ισλαμική Δημοκρατία, δεν παύει, όμως, να αποτελεί αξιόλογο διπλωματικό χαρτί στη φαρέτρα της ιρανικής εξωτερικής πολιτικής, ώστε να συνομιλεί και να διαπραγματεύεται σε διπλωματικό επίπεδο επί των ενεργειακών ζητημάτων από θέση ισχύος.

Ακόμη, συγκριτικά με τα γειτονικά αραβικά κράτη και ιδίως με το ανταγωνιστικό στον τομέα της παραγωγής κι εξαγωγής ενέργειας Ουαχαβιτικό Σαουδαραβικό Βασίλειο, αξίζει να ειπωθεί ότι η γεωπολιτική αξία του Ιράν γίνεται ολοένα και μεγαλύτερη χρόνο με το χρόνο, καθώς το μέλλον της ενεργειακής κατανάλωσης ανήκει, πέρα από τις ΑΠΕ, στο φυσικό αέριο, το οποίο ήδη έχει αποκτήσει σαφές πλεονέκτημα στην προτίμησή του έναντι του αργού, του οποίου τους κύριους προμηθευτές αποτελούν τα αραβικά κράτη.

Όσον αφορά την αλληλεπίδραση με το υπερσύστημα στον οικονομικό πυλώνα, η τροφοδοσία καταρχήν της ενεργειοβόρου Κίνας και δευτερευόντως της Ινδίας μέσω επέκτασης του Αγωγού IP (Χάρτης 10), στην Ανατολή, καθώς και των κρατών-μελών της Ε.Ε. στη Δύση, με φυσικό αέριο και πετρέλαιο ιρανικής και σιτικής ιρακινής προέλευσης, ισοδυναμεί με προβολή ήπιας ισχύος από την πλευρά του ΓΠ προς τους εν λόγω ευρασιατικούς δρώντες. Αξίζει να αναφερθεί το γεγονός ότι οι ισχυρές χώρες της Ε.Ε., συμπεριλαμβανομένου και του ΗΒ, εκτιμώντας το κόστος που θα είχε για τις οικονομίες τους ενδεχόμενη επιβολή νέων κυρώσεων στις εισαγωγές ιρανικών υδρογονανθράκων συγκρούονται με τις ΗΠΑ στο θέμα αυτό¹²⁵, γεγονός που

¹²⁵ Βλ. Μ. Ρ. Leffler, «Η απατηλή στρατηγική εθνικής ασφάλειας του Trump», Foreign Affairs the Hellenic Edition, 22/12/2017, διαθέσιμο στο <https://bit.ly/2MdCtJ1> (27/12/2017) · Α. Vaez, «Μπορεί η

καταδεικνύει την επιρροή του Ιράν απέναντί τους στον τομέα της ενέργειας. Από την πλευρά της Κίνας, παρατηρείται, ακόμη, έντονο υπερσυστημικό ενδιαφέρον για την ευόδωση και την παγίωση του «σιιτικού τόξου», καθώς μέσω αυτού θα διέλθει μέρος του σχεδιαζόμενου «Χερσαίου Δρόμου του Μεταξιού», αλλά και για την προβολή ισχύος του ΓΠ στο θαλάσσιο ενεργειακό και εμπορευματικό διάδρομο Ινδικού – Ερυθράς – Μεσογείου, καθώς στον συγκεκριμένο άξονα σχεδιάζεται το θαλάσσιο τμήμα της «OBOR» (Χάρτης 11).

Τέλος, στον Πολιτισμικό Πυλώνα, η υπεράσπιση και διάδοση του σιιτικού δόγματος και η επέκταση της Όμμα¹²⁶ συνιστούν την αποτελεσματικότερη από πλευράς αναλογίας κόστους-οφέλους μορφή της ιρανικής προβολής ισχύος στο αποσταθεροποιημένο περιβάλλον της Ευρύτερης Μέσης Ανατολής, και αυτή με τα μονιμότερα και πιο μακροπρόθεσμα αποτελέσματα υπέρ των συμφερόντων του ΓΠ. Από το 1979 κι ένθεν, η Ισλαμική Δημοκρατία του Ιράν αυτοπροβάλλεται ως ο υπερασπιστής των απανταχού σιιτών μουσουλμάνων, αλλά και προωθητής των μουσουλμανικών συμφερόντων γενικώς. Η χρήση του πανίσχυρου αυτού ιδεολογικού όπλου έχει χρησιμεύσει τα μάλα στη γεωπολιτική κατίσχυση του ιρανικού εθνικοκρατικού δρώντα στο υποσύστημα Ιράκ-Συρία-Λίβανος, καθώς και σε λοιπές περιοχές της ευρύτερης Μέσης Ανατολής¹²⁷, παρά το γεγονός ότι ο ΓΠ και οι συμμαχικοί προς αυτόν υποσυστημικοί δρώντες δε διαθέτουν σε όλα τα γεωγραφικά υποσυστήματα του συμπλόκου την απαραίτητη σκληρή αμυντική ισχύ, ώστε να επηρεάσουν μέσω αυτής τις ενεργειακές ισορροπίες υπέρ τους. Αποδέκτες της ιρανικής θρησκευτικής επιρροής αποτελούν ή δύνανται να αποτελέσουν οι συμπαγείς σιιτικοί πληθυσμοί του Ιράκ και του Μπαχρέιν, αλλά και οι σιιτικές μειονότητες της Σαουδικής Αραβίας και των λοιπών αραβικών κρατών του Κόλπου, καθώς και οι σιιτικές μειότητες του Αφγανιστάν και του Πακιστάν, οι Αλαουίτες, Ισμαηλίτες και

Ευρώπη να σώσει την συμφωνία με το Ιράν;», Foreign Affairs the Hellenic Edition, 17/1/2018, διαθέσιμο στο <https://bit.ly/2n367p4> (18/1/2018) · Χρήστου Δημήτρης, «Μπορεί η ΕΕ να καλύψει το κενό που αφήνει ο Τραμπ;», SLpress, 11/5/2018, διαθέσιμο στο <https://tinyurl.com/ycl9t8pb> (11/5/2018)

¹²⁶ Η «Όμμα» στον μουσουλμανικό κόσμο είναι η κοινότητα των πιστών που ασπάζονται το Ισλάμ. Αντιστοιχεί στη χριστιανική «Εκκλησία» Βλ. Ι. Θ. Μάζης, «*Η Γεωγραφία του Ισλαμιστικού Κινήματος στη Μέση Ανατολή*», ο.π.

¹²⁷ Αλλά και σε περιοχές του γειτονικού Γεωγραφικού Συμπλόκου της Κεντρικής Ασίας/Κανκάσου, όπου διαβιούν σιιτικοί πληθυσμοί, όπως για παράδειγμα στο Αζερμπαϊτζάν όπου ο σιιτικός πληθυσμός υπερβαίνει το 70%.

Δωδεκαδίτες της Συρίας και του Λιβάνου, οι Ζαϊντίγια της ΒΔ Υεμένης, και γενικότερα όσοι ακολουθούν κάποιο από τα παρακλάδια του σιτικού δόγματος. Τελικώς, χάρη στην αυξημένη προβολή ήπιας πολιτισμικής ισχύος επί των πληθυσμών αυτών ο ΓΠ δύναται να αποκτή πρόσβαση σε νευραλγικά στον τομέα της ενεργειακής παραγωγής και διαμετακόμισης σημεία του γεωσυμπλόκου, όπως η Νότια Μεσοποταμία, ο Αραβοπερσικός Κόλπος, η Ερυθρά Θάλασσα, και οι ανατολικές ακτές της Μεσογείου. Με την πολλές φορές λανθάνουσα αυτή θετική υποσυστημική συνιστώσα ισχύος δύναται να επηρεάζει, υπογείως μεν, με μακροπρόθεσμα αποτελέσματα δε, τις ενεργειακές και εν γένει τις γεωπολιτικές ισορροπίες στο Σύμπλοκο Μέσης-Ανατολής-Ελλάδας-Κύπρου.

5. Γεωστρατηγική σύνθεση

Από την αναλυτική παρουσίαση της δυναμικής του ΓΠ στον Πλήρη Συνθετικό Χώρο της Μέσης Ανατολής, γίνεται φανερή η γεωπολιτική κατίσχυση της Ισλαμικής Δημοκρατίας του Ιράν στο κρίσιμο για τις ενεργειακές ισορροπίες του γεωπολιτικού συμπλόκου που εξετάζεται υποσύστημα Ιράκ-Συρία-Λίβανος λόγω του ισχυρού σιιτικού άξονα που παγιώνεται, αλλά και η αυξανόμενη προβολή ισχύος της στα επίσης νευραλγικά για την ενεργειακή παραγωγή και διακίνηση γεωγραφικά υποσυστήματα του Αραβοπερσικού Κόλπου, της Ερυθράς και της Ανατολικής Μεσογείου. Συγκεκριμένα, στο κεφάλαιο της Σ.Γ.Α. στα τρία αυτά γεωγραφικά υποσυστήματα φάνηκε από το συσχετισμό σκληρής ισχύος ότι η Ισλαμική Δημοκρατία του Ιράν με τους συμμαχικούς της υποσυστημικούς δρώντες υστερεί στον αμυντικό πυλώνα έναντι των αντίπαλων υποσυστημικών και υπερσυστημικών δρώντων και ότι ο αποδοτικότερος τρόπος να ανακατανείμει την ισχύ και να επηρεάσει τη διαμόρφωση των ενεργειακών ισορροπιών του συμπλόκου είναι μέσω της δράσης της στον πολιτισμικό πυλώνα της ισχύος και συγκεκριμένα μέσω του σιιτικού ισλαμικού δόγματος, δηλαδή επιδρώντας στον ομόδοξο Πολιτισμικό Ανθρωποχώρο του Συμπλόκου.

Ερειδόμενη στο συμπέρασμα αυτό της διενεργηθείσας ερευνητικής διαδικασίας η εξωτερική πολιτική των εθνοκρατικών υποσυστημικών δρώντων της Ελλάδας και της Κύπρου οφείλει να κινηθεί προς τις παρακάτω κατευθύνσεις:

α) Οι ελληνοϊρανικές πολιτικο-διπλωματικές σχέσεις δεν πρέπει να επιδεινωθούν, χάριν της εντεινόμενης συνεργασίας των δύο ελληνικών δρώντων με τον αντίστοιχο ισραηλινό και στη βάση μιας μονοδιάστατης διπολικής εξωτερικής πολιτικής. Η Ισλαμική Δημοκρατία του Ιράν προβάλλει ως ένας δυναμικός παράγων στο ενεργειακό παίγνιο της Ανατολικής Λεκάνης της Μεσογείου και η συνεργασία μαζί της μόνο οφέλη πρόκειται να επιφέρει. Το ιρανικό αργό είναι γνωστό για την ποιότητά του και για τη συμβατότητά του με τα ελληνικά διυλιστήρια, ενώ εξάγεται σε αρκετά χαμηλές τιμές. Με την κατασκευή του «Ισλαμικού Αγωγού» και την επακόλουθη μεταφορά μεγάλων ποσοτήτων φυσικού αερίου στις ανατολικές ακτές της Μεσογείου, ανοίγονται θετικές προοπτικές για τη διασύνδεση είτε μέσω υποθαλάσσιου αγωγού είτε μέσω μορφής LNG με τα ελληνικά λιμάνια. Οι εξελίξεις όσον αφορά την προμήθεια

φυσικού αερίου αποκτούν σταδιακά μεγαλύτερη βαρύτητα, λόγω της ολοένα και περισσότερης έμφασης που δίνουν οι ευρωπαϊκοί κρατικοί δρώντες στην προτίμηση του φυσικού αερίου έναντι του αργού πετρελαίου ως μέσο παραγωγής ενέργειας. Για το λόγο αυτό η Ελλάδα και η Κύπρος οφείλουν να εστιάσουν στη διατήρηση των σχέσεών τους με την Ισλαμική Δημοκρατία και το Κατάρ, πολύ περισσότερο από τους πετρελαιοπαραγωγούς αραβικούς κρατικούς δρώντες. Χάρη στη σύγκλιση των ελληνοϊρανικών σχέσεων η Ελλάδα και η Κύπρος θα αποτελέσουν τις μοναδικές γέφυρες επικοινωνίας μεταξύ των υποσυστημικών δρώντων Ιράν και Ισραήλ για τη νομή των ενδιαφερόμενων καταναλωτών φυσικού αερίου στην ευρωπαϊκή Δύση, καθώς και την ενεργειακή διασύνδεση της Ανατολικής Μεσογείου. Αυτήν την προοπτική αναμένεται να δει με θετικό όμμα και ο υπερσυστημικός δρών των ΗΠΑ, στο πλαίσιο των προσπαθειών του για αύξηση των προμηθευτών φυσικού αερίου των ευρωπαϊκών κρατικών δρώντων και την τελική απεξάρτησή τους από τον υπερσυστημικό δρώντα της Ρωσίας. Μια τέτοια βελτίωση των σχέσεων των εθνικοκρατικών δρώντων της Δύσης με την Ισλαμική Δημοκρατία του Ιράν θα διατηρήσει σε αυτόνομη τροχιά την τελευταία και δε θα την συμπαρασύρει σε συμπάραταξη με τους υπερσυστημικούς δρώντες της Ρωσίας και της Κίνας, αναδεικνύοντας τις εκ φύσεως ανταγωνιστικές σχέσεις της με τους εν λόγω ευρασιατικούς πόλους ισχύος. Με τον τρόπο αυτό, το σιιτικό υποσύστημα ισχύος στη Μέση Ανατολή υπό την ηγεσία του Ιράν θα αποτελέσει τον ιδανικό ανασχετικό δακτύλιο στις απόπειρες της Ρωσίας για κάθοδο σε Ανατολική Μεσόγειο και Ινδικό, αλλά και για την μελλοντική κινεζική διείσδυση στη Μέση Ανατολή διαμέσου της OBOR.

β) Κατ' αντίστοιχο τρόπο τόσο η Ελλάδα όσο κυρίως η Κύπρος χρειάζεται να προσεγγίσουν τον λιβανικό εθνικοκρατικό δρώντα, ώστε να αμβλυνθούν οι όποιες αντιπαράθεσεις μεταξύ Λιβάνου και Ισραήλ και να προαχθεί η οριοθέτηση των ΑΟΖ τους. Μια τέτοια εξέλιξη θα ανοίξει τον δρόμο για την από κοινού συνεκμετάλλευση του ενεργειακού πλούτου της Ανατολικής Μεσογείου, εφόσον οι λιβανικές αρχές δουν το ελληνικό άνοιγμα ως ευκαιρία να ξεφύγουν από το στενό εναγκαλισμό της Τεχεράνης και να εστιάσουν στην οικονομική ανασυγκρότηση της χώρας τους. Για την προσέγγιση αυτή η Ελλάδα δύναται να εκμεταλλευτεί την επιρροή της στον πολιτισμικό

ανθρωποχώρο του Λιβάνου, καθώς οι χριστιανοί και δη οι ορθόδοξοι αποτελούν ισχυρό πληθυσμιακό μέγεθος στη λιβανέζικη κοινωνία. Η μείωση της έντασης στην περιοχή θα αναγκάσει και τον ιρανικό εθνικοκρατικό δρώντα να αμβλύνει τις επιθετικές φιλοδοξίες του εις βάρος του ισραηλινού εθνικοκρατικού δρώντα, ώστε να σταθεροποιηθεί περαιτέρω η πολιτικο-στρατιωτική κατάσταση στην Ανατολική Λεκάνη της Μεσογείου. Όπως προαναφέρθηκε η Ελλάδα και η Κύπρος δύνανται και πρέπει να συνεισφέρουν τα μάλα στην προοπτική αυτή.

γ) Οι δύο ελληνικοί εθνικοκρατικοί δρώντες χρειάζεται να εκμεταλλευτούν τη συμμετοχή τους σε διεθνείς οργανισμούς (ΟΗΕ, ΕΕ, ΝΑΤΟ, κλπ), ώστε με την ψήφο τους και την τοποθέτησή τους να συνδράμουν στην αποκλιμάκωση της πολεμικής σύρραξης στη ΒΔ Υεμένη και της πολιτικο-στρατιωτικής έντασης στην Παλαιστίνη, με γνώμονα τη δημιουργία αυτόνομων κρατών για τους επαναστατημένους λαούς των περιοχών αυτών. Η εξέλιξη αυτή αποτελεί προαπαιτούμενο για τη σταθεροποίηση των διαμετακομιστικών ροών ενεργειακών πρώτων υλών και προϊόντων στην Ανατολική Μεσόγειο και από εκεί στις αγορές της Ευρώπης.

Επίλογος

Στην παρούσα εργασία διερευνήθηκε η δυνατότητα και οι προοπτικές της Ισλαμικής Δημοκρατίας του Ιράν να ανακατανείμει την ισχύ και συνεπώς να επηρεάσει και να αναδιαμορφώσει τις ενεργειακές ισορροπίες στο Γεωπολιτικό Σύμπλοκο Μέσης Ανατολής – Ελλάδος - Κύπρου. Η ερευνητική διαδικασία πραγματοποιήθηκε με βάση τη μεθοδολογία της Συστημικής Γεωπολιτικής Αναλύσεως, όπως αυτή προτάθηκε από τον καθηγητή Οικονομικής Γεωγραφίας και Γεωπολιτικής Ιωάννη Μάζη.

Αρχικά, εντοπίστηκαν τα κενά της υπάρχουσας βιβλιογραφίας επί του θέματος, έγινε ανάλυση του ερευνητικού ερωτήματος, του ΓΠ, του εύρους και των υποσυστημάτων του συμπλόκου που εξετάστηκε και τέθηκαν οι περιορισμοί και οι προϋποθέσεις του ερευνητικού εγχειρήματος.

Έπειτα, σε επιλεγμένα γεωγραφικά υποσυστήματα, που συνδέονται άμεσα με τις ενεργειακές ισορροπίες του Συμπλόκου Μέσης Ανατολής-Ελλάδας-Κύπρου, αξιολογήθηκε η ισχύς του ΓΠ, των συμμαχικών και των αντίπαλων προς αυτόν υποσυστημικών δρώντων στους Πυλώνες της Άμυνας/Ασφάλειας, της Οικονομίας και του Πολιτισμού/Πληροφορίας. Παράλληλα, πραγματοποιήθηκε διεξοδική παρουσίαση και επεξεργασία των γεωγραφικών χώρων του εξεταζόμενου συμπλόκου, καθώς και των πυλώνων ισχύος και των δεικτών, σύνθετων και απλών, που επιλέχθηκαν από τον ερευνητή. Επίσης, πραγματοποιήθηκε στάθμιση των δεικτών και των πυλώνων ισχύος, ενώ σκιαγραφήθηκαν και οι κατευθύνσεις των διανυσμάτων της ισχύος του ΓΠ.

Στη συνέχεια, στο κεφάλαιο του υποδείγματος παρουσιάστηκαν τα αποτελέσματα της Σ.Γ.Α. σχετικά με τη δυνατότητα του ΓΠ να ανακατανείμει την ισχύ στο Σύμπλοκο Μέσης Ανατολής-Ελλάδας-Κύπρου σε καθένα από τους τρεις πυλώνες που επιλέχθηκαν.

Στο καταληκτικό τμήμα της εργασίας προστέθηκε κι ένα κεφάλαιο που αφορά στη Γεωστρατηγική Σύνθεση, δηλαδή στην υποβολή προτάσεων, εκτιμήσεων και προβλέψεων υπό την υποκειμενική σκοπιά του ερευνητή, στη βάση πάντοτε της προηγηθείσας ανάλυσης.

Προτάσεις για περαιτέρω έρευνα

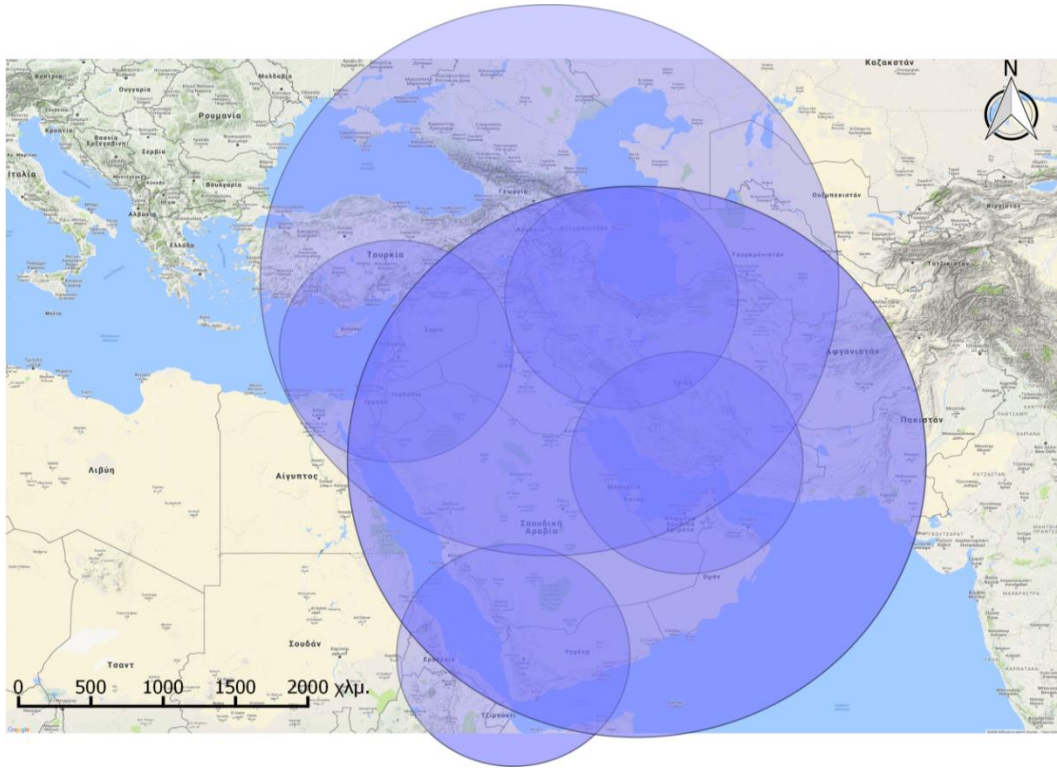
Εν κατακλείδι, παρατίθενται ορισμένες σκέψεις και προβληματισμοί που πηγάζουν από την ανάλυση που πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο της παρούσας εργασίας, οι οποίοι θα μπορούσαν να αποτελέσουν το έναυσμα για μια επόμενη ερευνητική διαδικασία:

- Ο ανταγωνισμός ανάμεσα σε ΗΠΑ, Κίνα, Τουρκία, Ιράν και Ινδία για την επικράτηση στον Κόλπο του Άντεν και τον έλεγχο των στρατηγικών στενών Μπαμπ αλ Μαντέμπ.
- Ο γεωπολιτικός ρόλος των Κούρδων της ΒΑ Συρίας και του ΒΔ Ιράκ ως καταλύτης στον αγώνα για κυριαρχία των αντίπαλων γεωπολιτικών δρώντων στη Μέση Ανατολή, καθώς και οι συναφείς τρόποι και μέθοδοι άσκησης επιρροής στον κεντρικό παράγοντα από τους υποσυστημικούς και υπερσυστημικούς πόλους ισχύος που δρουν στην περιοχή.
- Ο ρόλος του Ιράν και του υφιστάμενου «σιτικού τόξου» της Μέσης Ανατολής στην ενεργειακή διασύνδεση Κόλπου-Ανατολικής Μεσογείου, αλλά και στην πρόοδο και υλοποίηση του κινεζικού σχεδίου «OBOR».
- Ο ρόλος της ισλαμιστικής Τουρκίας στη γεωπολιτική κατίσχυση του Ιράν και της Ρωσίας στη Συρία και το Ιράκ και τη συνεπαγόμενη γεωπολιτική συρρίκνωση του Ισραήλ και των αμερικανικών ερεισμάτων στην περιοχή.
- Η δυνατότητα πολιτισμικής προβολής ισχύος της Ισλαμικής Δημοκρατίας του Ιράν στον κεντρικό πληθυσμό της Βόρειας Μεσοποταμίας (Β. Ιράκ, Β. Συρία και Ν.Α. Τουρκία), στη βάση των κοινών εθνικών καταβολών και γλωσσικών ριζών, και οι επιπτώσεις στην ενεργειακή ασφάλεια των δυτικών κρατών από μια ενδεχόμενη κεντρική ένταξη στην ιρανική σφαίρα επιρροής.
- Η δυνατότητα πολιτισμικής προβολής ισχύος της Ισλαμικής Δημοκρατίας του Ιράν στο συμπαγή σιτικό πληθυσμό του γειτονικού Αζερμπαϊτζάν, καθώς και αμυντικής προβολής ισχύος στη Νότια Κασπία, και οι ενδεχόμενες επιπτώσεις των στην ενεργειακή τροφοδοσία των ευρωπαϊκών κρατών.

- Ο ρόλος των δομικών κοινωνικοοικονομικών προβλημάτων στο εσωτερικό του Ιράν, στην υπονόμευση της ηγεμονικής του θέσης και στον περιορισμό των αυτοκρατορικών του φιλοδοξιών στο Γεωπολιτικό Σύμπλοκο της Μέσης Ανατολής.

Παράρτημα χαρτών

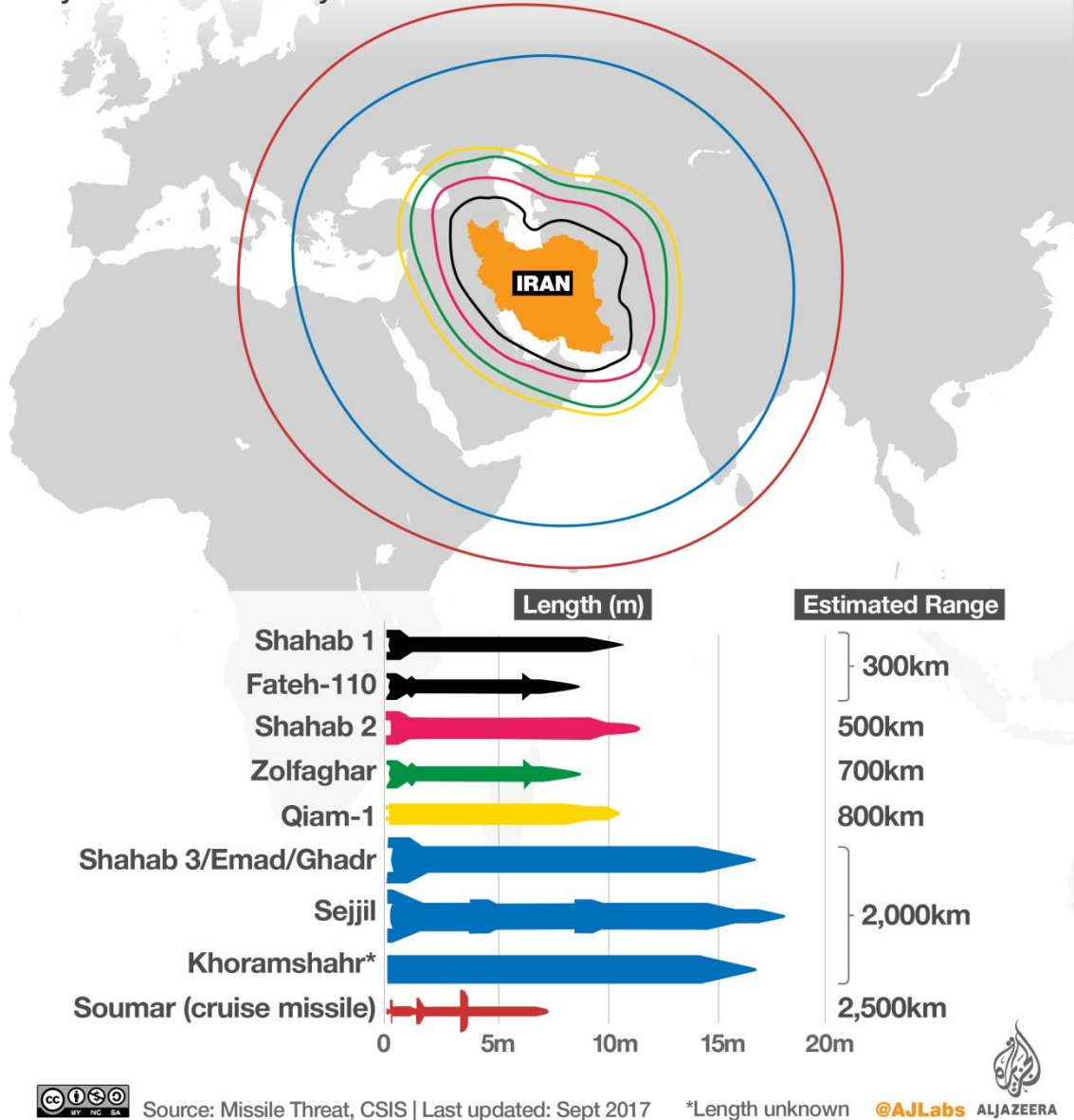
Χάρτης 1. Εμβέλεια ιρανικών βαλλιστικών συστημάτων μικρού και μεσαίου βλητικού

Χάρτης 2. Εμβέλεια ιρανικών βαλλιστικών συστημάτων από βάσεις στον Κόλπο

Iran's ballistic missiles

Iran has been working on its ballistic missile capabilities for the last three decades. These are some of the most prominent missiles used by the Iranian military.

Πηγή: <https://www.aljazeera.com/news/2017/10/iran-extend-2000km-ballistic-missile-range-171031135651513.html>

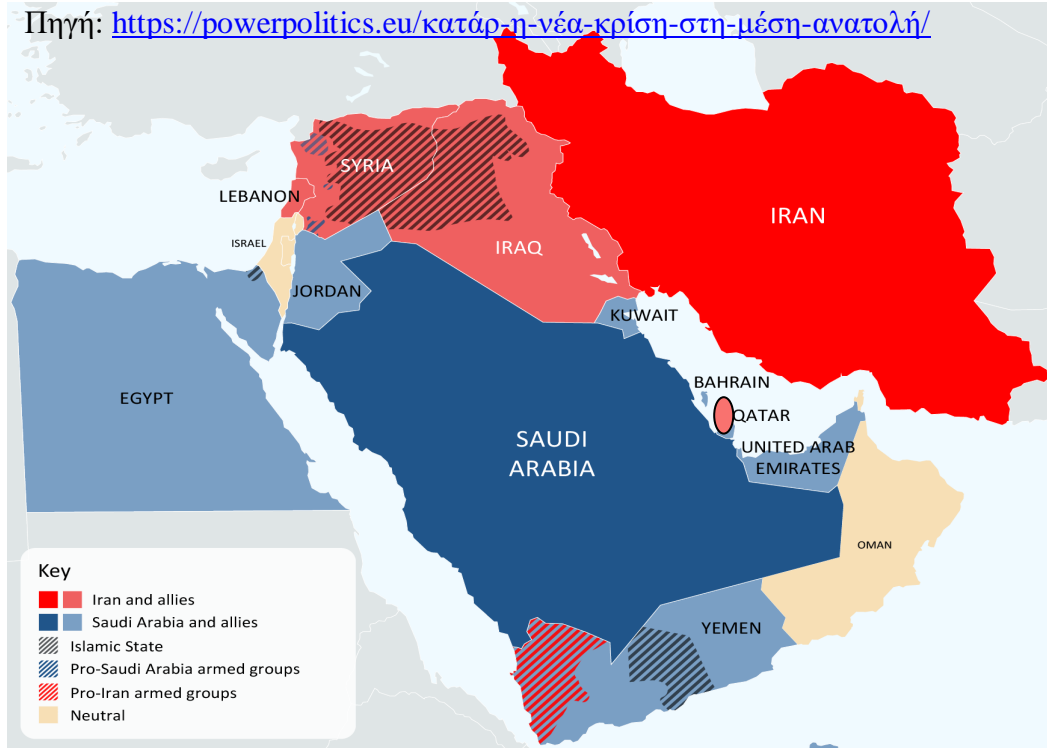
Χάρτης 3. Εμβέλεια ιρανικών στρατηγικών και υποστρατηγικών πυραυλικών συστημάτων

Χάρτης 4. Ιρανικές βάσεις εκτόξευσης βαλλιστικών πυραύλων και πυραύλων cruise

Χάρτης 5. Κύριοι λιμένες και ναυτικές βάσεις Αραβοπερσικού Κόλπου

Χάρτης 6. Φίλοι και ανταγωνιστικοί προς το Ιράν αραβικοί δρώντες

Πηγή: http://iakovosal.blogspot.gr/2016/04/blog-post_72.html

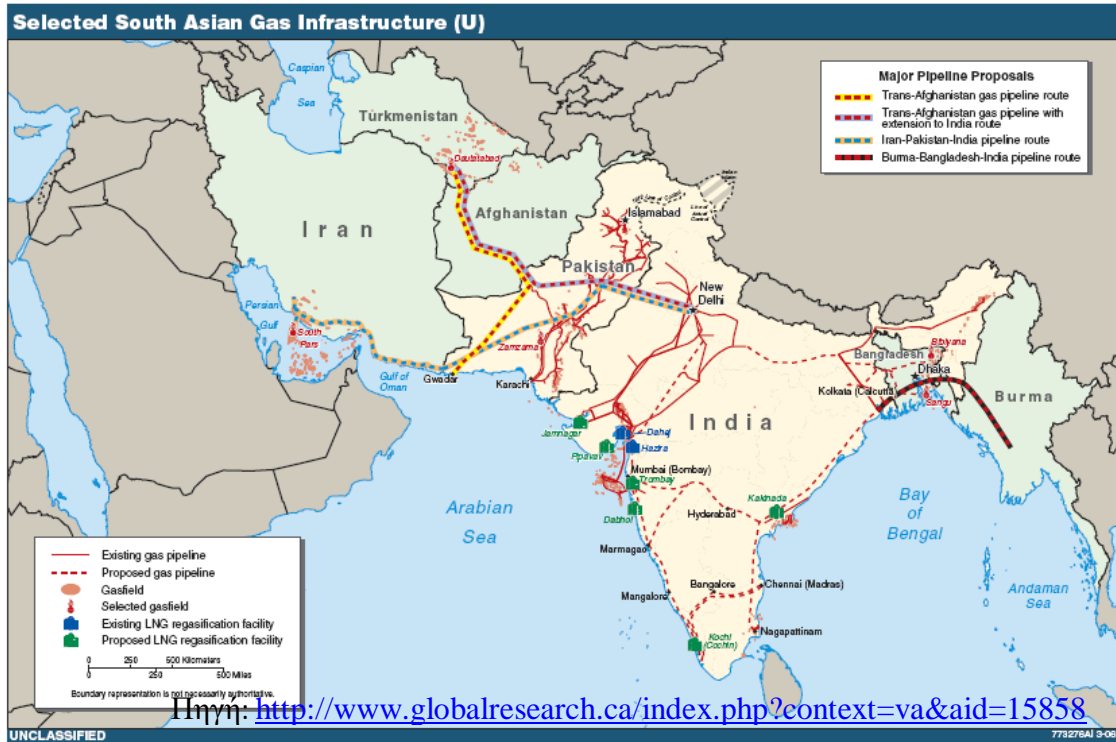
Χάρτης 7. Υφιστάμενοι και κατασκευαζόμενοι αγωγοί πετρελαίου στα αραβικά κράτη της Μέσης Ανατολής

Χάρτης 8. Ισλαμικός Αγωγός ή Αγωγός Φιλίας

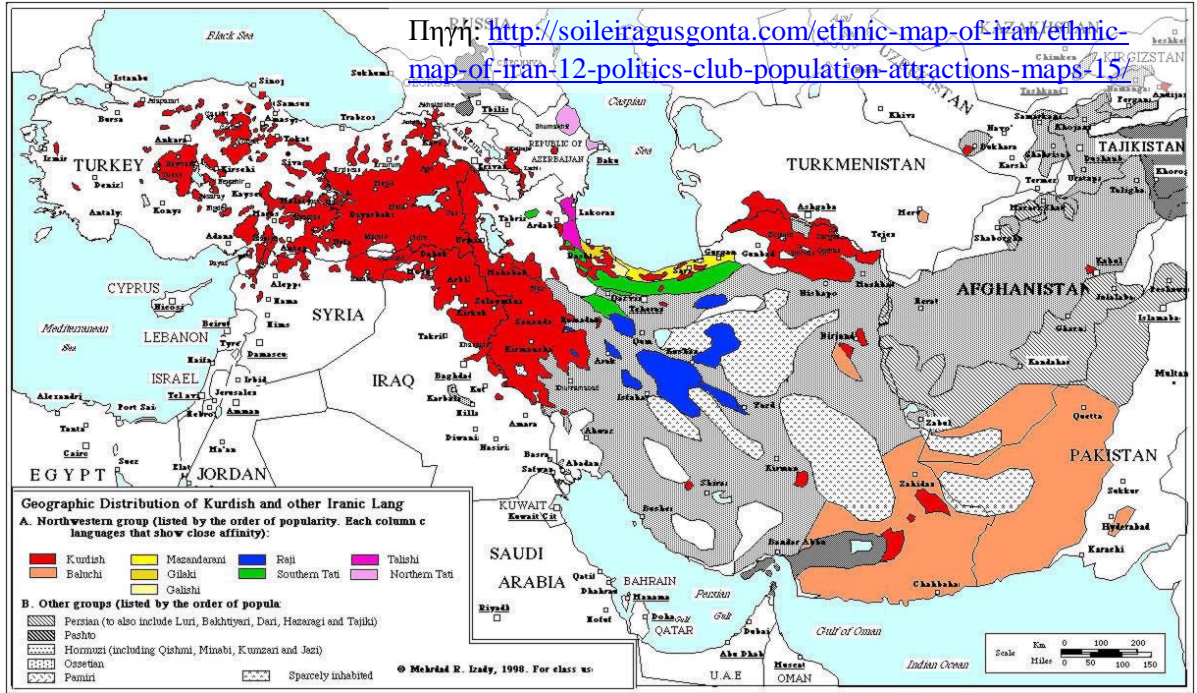
Χάρτης 9. Σχεδιαζόμενη αναδιάταξη συνόρων στη Μέση Ανατολή, σύμφωνα με τον R. Peters

Χάρτης 10. Ενεργειακή διασύνδεση Ιράν-Πακιστάν-Ινδίας με τον Αγωγό Ειρήνης

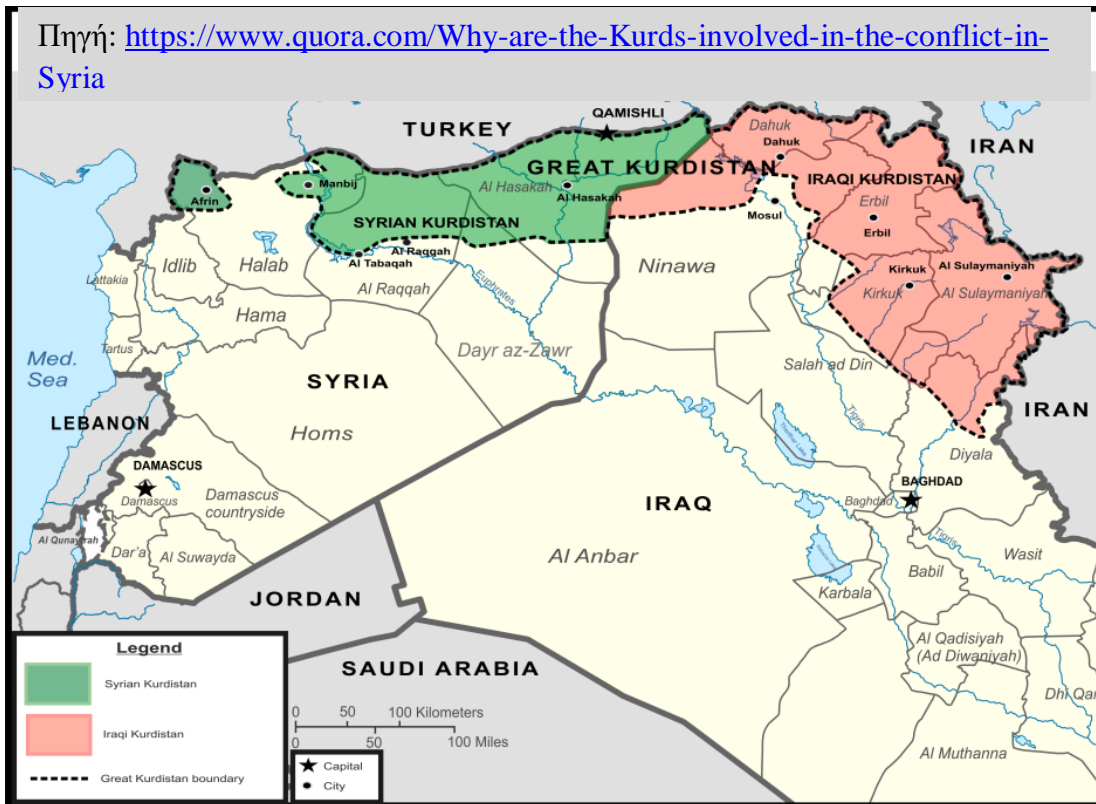

Χάρτης 11. Χερσαίος και θαλάσσιος «σύγχρονος δρόμος του μεταξίου»

Πηγή: <https://www.youtube.com/watch?v=Qd2r8AuJD-Q>

Χάρτης 12. Κατανομή ιρανικών εθνοτικών ομάδων και φύλων της Μέσης Ανατολής

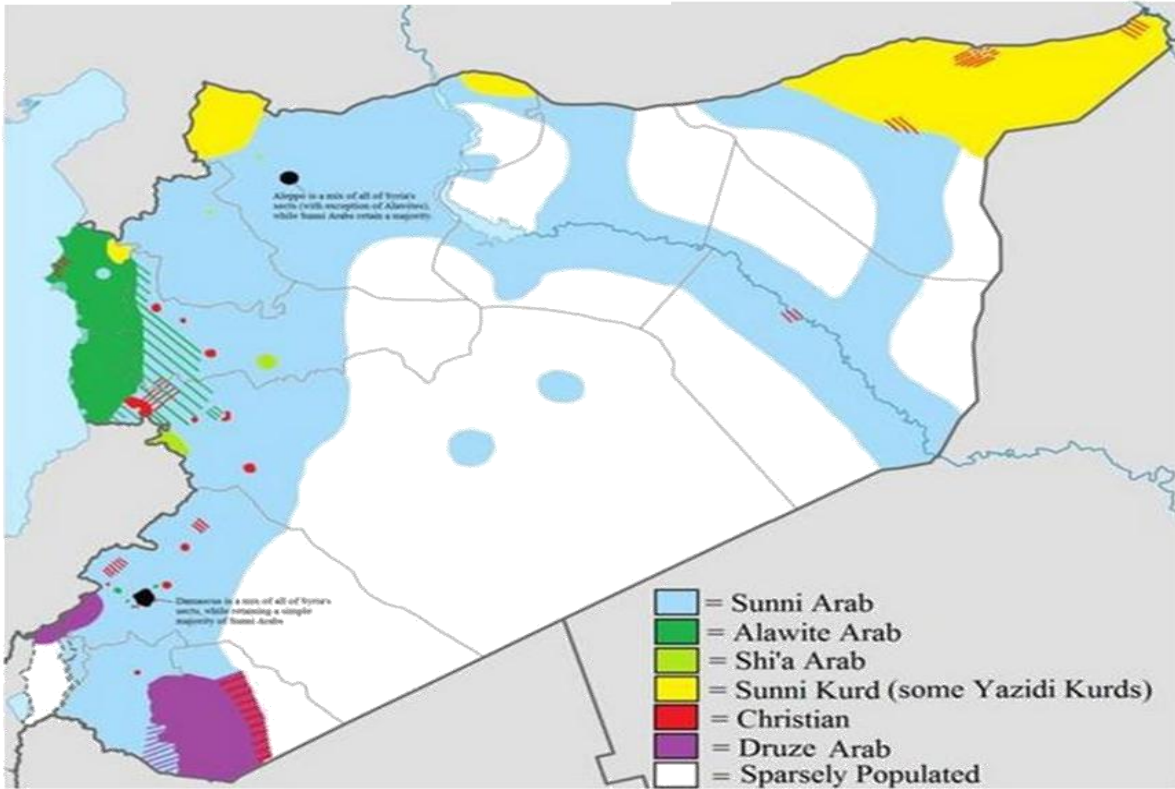
Χάρτης 13. Περιοχές της Συρίας και του Ιράκ όπου κυριαρχούν πληθυσμιακά οι Κούρδοι

Πηγή: <https://www.inlander.com/Bloglander/archives/2017/10/23/kootenai-county-gops-next-resolution-stopping-the-us-from-waging-war-in-yemen>

Χάρτης 14. Περιοχές υπό τον έλεγχο των ανταρτών Χούτι στη Β/Δ Υεμένη

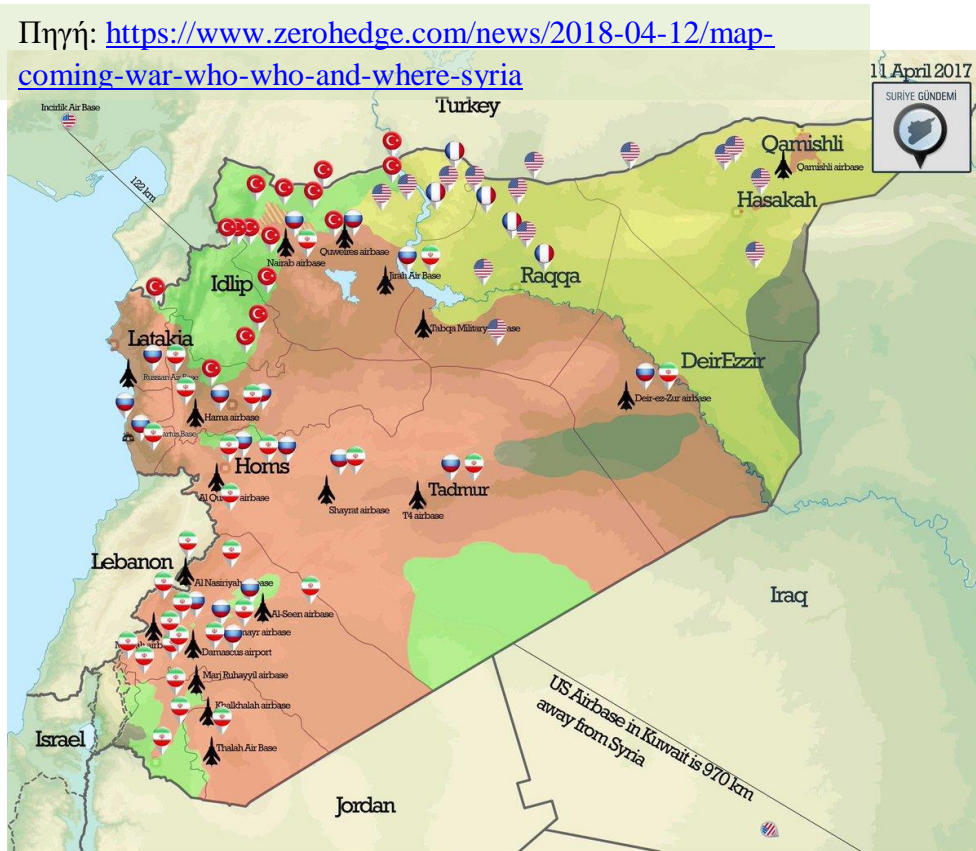

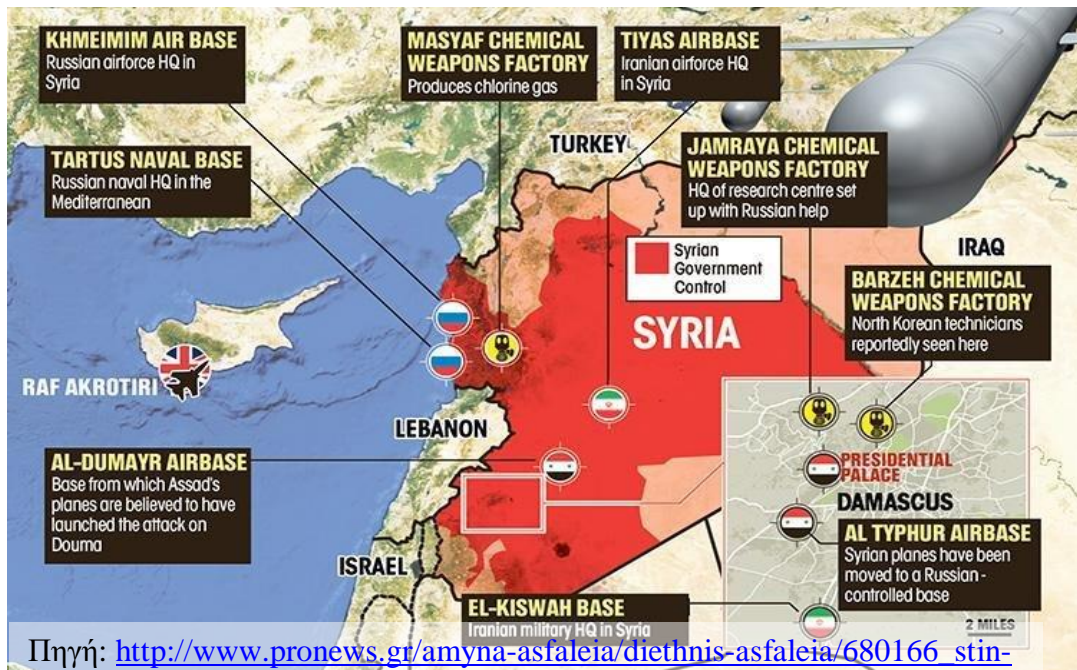
Πηγή: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Syria_Ethnoreligious_Map.png

Χάρτης 15. Κατανομή θρησκευτικών δογμάτων στη συριακή επικράτεια

Πηγή: <https://www.zerohedge.com/news/2018-04-12/map-coming-war-who-who-and-where-syria>

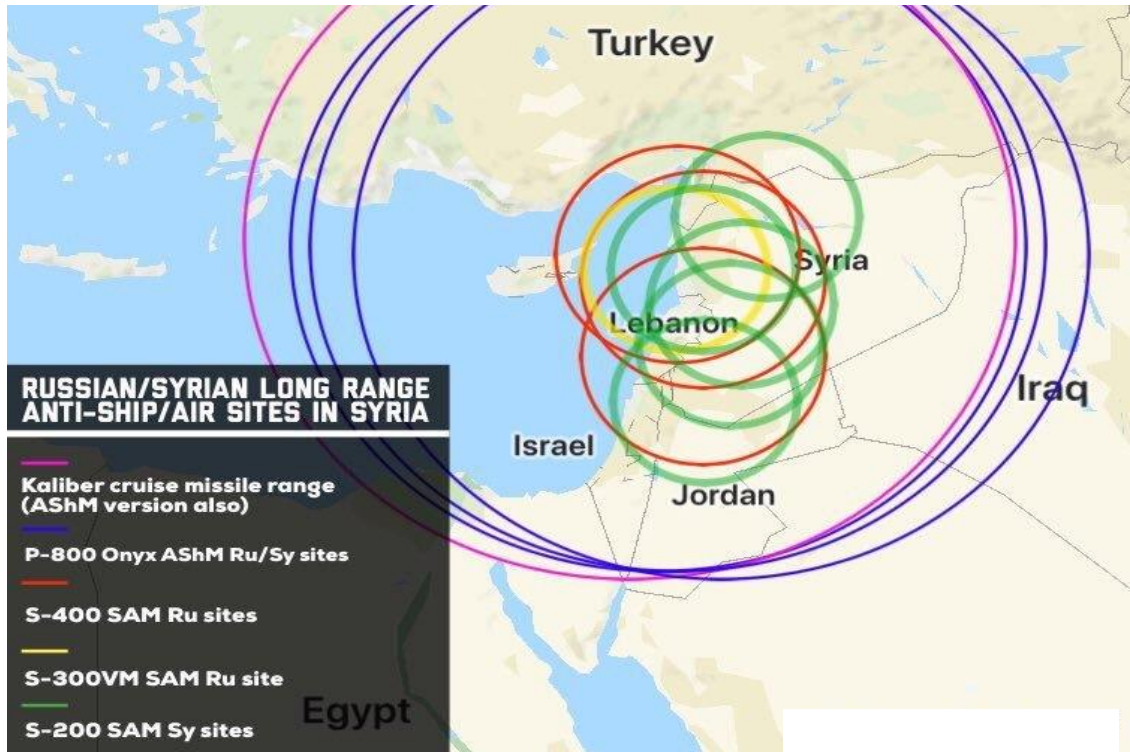

Χάρτης 16. Στρατιωτική κατάσταση στη Συρία

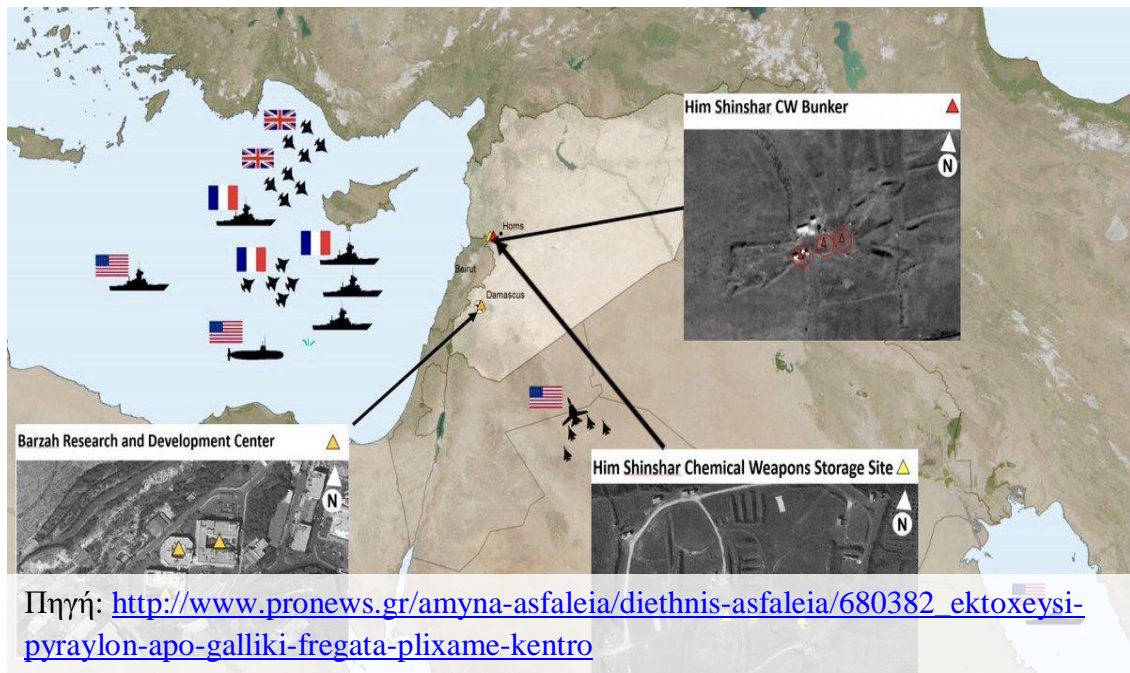

Χάρτης 17. Ρωσικές και ιρανικές βάσεις στη Συρία

Πηγή: http://www.pronews.gr/amyna-asfaleia/diethnis-asfaleia/680314_eikona-ayto-einai-o-tholos-apagoreysis-tis-rosias-sti-syria

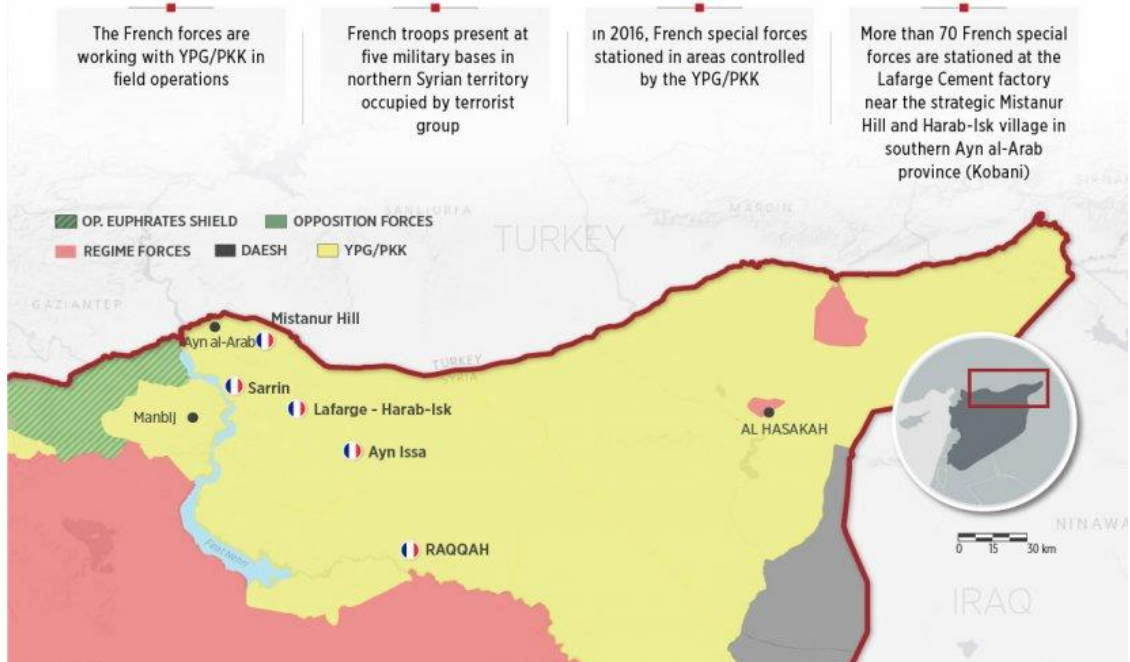
Χάρτης 18. Ρωσική και συριακή αεράμυνα και άμυνα κατά πλοίων στο Λεβάντε

Πηγή: http://www.pronews.gr/amyna-asfaleia/diethnis-asfaleia/680382_ektoxeysi-pyraylon-apo-galliki-fregata-plexame-kentro

Χάρτης 19. Αεροναυτικές δυνάμεις των ΗΠΑ, ΗΒ, Γαλλίας στην Ανατολική Λεκάνη της Μεσογείου

FRENCH MILITARY COOPERATING WITH YPG/PKK TERRORISTS

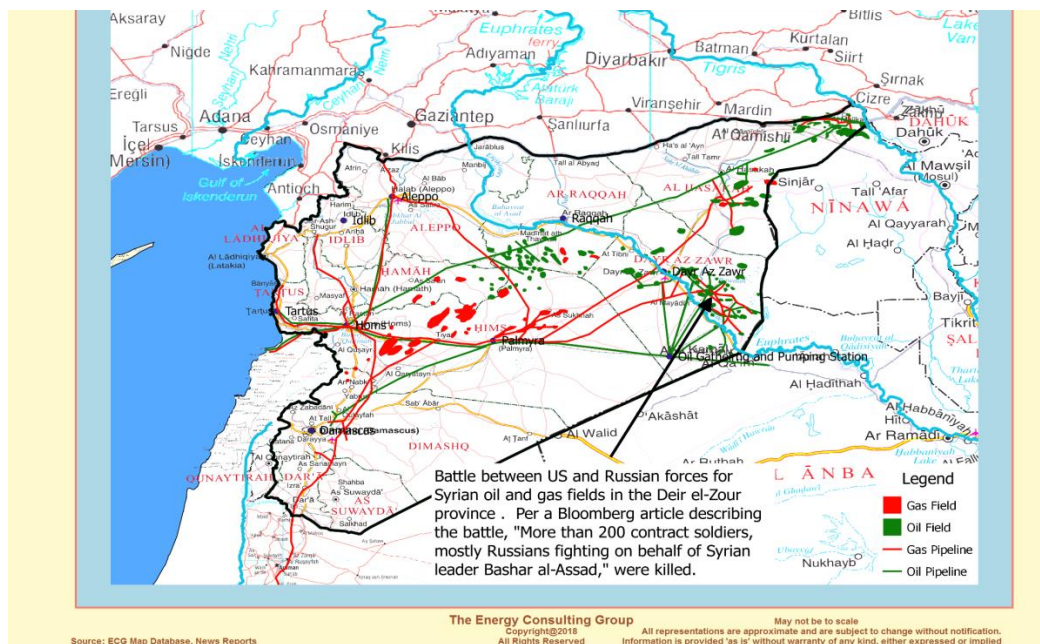
Πηγή: http://www.pronews.gr/amyna-asfaleia/diethnis-asfaleia/677771_protoselido-sta-toyrkika-mme-i-eisodos-tis-gallias-stin

Χάρτης 20. Γαλλικές στρατιωτικές εγκαταστάσεις στη ΒΑ Συρία

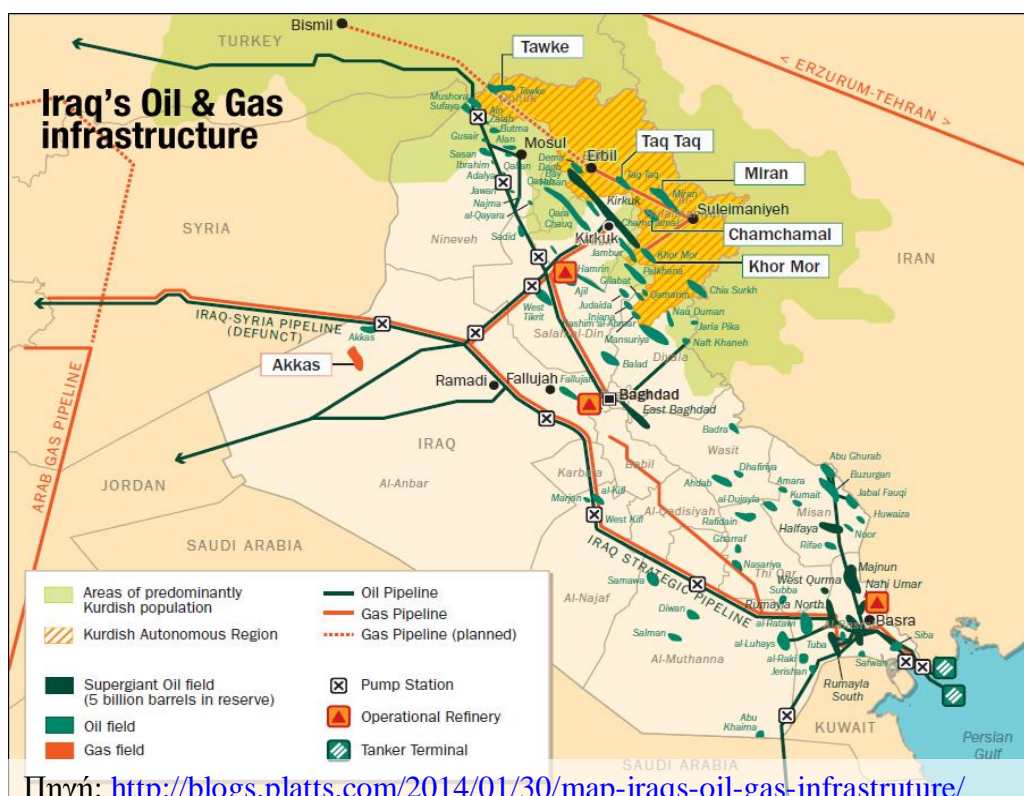

Χάρτης 21. Ναυτικές και Αεροπορικές στρατιωτικές βάσεις στον Αραβοπερσικό

Πηγή: http://energy-cg.com/MiddleEast/Middleeast_Thumbnails/Syria_USA_Russia_DirectBattle_Image1x1_Feb18_EnergyConsutlingGroup_web.png

Χάρτης 22. Ενεργειακά κοιτάσματα στη Συρία

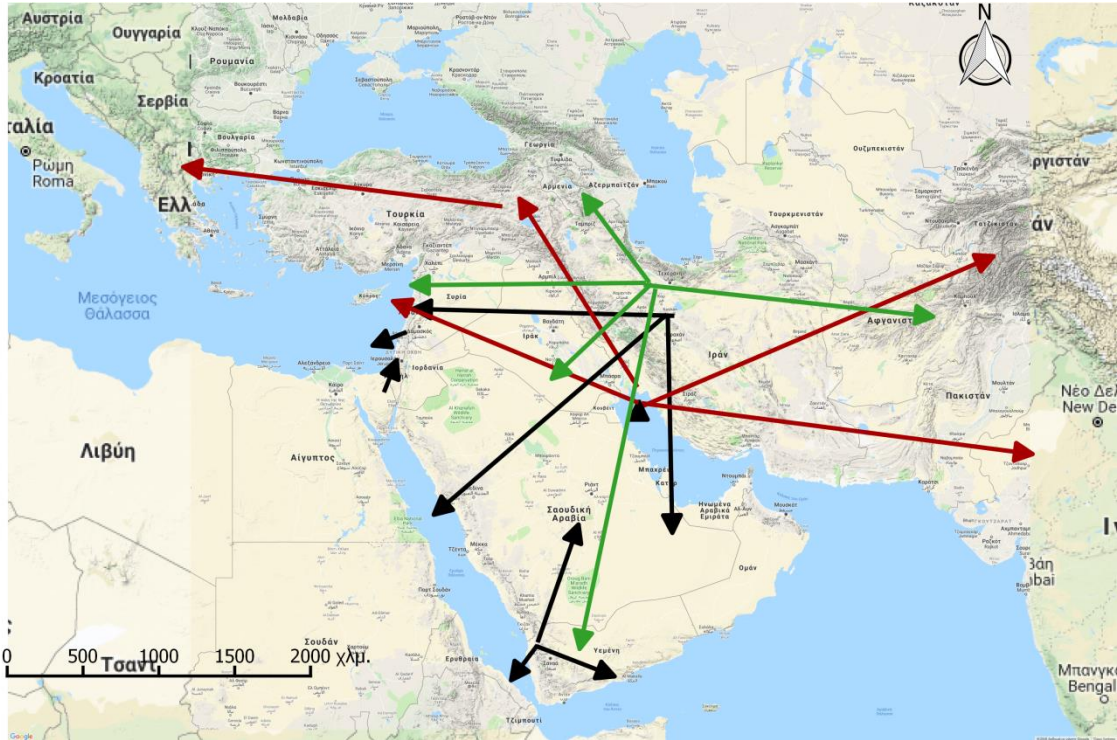

Χάρτης 23. Ενεργειακά κοιτάσματα και αγωγοί στο Ιράκ

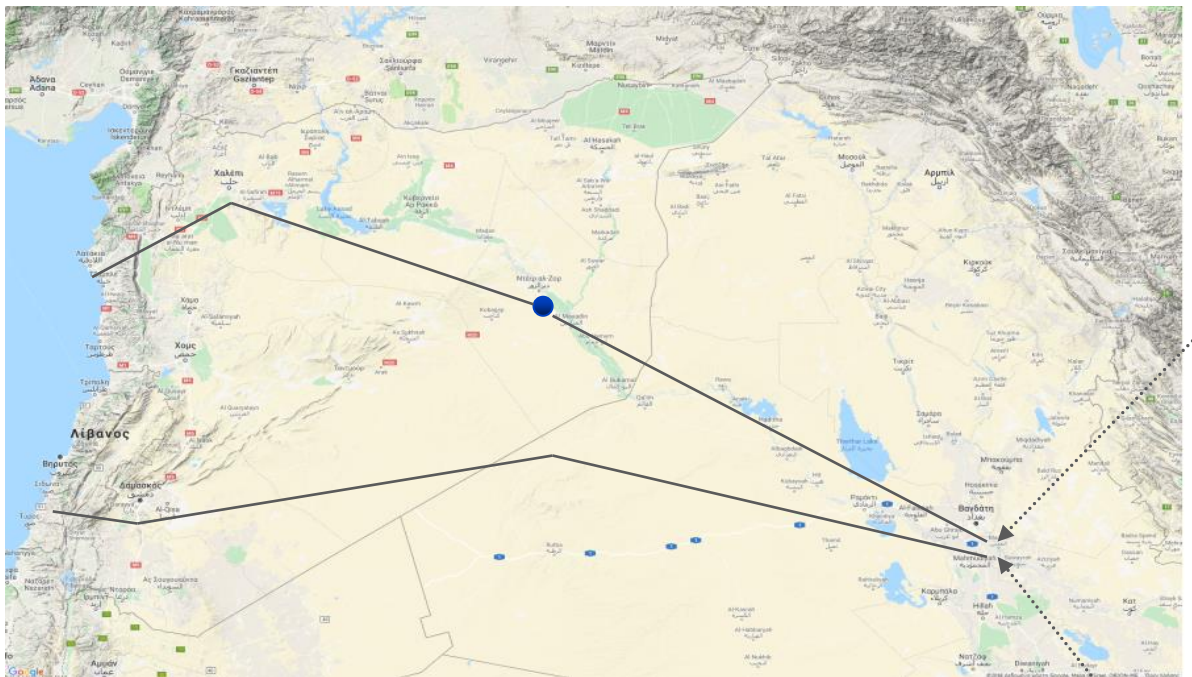

Πηγή: <https://en.wikipedia.org/wiki/Iran#/media/File:CIAIranKarteOelGas.jpg>

Χάρτης 24. Ενεργειακά κοιτάσματα στο Ιράν και τον Αραβοπερσικό Κόλπο

Χάρτης 25. Διανύσματα ιρανικής ισχύος στους τρεις εξεταζόμενους πυλώνες: με μαύρο ο αμυντικός, με κόκκινο ο οικονομικός και με πράσινο ο πολιτισμικός

Χάρτης 26. Κέντρο βάρους συστήματος Μέσης Ανατολής και σιτικό τόξο (ημισέληνος)

Βιβλιογραφία

Α. Ελληνόγλωσση

Γρίβας, Κωνσταντίνος., *Η Στρατηγική Ανόδος της Κίνας και η Γεωπολιτική του Πολέμου στη Μέση Ανατολή – Εισαγωγή στη Γεωγραφία των Πολεμικών Τεχνολογιών της Ασφάλειας και των Αφοπλισμών στην Ευρύτερη Μέση Ανατολή και την Ασία*, Λιβάνης, Αθήνα, 2013

Δωματιώτη, Ξανθίπη Μ., «Μελέτη και προσδιορισμός του σύνθετου δείκτη της «προβολής της αμυντικής ισχύος» στη γεωπολιτική ανάλυση του Αρκτικού Κύκλου», *Civitas Gentium*, Τόμος 5, Αριθμός 3, ΕΚΠΑ, Αθήνα, Ιουλ. 2017

Δωματιώτη, Ξανθίπη. Μ., «Η διεπιστημονική Προσέγγιση της Συστημικής Γεωπολιτικής Αναλύσεως», *Civitas Gentium*, Τόμος 5, Αριθμός 4, ΕΚΠΑ, Αθήνα, 2017, 149-157

Κουσκουβέλης Ηλίας. Ι. & Λίτσας Σπυρίδων. Ν., *Το Στρατηγικό Βάθος και η Τουρκία* (Επιμέλεια), Ποιότητα, Αθήνα, 2013

Κωτούλας, Ιωάννης Ε., «Εισαγωγή στην Γεωπολιτική της Επανάστασεως του 1821», *Civitas Gentium*, Τόμος 5, Αριθμός 4, ΕΚΠΑ, Αθήνα, 2017, 135-148

Ηλιόπουλος, Ηλίας., *Ζητήματα Γεωπολιτικής & Διπλωματίας Ναυτικών και Ηπειρωτικών Δυνάμεων στον Σύγχρονο Κόσμο*, Παπαζήσης, Αθήνα, 2008

Μάζης, Ιωάννης Θ., *Γεωπολιτική των Υδάτων στη Μέση Ανατολή*, Παπαζήσης, Αθήνα, 2001

Μάζης, Ιωάννης Θ. et al, *Γεωπολιτική Προσέγγιση για ένα νέο Ελληνικό Αμυντικό Δόγμα*, Παπαζήσης, Αθήνα, 2006

Μάζης, Ιωάννης Θ., *Η Γεωπολιτική της ευρύτερης Μέσης Ανατολής και η Τουρκία*, Λιβάνης, Αθήνα, 2008

Μάζης, Ιωάννης Θ., *Μεταθεωρητική κριτική Διεθνών Σχέσεων και Γεωπολιτικής*, Παπαζήσης, Αθήνα, 2012

Μάζης, Ιωάννης Θ., *Γεωγραφία του Ισλαμιστικού Κινήματος στη Μέση Ανατολή*, Παπαζήσης, Αθήνα, 2012

Μάζης, Ιωάννης Θ. et al, «Εφαρμογή απλών και σύνθετων δεικτών των τεσσάρων γεωπολιτικών πυλώνων στη μεθοδολογία της Συστημικής Γεωπολιτικής Αναλύσεως: η περίπτωση της Συρίας», *Civitas Gentium*, Τόμος 5, Αριθμός 2, ΕΚΠΑ, Αθήνα, Απρ. 2017

Μάζης, Ιωάννης Θ., *Γεωπολιτικά ζητήματα στην Ευρύτερα Μέση Ανατολή και την Μεσόγειο Τόμος I*, Λειμών, Αθήνα, 2017

Μάζης, Ιωάννης Θ., *Γεωπολιτικά ζητήματα στην Ευρύτερα Μέση Ανατολή και την Μεσόγειο Τόμος II*, Λειμών, Αθήνα, 2018

B. Ξενόγλωσση

Mazis, Ioannis Th., «Geopolitics Of Hydrocarbons in the South-Eastern Mediterranean: Greek-Israeli-Cypriot Relations And The Importance Of The EEZ Of Kastelorizo», *Civitas Gentium* Τόμος 3, Αριθμός 1, ΕΚΠΑ, Αθήνα, 2013, 51-57

Mazis, Ioannis Th., & Sgouros, Georgios A., «Geopolitics Of Energy in the Kastelorizo-Cyprus-Middle East Complex, Based On Existing Geophysical And Geological Indications Of Hydrocarbon Deposits», *Civitas Gentium*, Τόμος 3, Αριθμός 1, ΕΚΠΑ, Αθήνα, 2013, 74-99

Mazis, Ioannis Th., «Geopolitical analysis of the russo-american energy antagonism in the sub-system of the Balkans in the greater system of the Mediterranean», *Civitas Gentium*, Τόμος 5, Αριθμός 4, ΕΚΠΑ, Αθήνα, 2017, 27-34

Mazis, Ioannis Th., & Troulis Markos, «Geopolitical realities in the Greece-Cyprus dipole, Solutions and Alibis», *Civitas Gentium*, Τόμος 5, Αριθμός 4, ΕΚΠΑ, Αθήνα, 2017, 193-199

Γ. Επιστημονικές επιθεωρήσεις κι επίσημες αναφορές

Γρίβας, Κωνσταντίνος, Διάλεξη στο ΠΜΣ Γεωπολιτικής Ανάλυσης, Γεωστρατηγικής Σύνθεσης Σπουδών Άμυνας & Διεθνούς Ασφάλειας, Α΄ Εξάμηνο, με θέμα: «Άνοδος Κίνας, τήξη πάγων στον Αρκτικό & πιθανότητα δημιουργίας Υπερευρασίας», 9/11/2016

Δενιόζος, Νικόλαος, Διάλεξη στο ΠΜΣ Γεωπολιτικής Ανάλυσης, Γεωστρατηγικής Σύνθεσης Σπουδών Άμυνας & Διεθνούς Ασφάλειας, Α΄ Εξάμηνο, με θέμα: «Ενεργειακή ασφάλεια – διασφάλιση σταθερής και ανεμπόδιστης ροής ενεργειακού ανεφοδιασμού – διαφοροποίηση προμηθευτών και διόδων μεταφοράς», 16/1/2017

Μάζης, Ιωάννης Θ., Διάλεξη στο ΠΜΣ Γεωπολιτικής Ανάλυσης, Γεωστρατηγικής Σύνθεσης Σπουδών Άμυνας & Διεθνούς Ασφάλειας, Α΄ Εξάμηνο, με θέμα: «Γεωπολιτική Ανάλυση 1: Η Μέθοδος στο πλαίσιο της Συστημικής Γεωπολιτικής Αναλύσεως: μια πρόταση θεωρητικής διανυσματικής προσέγγισης», 23/11/2016

Μάζης, Ιωάννης Θ., Σεμινάριο στο ΠΜΣ Γεωπολιτικής Ανάλυσης, Γεωστρατηγικής Σύνθεσης Σπουδών Άμυνας & Διεθνούς Ασφάλειας, Γ΄ Εξάμηνο, με θέμα: «Η χρήση της Συστημικής Γεωπολιτικής Ανάλυσης ως επιστημονικής μεθοδολογίας των μεταπτυχιακών διπλωματικών εργασιών», 15/11/2018

Δ. Ηλεκτρονικές πηγές

<http://www.globalresearch.ca/index.php?context=va&aid=15858>

Nazemroaya Mahdi D., «*Destabilizing Baluchistan, Fracturing Pakistan. The Triangle of Jundallah, the Taliban, and Sipah-e-Sahaba*», Global Research, 2/11/2009 (2/3/2018)

<http://www.foreignaffairs.gr/articles/68987/ioannis-th-mazis/oi-neoi-moxloi-ekselikseon-sti-mesi-anatoli>

Μάζης, Ιωάννης Θ., «*Οι νέοι μοχλοί εξελίξεων στη Μέση Ανατολή*», Foreign Affairs the Hellenic Edition, 10/10/2012 (11/11/2017)

<http://www.understandingwar.org/report/iranian-strategy-syria>

Fulton Will, Holiday Joseph & Wyer Sam, «*Iranian Strategy in Syria*», Institute for the Study of War, 31/5/2013 (5/2/2018)

<https://energypress.gr/news/o-polemos-ton-agogon-stin-notioanatoliki-mesogeio>

Πιτατζής Αθανάσιος, «Ο πόλεμος των αγωγών στη Νοτιοανατολική Μεσόγειο», energypress, 15/10/2014 (13/5/2018)

<http://gr.euronews.com/2015/03/31/global-perspectives-on-yemen-overview>

Δρούγκα Νικολέτα, «Ο εμφύλιος στην Υεμένη και οι γεωπολιτικές ισορροπίες», euronews, 31/3/2015 (2/4/2018)

<http://www.kathimerini.gr/811099/article/epikairothta/kosmos/h-polysyn8eth-diene3h-meta3y-soynitwn---siitwn>

Black Ian/ The Guardian, *Η πολυσύνθετη διένεξη μεταξύ σουνιτών – σιιτών*, Η Καθημερινή, 11/4/2015 (3/4/2018)

<https://www.thenational.ae/world/joint-missile-defence-is-target-for-gulf-arab-countries-1.642680>

Khan Taimur, «*Joint missile defence is target for Gulf Arab countries*», The National, 2/10/2015, (17/3/2018)

<https://www.theguardian.com/environment/earth-insight/2013/aug/30/syria-chemical-attack-war-intervention-oil-gas-energy-pipelines>

Nafeez Ahmed, «*Syria intervention plan fueled by oil interests, not chemical weapon concern*», The Guardian, 7/10/2015 [30.8.2013], (17/3/2018)

<http://www.tovima.gr/world/article/?aid=767349>

Μποζανίνου Τάνια, «*Σαουδική Αραβία - Ιράν: Τιτανομαχία στη Μέση Ανατολή*», Το Βήμα, 10/1/2016 (13/1/2018)

<https://www.bp.com/content/dam/bp/pdf/energy-economics/statistical-review-2016/bp-statistical-review-of-world-energy-2016-full-report.pdf>

BP Statistical Review of World Energy June 2016, 31/6/2016 (14/3/2018)

<http://www.foreignaffairs.gr/articles/70957/mohsen-m-milani/i-aboli-symmaxia-toy-iran-me-tin-rosia>

Mohsen M. Milani, «*Η άβολη συμμαχία του Ιράν με τη Ρωσία. Το πλαίσιο της συνεργασίας τους στη Συρία*», Foreign Affairs the Hellenic Edition, 07/09/2016 (20/11/2017)

https://ipfs.io/ipfs/QmXoypizjW3WknFiJnKLwHCnL72vedxjQkDDP1mXWo6uco/wiki/Iran's_missile_forces.html

Aerospace Force of the Army of the Gurdians of the Islamic Revolution, Wikipedia, 29/11/2016 (1/4/2018)

<https://www.terrorism-info.org.il/en/21104/>

«*Units and weapons shown at the show of strength*», The Meir Amit intelligence and Terrorism information Center, 6/12/2016, (29/5/2018)

<https://powerpolitics.eu/ομάν-και-ισλαμική-στρατιωτική-συμμαχ/>

Πλάκα Μαρία, «Ομάν Και Ισλαμική Στρατιωτική Συμμαχία: Προσπάθεια Εξισορρόπησης Μεταξύ Σαουδικής Αραβίας Και Ιράν», Powerpolitics, 1/3/2017

https://en.wikipedia.org/wiki/Houthi_insurgency_in_Yemen#Iran_and_Hezbollah

Houthi insurgency in Yemen, Wikipedia, Μάρτιος 2017 (19/4/2018)

<http://www.middleeasteye.net/news/iran-considering-deploying-ground-forces-counter-us-intervention-syria-reports-779276464>

MacDonald Alex, «*Iran considers deploying ground forces to counter US intervention in Syria*», Middle East Eye, 30/4/17 (16/5/2018)

https://www.huffingtonpost.gr/2017/06/06/eidhseis-diethnes-to-koitasma-aeriou-pou-moirazontai-to-qatar-kai-to-iran_n_16963908.html

Μαυραγάνης Κώστας, «*Το κοίτασμα αερίου που μοιράζονται το Κατάρ και το Ιράν και η διπλωματική κόντρα στη Μέση Ανατολή*», HuffPost Greece, 6/6/2017 (29/3/2018)

<https://powerpolitics.eu/κατάρ-η-νέα-κρίση-στη-μέση-ανατολή/>

Πανοπούλου Ιωάννα, «*Κατάρ: η νέα κρίση στη Μέση Ανατολή*», Power Politics, 15/6/2017 (19/12/2017)

https://el.wikipedia.org/wiki/Μπαντάρ_Αμπάς

Μπαντάρ Αμπάς, Βικιπαίδεια, 2 Ιουνίου 2017 (9/5/2018)

<https://www.theguardian.com/world/2017/jun/16/from-tehran-to-beirut-shia-militias-aim-to-firm-up-irans-arc-of-influence>

Chulov Martin, «*From Tehran to Beirut: Shia militias aim to firm up Iran's arc of influence*», The Guardian, 16/6/2017 (2/3/2018)

<http://www.foreignaffairs.gr/articles/71428/maria-fantappie-kai-cale-salih/oi-politikes-peri-to-dimopsifisma-gia-tin-koyrdiki-aneksartisia>

Fantappie Maria & Salih Cale, «*Οι πολιτικές περί το δημοψήφισμα για την κουρδική ανεξαρτησία*», Foreign Affairs the Hellenic Edition, 20/9/2017 (22/9/2017)

<https://www.globalresearch.ca/plans-for-redrawing-the-middle-east-the-project-for-a-new-middle-east/3882>

Nazemroaya Mahdi D., «*Plans for Redrawing the Middle East: The Project for a "New Middle East"*», Global Research, 25/9/2017 (10/10/2017)

<http://www.foreignaffairs.gr/articles/71439/colin-p-clarke/pos-metasximatizetai-to-isis>

Clarke Colin, «*Πώς μετασχηματίζεται το ISIS*», Foreign Affairs the Hellenic Edition, 28/9/2017, (10/10/2017)

<https://www.foreignaffairs.gr/articles/71440/ariane-m-tabatabai/to-iran-kai-oi-koyrdoi>

Tabatabai Ariane M., «*Το Ιράν και οι Κούρδοι. Τι σημαίνει το δημοψήφισμα για την Τεχεράνη*», Foreign Affairs the Hellenic Edition, 29/9/17 (10/10/2017)

<http://www.foreignaffairs.gr/articles/71453/anna-borshchevskaya/ta-synexisoyn-na-beltionontai-oi-sxeseis-rosias-s-arabias>

Borshchevskaya Anna, «*Θα συνεχίσουν να βελτιώνονται οι σχέσεις Ρωσίας-Σ. Αραβίας;*», Foreign Affairs the Hellenic Edition, 11/10/2017 (14/10/2017)

<http://www.foreignaffairs.gr/articles/71466/payam-mohseni-kai-sahar-nowrouzzadeh/i-epikindyni-allagi-toy-tramp-sxetika-me-to-iran>

Mohseni Payam & Nowrouzzadeh Sahar, «*Η επικίνδυνη αλλαγή του Τραμπ σχετικά με το Ιράν*», Foreign Affairs the Hellenic Edition, 17/10/2017 (23/10/2017)

<http://www.foreignaffairs.gr/articles/71478/charles-l-glaser-kai-rosemary-a-kelanic/petrelaio-kai-stratitotiki-stratigiki-ton-ipa>

Glaser Charles & Kelanic Rosemary A., «*Πετρέλαιο και στρατιωτική στρατηγική των ΗΠΑ*», Foreign Affairs the Hellenic Edition, 23/10/2017 (23/10/2017)

<https://www.foreignaffairs.gr/articles/71498/alex-vatanka/i-kina-flertarei-to-iran>

Vatanka Alex Vatanka, «*Η Κίνα φλερτάρει το Ιράν*», Foreign Affairs the Hellenic Edition, 06/11/2017 (11/11/2017)

<http://nationalinterest.org/feature/irans-new-missile-cap-offer-sham-23108>

Goldberg Richard & Talebu Behnam B., «*Iran's New Missile Cap Offer Is a Total Sham*», The National Interest, 8/11/2017 (17/3/2018)

<http://www.foreignaffairs.gr/articles/71503/toby-matthiesen/ekkatharisi-sto-riant>

Matthiesen Toby, «*Εκκαθάριση στο Ριάντ*», Foreign Affairs the Hellenic Edition, 9/11/2017 (11/11/2017)

<http://www.foreignaffairs.gr/articles/71505/behnam-ben-taleblu-kai-merve-tahiroglu/den-tairiazoun-enthousiasmoi-gia-to-koyrdistan>

Talebu Behnam B. & Tahiroglu Merve, «*Δεν ταιριάζουν ενθουσιασμοί για το Κουρδιστάν*», Foreign Affairs the Hellenic Edition, 10/11/2017 (11/11/2017)

<http://www.foreignaffairs.gr/articles/71522/bilal-y-saab/na-min-epitrapei-stoys-saoydarabes-na-apostatheropoiisoyn-ton-li>

Saab Bilal Y., «*Να μην επιτραπεί στους Σαουδάραβες να αποσταθεροποιήσουν το Λίβανο*», Foreign Affairs the Hellenic Edition, 21/11/2017 (24/11/2017)

<https://slpress.gr/diethni/giati-o-tramp-dorizei-tin-ierousalim/>

Λυκοκάπης Γιώργος, «*Γιατί ο Τραμπ «δωρίζει» την Ιερουσαλήμ*», SLpress, 7/12/2017 (15/1/2018)

<http://www.defence-point.gr/news/tachea-peripolika-krousis-sina-kala-oplismena-gia-tous-iranous-frourous>

Ταχεία περιπολικά κρούσης Σίνα, καλά οπλισμένα, για τους Ιρανούς “Φρουρούς”, Defence-point, 07/12/2017 (4/3/2018)

<https://www.offshore-technology.com/features/timeline-game-changing-gas-discoveries-eastern-mediterranean/>

Lo Chris, «*Timeline: game-changing gas discoveries in the eastern Mediterranean*», Offshore Technology, 13/12/2017 (4/5/2018)

<http://www.foreignaffairs.gr/articles/71557/dmitri-trenin/to-sxedio-toy-poytin-gia-tin-syria>

Trenin Dmitri, «*Το σχέδιο του Πούτιν για τη Συρία*», Foreign Affairs the Hellenic Edition, 14/12/2017 (18/12/2017)

<http://www.foreignaffairs.gr/articles/71561/meir-javedanfar/to-israil-xarassei-mia-%C2%ABkokkini-grammi%C2%BB-stin-syria>

Javedanfar Meir, «*Το Ισραήλ χαράσσει μια «κόκκινη γραμμή» στην Συρία*», Foreign Affairs the Hellenic Edition, 15/12/2017 (18/12/2017)

<http://www.foreignaffairs.gr/articles/71562/ioannis-th-mazis/i-geopolitiki-ton-roso-amerikanikon-energeiakon-antagonismon>

Μάζης Ιωάννης Θ., «*Η γεωπολιτική των ρωσο-αμερικανικών ενεργειακών ανταγωνισμών*», Foreign Affairs the Hellenic Edition, 17/12/2017 (18/12/2017)

<http://www.foreignaffairs.gr/articles/71572/melvyn-p-leffler/i-apatili-stratigiki-ethnikis-asfaleias-toy-trump>

Leffler Melvyn P., «*Η απατηλή στρατηγική εθνικής ασφάλειας του Trump*», Foreign Affairs the Hellenic Edition, 22/12/2017 (27/12/2017)

<http://www.foreignaffairs.gr/articles/71589/ariane-m-tabatabai/giati-oi-diadiloseis-dentha-allaksoyn-tin-eksoteriki-politiki-t>

Tabatai Ariane M., «*Γιατί οι διαδηλώσεις δεν θα αλλάξουν την εξωτερική πολιτική του Ιράν*», Foreign Affairs the Hellenic Edition, Foreign Affairs the Hellenic Edition, 7/1/18 (15/1/2018)

<http://www.foreignaffairs.gr/articles/71591/alex-vatanka/giati-oi-diadilotes-toy-iran-einai-toso-thymomenoi-me-ton-royxan>

Vatanka Alex, «*Γιατί οι διαδηλωτές του Ιράν είναι τόσο θυμωμένοι με τον Ρουχανί*», Foreign Affairs the Hellenic Edition, 9/1/2018 (15/1/2018)

<https://pdfs.semanticscholar.org/0182/c51b4d765ae54f8f25c97ad98e3d70401c0a.pdf>

Kopp Carlo, «*Iran – assessing the threat*», Semantic Scholar, 10/1/2018

<http://www.foreignaffairs.gr/articles/71606/ali-vaez/mporei-i-eyropi-na-sosei-tin-symfonia-me-to-iran>

Vaez Ali, «*Μπορεί η Ευρώπη να σώσει την συμφωνία με το Ιράν;*», Foreign Affairs the Hellenic Edition, 17/1/2018 (18/1/2018)

<http://www.foreignaffairs.gr/articles/71613/aaron-stein/i-toyrkiki-epithesi-stin-afrin-kai-to-mellon-tis-amerikis-stin-s>

Stein Aaron, «*Η τουρκική επίθεση στην Afrin και το μέλλον της Αμερικής στην Συρία*», Foreign Affairs the Hellenic Edition, 24/1/2018 (30/1/2018)

<http://www.foreignaffairs.gr/articles/71629/behnam-ben-taleblu/ti-mporei-na-mathei-i-oyasingkton-apo-tis-diadiloseis-sto-iran>

Talebu Behnam B., «*Τι μπορεί να μάθει η Ουάσιγκτον από τις διαδηλώσεις στο Ιράν*», Foreign Affairs the Hellenic Edition, 6/2/2018 (9/2/2018)

<http://www.defence-point.gr/news/maziki-paragogi-ucav-mohajer-6-apo-tous-iranous>

Μαζική παραγωγή UCAV, Mohajer 6, από τους Ιρανούς, Defence-point, 06/02/2018 (8/2/2018)

<http://www.foreignaffairs.gr/articles/71633/aleksandros-th-dribas-kai-dimitrios-tsailas/i-rosiki-politiki-sti-mesi-anatoli>

Δρίβας Αλέξανδρος & Τσαϊλάς Δημήτριος, «*Η ρωσική πολιτική στη Μέση Ανατολή*», Foreign Affairs the Hellenic Edition, 8/2/2018 (9/2/2018)

<http://www.defence-point.gr/news/maziki-paragogi-ucav-mohajer-6-apo-tous-iranous>

Μαζική παραγωγή UCAV, Mohajer 6, από τους Ιρανούς, Defence-point, 06/02/2018 (8/2/2018)

<https://oilprice.com/Energy/Natural-Gas/An-Eastern-Mediterranean-Offshore-Gas-War-Is-Brewing.html>

Widdershoven Cyril, «*An Eastern Mediterranean Offshore Gas War Is Brewing*», OilPrice, 14/2/2018 (6/5/2018)

<https://www.bloomberg.com/news/articles/2018-02-19/noble-delek-sign-15-billion-deal-to-export-israel-gas-to-egypt>

Wainer David & Benmeleh Yaacov, «*Israel-Egypt \$15 Billion Gas Deal Boosts Energy Hub Prospects*», Bloomberg, 20/2/2018 (27/2/2018)

<http://www.foreignaffairs.gr/articles/71655/mara-karlin/o-eperxomenos-polemos-toy-israil-me-tin-xezmpolax>

Karlin Mara, «*Ο επερχόμενος πόλεμος του Ισραήλ με την Χεζμπολάχ*
Μια νέα σύγκρουση ίσως να είναι αναπόφευκτη», 22/2/2018 (24/2/2018)

<https://www.globalfirepower.com/countries-listing-middle-east.asp>

Middle Eastern Powers Ranked by Military Strength, GFP, 25/2/2018 (14/3/2018)

<https://www.chevron.com/worldwide>

chevron worldwide (14/3/2018)

<http://www.foreignaffairs.gr/articles/71671/peter-salisbury/oikodomisi-tis-eirinis-stin-yemeni-apo-to-miden>

Salisbury Peter., «Οικοδόμηση της ειρήνης στην Υεμένη από το μηδέν», Foreign Affairs the Hellenic Edition, 2/3/2018 (6/3/2018)

<http://www.foreignaffairs.gr/articles/71674/aaron-stein/asynartisia-stratigikon-stin-syria>

Stein Aaron, «Ασυναρτησία στρατηγικών στη Συρία», Foreign Affairs the Hellenic Edition, 5/3/2018 (6/3/2018)

https://en.wikipedia.org/wiki/Abbasid_Caliphate

Abbasid Caliphate/History, Wikipedia, (29/3/2018)

<http://www.defence-point.gr/news/proothimena-fylakia-kataskevasan-i-amerikani-sta-synora-syria-irak>

Προωθημένα φυλάκια κατασκεύασαν οι Αμερικανοί στα σύνορα Συρίας-Ιράκ, Defence-point, 31/3/2018 (7/4/2018)

<https://southfront.org/iran-emerging-as-a-global-force/>

Nilsen Dennis, «*Iran: Emerging as a Global Force*», South Front, 6/4/2018 (21/5/2018)

<https://www.independent.co.uk/news/uk/home-news/uk-bahrain-military-base-juffair-royal-navy-mina-salman-middle-east-hms-queen-elizabeth-a8291486.html>

Stubley Peter, «UK opens permanent military base in Bahrain to strengthen Middle East presence», Independent, 6/4/2018

<http://www.defence-point.gr/news/geopolitiki-tis-energias-sti-syriaki-krisi-syngkrousi-gia-agogous-ke-fragmata>

Δήμου Αντωνία, «Γεωπολιτική της Ενέργειας στη συριακή κρίση: Σύγκρουση για αγωγούς και για φράγματα...», Defence-point, 8/4/2018 (13/5/2018)

<https://www.marineinsight.com/shipping-news/houthi-attack-on-saudi-oil-tanker-incident-analysis-report/>

Houthi Attack On Saudi Oil Tanker – Incident Analysis Report, marine insight, 13/4/2018 (16/4/2018)

<http://www.liberal.gr/arthro/199578/apopsi/arthra/to-isonapochairetistiriosin-ctupima-ton-ipa-ou-isonskeletossin-tis-Sykes-Picot-kai-i-sunechisi-tou-mesanatolikou-matrixi.html>

Κοψαχειλής Βασίλειος, «Το «αποχαιρετιστήριο» χτύπημα των ΗΠΑ, ο «σκελετός» της Sykes-Picot, και η συνέχιση του Μεσανατολικού matrix...», Liberal, 14/4/2018, (26/4/2018)

<http://www.defence-point.gr/news/sok-stin-agkyra-ta-550-ekat-dol-gia-tin-enischysiton-kourdon-tis-syrias-apo-tis-ipa>

ΣΟΚ στην Αγκυρα τα 550 εκατ. δολ. για την ενίσχυση των Κούρδων της Συρίας από τις ΗΠΑ, Defence-point, 18/04/2018 (19/4/2018)

<https://slpress.gr/diethni/pyrhnikh-ekplhkh-proetoimazei-iran/>

Πυρηνική έκπληξη προετοιμάζει το Ιράν στο Φόρντο;, SLpress, 4/5/2018 (4/5/2018)

<https://slpress.gr/diethni/hezmpolah-siitikos-kloios-israhl/>

Χεζμπολάχ και σιιτικός κλοιός γύρω από το Ισραήλ, SLpress, 7/5/2018 (9/5/2018)

<https://www.nytimes.com/2018/05/08/us/politics/trump-iran-nuclear-deal-news-analysis-.html>

Sanger, David E. & Kirkpatrick David D., «*Behind Trump's Termination of Iran Deal Is a Risky Bet*», The New York Times, 8/5/2018 (9/5/2018)

<https://slpress.gr/diethni/oi-prwtes-epiptwseis-apo-tin-apofasi-tramp/>

Οι πρώτες επιπτώσεις από την απόφαση Τραμπ για το Ιράν, SLpress, 9/5/2018 (9/5/2018)

<https://slpress.gr/diethni/i-proseggisi-trump-makron-kai-oi-dynameis-tis-thalassas/>

Τασιόπουλος Μένιος, «*Η προσέγγιση Τραμπ-Μακρόν και οι «δυνάμεις της θάλασσας*», SLpress, 10/5/2018 (15/5/2018)

<https://slpress.gr/diethni/mporei-i-ee-na-kalypsi-to-keno-pou-afinei-o-trump/>

Χρήστου Δημήτρης, «*Μπορεί η ΕΕ να καλύψει το κενό που αφήνει ο Τραμπ;*», SLpress, 11/5/2018 (11/5/2018)

<https://slpress.gr/diethni/chezmpola-stratigiko-agkathi-sta-plevra-tou-israih/>

Λυκοκάπης Γιώργος, «*Χεζμπολάχ: στρατηγικό αγκάθι στα πλευρά του Ισραήλ*», SLpress, 12/5/2018 (13/5/2018)

<https://www.foreignaffairs.gr/articles/71773/seyed-hossein-mousavian/i-stratigiki-katastrofi-tis-apoxorisis-apo-tin-symfonia-me-to-ir>

Mousavian Seyed H., «*Η στρατηγική καταστροφή της αποχώρησης από την συμφωνία με το Ιράν*», Foreign Affairs the Hellenic Edition, 11/5/2018 (17/5/2018)

<https://slpress.gr/diethni/i-mesi-anatoli-diolisthainei-se-pliri-polemo/>

Λυκοκάπης Γιώργος, «*Η Μέση Ανατολή διολισθαίνει σε «πλήρη πόλεμο*», SLpress, 17/5/2018 (17/5/2018)

<https://eadaily.com/en/news/2018/05/18/iran-to-give-gas-to-chinese-hands>

Iran to give gas to Chinese hands, EurAsia Daily, 18/5/2018 (20/5/2018)

<http://www.foreignaffairs.gr/articles/71783/james-fromson-kai-stein-simon/to-telos-tis-symfonias-toy-iran-isos-apostatheropoiisei-to-irak>

Fromson James & Simon Steven, «*Το τέλος της συμφωνίας του Ιράν ίσως αποσταθεροποιήσει το Ιράκ - Τι σημαίνει για την Βαγδάτη η αμερικανο-ιρανική αντιπαλότητα*», Foreign Affairs the Hellenic Edition, 20/05/2018 (22/5/2018)

<https://hellasjournal.com/2018/05/i-megali-efkeria-ti-ennoi-o-pobeo-otan-omili-gia-stratigiko-dialogo-me-tin-athina/>

Ιγνατίου Μιχάλης, «*Η μεγάλη ευκαιρία: Τι εννοεί ο Πομπέο όταν ομιλεί για “στρατηγικό διάλογο” με την Αθήνα*», 22/5/2018 (23/5/2018)

<http://www.defence-point.gr/news/iran-icbm-me-prokalymma-to-diastrima-kai-pyraulous-mesou-velinekous>

Ιράν: ICBM με προκάλυμμα το διάστημα και πυραύλους μέσω βεληνεκούς;, Defence-point, 25/05/2018 (25/5/2018)

<https://slpress.gr/diethni/al-santr-o-klhrikos-pou-fovatai-h-texeranh/>

Λυκοκάπης Γιώργος, «*Αλ Σαντρ: Ο κληρικός που φοβάται η Τεχεράνη*», SLpress, 25/5/2018 (26/5/2018)

<https://slpress.gr/diethni/o-trump-vlepei-ti-mesi-anatoli-me-ta-matia-tou-israih/>

Λυγερός Σταύρος, «*Ο Τραμπ βλέπει τη Μέση Ανατολή με τα μάτια του Ισραήλ*», SLpress, 25/5/2018 (26/5/2018)

<http://www.defence-point.gr/news/chamas>

Χαμάς & Ισλαμική Τζιχάντ: Εμείς ρίζαμε τις ρουκέτες... αναζητούν σύγκρουση;, defencepoint, 29/5/2018 (29/5/2018)

<https://slpress.gr/diethni/mhn-pyrovoleite-to-israih/>

Τασιόπουλος Μένιος, «*Μην πυροβολείτε το Ισραήλ*», SLpress, 31/5/2018 (31/5/2018)